

Victoria Heikels korrespondens 1918 Copyright Ulla Wikander

Hanna **Victoria Gullstrand** (27 maj 1883 - 20 maj 1919), gift m **Gunnar Gabriel Heikel** (30 juni 1880 - 5 maj 1919) dr. ingenjör (examinerad doktor i kemi i Hannover, dec 1904). Förlovade 1903. Giftna den 24 december 1905 i USA¹. Hemkomna till Norden i slutet av 1908. Victoria hade namnsdag i Finland den 25 februari.

/ Utskrivet och försedd med noter samt utdrag ur *Wasabladet* och några böcker under 2010-2015, av Ulla Wikander (401118-4001), prof em i ek hist, barnbarn till Victoria och Gunnar Heikel, dotter till Gunnel Wikander, född Heikel och hennes make Oscar Stig W. UW har ibland infört nytt stycke i texten för att göra den läsligare. **Fetskrivningar** är UWs betoningar/

1918

18 dec 1917/ 3 januari 1918.² Ledare i *Wasabladet*. Text: "Stockholm den 18 dec. 1917. Man kan tryggt säga, **att intresset och medkänslan för Finland på rikssvenskt håll aldrig någonsin varit starkare och mera allmänt än i dessa dagar.** "

/ mkt om livsmedel och att Sverige också har brist fast man vill hjälpa .../ "... då man betänker att mjölk o/ch/ smör sedan veckor tillbaka icke kan fås i Stockholm. ..."

"Denna redobogenhet tog sig ett kraftigt uttryck på det stora medborgerliga opinionsmöte som i går afton ägde rum härstädes och som hade fyllt Stockholms väldiga, cirka 2 000 personer rymmande Auditorium till sista plats med en publik, som representerade det svenska samhället ända uppifrån tronens höjd till socialisternas yttersta vänstra flygel.

Aftonbladet skriver också med rätta i sitt nummer för i dag att det märkligaste med denna samling var, att det verkligen var en *samling*. Det gjorde verkligen ett mäktigt intryck att se i samma talarstol, ivrande för samma mål, ledamöter av riksdagens båda kamrar från den yttersta högern till den yttersta vänster samt **Svea rikes ärkebiskop sida vid sida med fröken Ellen Key**, vilken sistnämnda i ett varmt inspirerat tal framförde de svenska kvinnornas hälsning till Finland i allmänhet och de finländska kvinnorna i synnerhet. **Hennes ord voro också de klaraste och djärvaste och i hennes av djup inre rörelse och levande övertygelse burna anförande gömde sig nog en undermening, som syftade längre än till en snävt begränsad**

¹ Se brev nedan daterat den 19 november 1915 för datum. UW vet inte var och under vilka omständigheter de gifte sig och inte heller när de, var för sig och Gunnar först, reste över eller med vilken båt. Det går kanske att ta reda på?

² Rubrik: "Sveriges julgåva till det hungrande Finland. Livsmedelshjälp under Röda korsets egid (Brev till Vasabladet.)" Ledare *Wasabladet*, torsdagen den 3 januari 1918.

nödhjälpsaktion. Det vore synd och skam, menade hon, om ej Sveriges hand vore den första, som räcktes Finland vid dess inträde i de fria folkens tal. Det vore synd och skam, om vi nu, sedan vi jublat över att förtrycket i öster störtat samman, ej mindes vad vi i vår barndom lärt oss av Finlands största diktare om kärleken till fäderneslandet och dess förpliktelser mot andra. Det bifall, som stormade emot talarinnan, även från dem, som väl aldrig förr applåderat Ellen Key, talade mäktigare än ord om att hon träffat hjärtpunkten hos den svenska opinionen i nuvarande stund."

Vidare en summering: förre riksantikvarien prof/essor/ Oscar Montelius³ var ordförande för mötet. Talade om den långa gemensamma historien. **"Prof/essor/ Montelius och Ellen Key erinrade vardera i sina anföranden om den hjälp Sverige med frikostig hand lämnade Finland under nödåren på 1860-talet, från vilket tillfälle de båda hade bevarat de livligaste intryck."**

Andra talare var ärkebiskop /Nathan/ Söderblom, kyrkoherden /Ernst/ Klefbeck⁴, borgmästare /Carl/ Lindhagen och "den store Finlandsvännen riksarkivarien Sam/uel/ Clason⁵". M fl. En resolution antogs som skulle överlämnas till regeringen av prominenta personer som talat. Resolutionen finns återgiven ordagrant. Artikeln slutar med frågan om detta alls kommer att omsättas i handling, om livsmedel verkligen ska sändas.⁶

+++

Året 1918 börjar med idel förhoppningsfulla rubriker i *Wasabladet* om fredsunderhandlingar och Finlands självständighet och om vilka länder som erkänt denna.

+++

Redan den 10 januari kommer andra rubriker, med andra tongångar.

10 jan 1918. Rubrik: "Senaste nytt. **Rödgardistfräckhetens maximum**".⁷

Denna artikel har talande underrubriker: "Röda gardet i Helsingfors vill avsätta och utvisa guvernörer" ; "Senaten och lantdagen hotas";

"Generalguvernörshuset taget med våld" ; "Milisen i Helsingfors och

rödgardisternas tilltag"; "Socialdemokratisk opposition mot självsvådet" ;

"Sekret plenum av senaten".⁸

+++

Wasabladets upplaga är i början av januari 7 500 ex.⁹

³ Oscar Montelius (1843 – 1921) arkeolog, ledamot av Svenska Akademien från 1917. Tillsammans med Gustav Retsius var han en stor tillskyndare av frenologi, skullmätning, som metod för rasbestämning.

⁴ Ernst Klefbeck (1866 – 1950), från 1917 kyrkoherde i Sofia församling, social-demokrat 1907-23 i Sthlms stadsfullmäktige, 1912-37 riksdagsman i första kammaren.

⁵ Samuel Clason (1867 - 1925), professor i historia i Lund 1904-1916, därefter riksarkivarie. Han var invald i Vitterhetsakademien 1918. För högern satt han i första kammaren 1907 - 1925

⁶ Ledare *Wasabladet*, torsdagen den 3 januari 1918. Undertecknad -n -t.

⁷ *Wasabladet*, torsdagen den 10 januari 1918. Stor artikel.

⁸ *Wasabladet*, torsdagen den 10 januari 1918. Stor artikel.

⁹ *Wasabladet*, lördagen den 12 januari 1918. Notis.

+++

12 jan 1918, ett tal refereras från Helsingfors, där en bankdirektör Schybergson talat om både det aktiva (**tysklandsfararna**) och det passiva motståndet mot det ryska förtrycket. Det ger en bra info om hur man svängde nu i början av januari men ändå försökte försona de två sidorna som var emot förnyad rysk integreringspolitik i landet.¹⁰

+++

4 jan 1918 arresterades i Frankrike den radikale **Joseph Caillaux (1863-1944)** som 1911 hade suttit i två regeringar och en kort tid varit konseljpresident, precis före Agadirkrisen. Från att ha varit progressist blev han alltmer radikal. Han hade under kriget förespråkat en mjuk fred, en s k samförståndsfred, med Tyskland och förföljdes liksom andra som tyckte som han, när **Georges Clemenceau (1841-1929) igen blev konseljpresident och krigsminister den 17 november 1917.**¹¹ Clemenceau satt kvar till januari 1920 och drev en oförsonlig linje i fredsförhandlingarna. Han hade velat att Frankrike fick hela Rhenlandet.¹² **Caillaux hölls i förvaringsfängelse ända till 1920 då han dömdes till 3 års fängelse** som han redan avtjänat. Han skrev senare böcker om detta.

+++

14-20 jan 1918, stor hungersnöd gjorde att det kom till oroligheter i Wien som en följd av att regeringen infört stränga ransoneringar. Dessa följdes sedan av en våg av strejker.¹³

+++

15 januari 1918: "Brev från Helsingfors. **Det röda vanvettet**"¹⁴ "Medan pressrösterna i utlandet sjunga vår unga självständighetslov och framföra lyckönskningar, sönderslitas vi själva av det klasshat och den röda anarki socialdemokraternas årtionden långa, upphetsande och vanställande agitation lyckats frammana bland deras lyssnande skaror. Såsom en av talarna på de nyss hållna svenska politiska mötena i huvudstaden riktigt framhöll, ha vi knappt sinne för jubel och fröjd över oavhängigheten. Vi äro upptagna av att slåss med banditer, vilka under den falska förevändningen att utföra en social revolution – fortsätta revolutionen heter det visst – genom sina dåd störa samhälls- och arbetsfreden och sätta vår självständighet i fara.

Helsingfors har åter kommit i turen att pröva de beväpnade röda hoparnas tilltag. Senast vi hade kännning av dem var på hösten, då de bemäktigade sig Brunnshuset och under en vecka kamperade där, stjälande och rövande under sina utmarscher. Därpå försvunno de och man har under mellantiden sluppit att höra av dem. Nu har de plötsligt åter trätt i aktion. Vi taga icke fel om vi spåra orsaken till deras nya livaktighet i rysk påverkan.

¹⁰ "Nyheter för dagen. Aktivt och passivt motstånd", *Wasabladet*, lördagen den 12 januari 1918.

¹¹ Rolland-Zweig 2014:388 not 1 + lite Wikipedia den 1 sept 2015

¹² Wikipedia den 1 sept 2015

¹³ Rolland-Zweig 2014: 387 not 2

¹⁴ Ledare *Wasabladet*, tisdagen den 15 januari 1918.

Då arbetar- och soldatrådets verkställande kommitté i Petersburg behandlade frågan om erkännande av Finlands oavhängighet, fälldes där hårda ord om de finska socialdemokraterna. De betecknades som mesar, emedan de ej förstått att störta borgarna från deras plats i samhället och våldsamt rycka till sig all makt och bestämmanderätt. Men de ryska kamraterna stannade icke härvid.

Då för kort tid sedan röda gardet höll sitt årsmöte i Helsingfors, infunno sig där också delegerade från organisationer i Petersburg. Vad slags organisationer nämndes ej i notiserna från mötet, men man kan gott tänka sig att de utsända kommo från de rödaste ryska anarkistkretsarna. I sina andraganden förklarade de, att de ej kunde betrakta den finska socialdemokratiska ledningen som revolutionär – den var dem trots sina stora ord tydligen för tam.”

Rödgardisterna har blivit uppmuntrade av detta.

...

”Det röda gardets tilltag att bemäktiga sig generalguvernörshuset var den närmaste följden av det ryska uppeggandet. Kort förut hade en rysk anarkistsammanslutning tagit hand om det forna marinofficerskasinot på Skatudden. Vardera erövringen är lika meningslös.

...

Det förtjänar i detta sammanhang nämnas, att skarpa differenser tyckas ha uppstått bland de ryska tavaristschi. Häromnatten kastades ett par bomber mot anarkisternas tillhåll, ett talande vittnesbörd om att de ej äro populära. Såvida det hela ej var en provokatorisk akt av dem själv. Det väntas att händelsen ska upprepas någon natt. En mycket angenäm utsikt för de närboende på Skatudden att vara med om, att kasinot flyger i luften.”

...

”Emellertid ser det ut, som om regeringen äntligen skulle ha vaknat upp till energisk beslutsamhet. **Åtgärder för en snabb organisering av ordningsstyrkor äro i gång** och raska män ställas i spetsen för dem. Då detta skrives pågår i lantdagen den heta debatten om bemyndigande åt senaten härtill. Det gäller att få det hela färdigt, innan **de röda anarkisterna med sina svarta ryska kamrater** hinna utföra mera omfattande galenskaper.

Eventualiteten av en utländsk inblandning för ordningens återupprättande måste det självständiga Finland i det längsta undvika – en sådan bleve ju dock en outplånlig skam. Men naturligtvis hägrar också den vid synranden.”¹⁵

+++

15 jan 1918. Rubrik: ”Stadens polisfråga. Ett slags ultimatum.”¹⁶ Texten:

”Socialdemokratiska kommunalorganisationen beslöt vid sammanträde i söndags uppfordra stadsfullmäktige att före kl. 10 måndag kväll bestämma sin ståndpunkt om ordningsinrättningen i staden. F. ö. enade sig organisationen om följande uttalande:

¹⁵ Ledare *Wasabladet*, tisdagen den 15 januari 1918.

¹⁶ *Wasabladet*, tisdagen den 15 januari 1918.

'Kommunalorganisationen **upphör med att ombesörja ordningens upprätthållande i denna stad, men den varken erkänner eller godkänner någon annan ordningsinrättning** än en sådan, som är organiserad i enlighet med det förlikningsförslag, som framgått ur de tidigare underhandlingarna och som kommunalorganisationen godkänt.'

Vid sammanträdet fattades dessutom, upplyser Wap/aa/ S/ana/ ' beslut rörande särskilda av saken påfordrade praktiska åtgärder.'

Med anledning av detta 'ultimatum' ha **stadsfullmäktiges presidium** meddelat kommunalorganisationen, att frågan om polisinnrättningen, som tidigare bordlagts av stadsfullmäktige, kommer att i vanlig ordning behandlas vid fullmäktiges sammanträde om fredag.

Samma ultimatum som ovan omnämnts har rödgardisterna även tillställt landshövdingen samt stadens borgmästare. Åt landshövdingen skola de ha meddelat, att de upprätthålla sin vaktjänstgöring till kl. 12 i dag, varefter den från deras sida upphör.

Enligt vad man erfarit, äro rödgardisterna icke betänkta på att lämna polisinnrättningen, ehuru de avhålla sig från ordningens upprätthållande.

*

Rödgardisterna finnas således ha tröttnat på sin ordningsmannaverksamhet, ehuru den knappast torde varit alltför ansträngande. Vad deras beslut att 'upphöra med att ombesörja ordningens upprätthållande' i praktiken skall betyda, återstår att se. Enligt vanlig tolkning skulle det väl betyda att de ämna tillställa oordningar eller åtminstone/ se att andra göra det. I så fall ankommer det å det borgerliga samhället att svara för ordningen i staden, och vi hoppas att detta även skall vara möjligt."¹⁷

+++

17 jan 1918. Rubrik: "Stadens polisfråga. Milisen strejkar".¹⁸ "På tisdagen uppspikades å ledningsstolpar i staden proklamationer, i vilka den svenska texten lydde ord för ord som följer:

'Tillkännagivande. Efter storstrejken beslöto **Wasa stads organiserade arbetare** vidtaga underhandlingar med stadens vederbörande av ordningsanstaltens ordnande på demokratisk grund. Enligt detta beslut har arbetarna erbjudit underhandlingar åt stadens vederbörande men trots därom ha stadsfullmäktige icke vidtagit åtgärder för åstadkommande av en tillfredsställande ordningsanstalt. Därför anse vi för vår plikt för stadens invånare tillkännagiva, att **Wasa stads milisanstalt** anser sig hädanefter icke vara ansvarig för upprätthållande av ordning i staden utan förklarar ordningsanstalten i strejktillstånd från den 14 dennes klockan 12 på natten och att allt ansvar av alla eventuella ordningsstörningar tillfaller stadsfullmäktige, som ej ville anordna polisanstalten i staden på den grund, att ordningen skulle vara garanterad. Wasa den 14 januari 1918. **Milisanstalten**.'¹⁹

¹⁷ Wasabladet, tisdagen den 15 januari 1918. Hela artikeln.

¹⁸ Wasabladet, torsdagen den 17 januari 1918.

¹⁹ Svenskan är dålig och det är nog meningen att detta ska visas genom referatet "ord för ord".

Enligt detta meddelande är staden således utan officiell ordningsmakt sedan natten mot tisdagen. Allmänheten tog emellertid upplysningen med ro och fortsatte sitt fredliga värv utan några tecken till större saknad efter den försvunna milisen. Icke-officiellt visste man att **skyddskåren skulle komma att övertaga ordningens och säkerhetens upprätthållande** och detta medvetande medförde en känsla av full trygghet.

Tills vidare hava inga försök att tillställa oordning i staden gjorts, och man avvaktar med lugn polisfrågans lösning i hela dess vidd, vilket väl kommer att ske vid stadsfullmäktiges sammanträde i morgon.²⁰

*

Enligt vad oss meddelats, har Röda Gardet icke dragit sig för att vända sig till **militären på orten** med någon slags anhållan om bistånd, under uppgift att borgarna skulle förbereda ett anfall mot arbetarna. I enlighet med sina tidigare kungjorda principer torde militären dock icke ha tillmötesgått anhållan, enär militären beslutit att i varje fall ingripa om oordningar tillställas, oberoende från vilket håll de härröra.

Rödgardisterna uppges främst befara något angrepp mot polisnrättningen, som de trots sin strejk hålla besatt. Under gårdagen uppges någon eller några ryska soldater ha blivit sedda i deras sällskap å polisnrättningen, sannolikt då tillkallade som hjälp.

Den till militären gjorda hänvändningen är naturligtvis endast att beteckna som provokation. Borgarna ha aldrig haft några andra planer än att skydda sina hus och hem och den allmänna säkerheten i staden. Om rödgardisterna behaga proklamera ordningsstrejk och därmed direkt uppmuntra oansvariga element att försöka tillställa oroligheter, må de icke förvåna sig att det borgerliga samhället med alla till buds stående kraftmedel tager ordningens garanterande i egna händer. Det är endast rödgardisternas onda samvete som häri ser något slags 'anfall' mot arbetarna. Så länge arbetarna icke störa ordningen och säkerheten i staden, få de nog vara i fred."²¹

+++

19 januari 1918 finns några intressanta annonser: En annons för "Mercurius stora sedvanliga Maskerad" som ska äga rum på Hotel Ernst den 2 februari. En annons för "Arbetets vänner" som ska ha sitt månadsmöte och familjeafton den 20 januari på kvällen. På Folkets Hus ska det bli "Trevlig dans" samma söndagskväll och den arrangeras av "F. Handels & Affärsbiträdeförb. Vasa avdelning n:o 7". Intressantaste är ändå annonsen att "Livsmedelsnämnden i Vasa försäljer i sina två köttbutiker i Saluhallen Färskt kött enligt kortsystem 300 gr. per person och vecka" samt "Palvat /ska det kanske vara saltat?/ nötkött och salt fårkött utan kortsystem. Medvurst, späckad utan kortsystem."²²

19 jan 1918. Rubrik: "Militär" om hur ryska soldater upprätthåller ett skräckvälde på Åland.

²⁰ Wasabladet, torsdagen den 17 januari 1918.

²¹ Wasabladet, torsdagen den 17 januari 1918. Hela denna artikel.

²² Wasabladet, lördagen den 19 januari 1918.

Samt rubrik: **"Milisstrejken** och ordningen i staden. Om en proklamation av militären." ... i vilken den ryska militären i Vasa" försäkrar att den inte ska blanda sig i "den politiska och ekonomiska kampen" i Finland "så länge den kampen har en fredlig karaktär". Om det kommer till väpnade uppträden eller skottlossning, plundring m m så kommer de att vidta åtgärden för att "stävja alla slags våldsdåd." Militären kommer inte att blanda sig i strejker. *Wasabladet* kommenterar att detta verkar bra men att de också bör se till att deras underlydande "matroser och soldater" rättar sig efter detta. *Wasabladet* menar att resolutionen kommit till för att lugna efter att det kommit fram att stadens rödgardister uppvaktat de ryska militärerna.²³

19 jan 1918. Under rubriken "Stadsfullmäktige" kan vi fortsätta att följa hur **landshövdingen Theodor Heikel försöker komma fram till en kompromiss med arbetare och socialister i staden i frågan om ordningens upprätthållande genom en polismyndighet, men stöter på patrull från stadens valda fullmäktige.** Underrubriken: "De röda männens yrkan på ersättning för sina tjänster – Avstyrkes." Texten: "Senatens civilexpedition hade avfordrat stadsfullmäktige utlåtande i anledning av de nuvarande innehavarna av ordningsinrättningen yrkan på utbekommande av 13 000 mk statsmedel som ersättning för sin vakthållning. **Landshövding Heikel hade förordat ansökningen, motiverande det med att arbetarnas ordningsmän 'arbetat efter bästa förmåga' och inga större störningar av ordningen förekommit.**

I sitt utlåtande beslöto fullmäktige framhålla, att då ordningsinrättningens nuvarande innehavare med våld bemäktigat sig inrättningen och vägrat att lämna den, någon ersättning icke bör utbetalas till dem."²⁴

+++

22 januari 1918. I *Wasabladet* publicerades: "Finländska jägarbataljonens marsch" och strax under den "Till Finlands jägarbataljon" av Arvid Mörne. Rubrik på artikel: "Vår frihetslegion i Tyskland". Den börjar: "Vid den akademiska självständighetsfesten i Helsingfors på lördagen ägnade prof/essor/ I. A. Heikel finländska jägarbataljonen följande ord: ... och likaså under rubriken "En storartad självständighetsfest. I de finländska jägarnas tecken." figurerar samme Heikel som en av talarna om "Fosterlandet". UW vet inte om detta är värt att vidare excerpera.²⁵

Ulla Wikander excerpera lite i alla fall.

En av ledarna i *Wasabladet* den 22 januari 1918²⁶ visar på hur känsligt det var mellan dem som hyste sympatier för Frankrike eller för Tyskland. /detta hände i Hfors!// Texten börjar "Den fosterländska fest, vilken för en vecka sedan anordnades å Finska teatern i anledning av Finlands ernådda

²³ *Wasabladet*, lördagen den 19 januari 1918.

²⁴ *Wasabladet*, lördagen den 19 januari 1918.

²⁵ *Wasabladet*, tisdagen den 22 januari 1918.

²⁶ "Brev från Helsingfors. Till Vbl. Utrikespolitiska missljud", *Wasabladet*, tisdagen den 22 januari 1918.

självständighet och övriga staters erkännande av densamma har, som man naturligtvis även å andra orter observerat, kommit mycket buller åstad. Det har gräplats och polemiserats om den i alla våra svenska tidningar och de mest beska saker ha blivit sagda. ” /sen hoppar jag en bit som beskriver talarna **rektor E/irik/ Hornborg**²⁷ och **professor V/erner/. Söderhjelm**²⁸ och huruvida de varit tillräckligt vänliga mot Tyskland. Kanske – kanske inte/. ... ”Det är som bekant icke heller kring festtalen polemikerna huvudsakligen rört sig, utan kring den musikaliska delen av programmet. Då en gång den franska folksången²⁹ spelades efter professor Söderhjelm tal, hade det varit fullt på sin plats, att också den tyska då ljudit. I stället spelades – Loreley³⁰. Varpå detta egentligen berodde har förblivit ouppklarat. Festbestyrelsen, sammansatt av såväl finska som svenska medlemmar, fritar sig från skulden. Det tyckes, som om en påtryckning skulle ha utövats på den från något officiellt inhemskt håll – vilket har icke sagts. Det förefaller, att man varit rädd att stöta den närvarande franska konsuln för huvudet. Denne borde ju dock ha besinnat, att han befinner sig i **ett neutralt land, där vänskapsbetygelser lika väl mot den ena som den andra av de krigförande maktgrupperna äro berättigade**. Och var saken verkligen till den grad ömtålig, som de officiella kretsarna föreställde sig, kunde man ju ha nöjt sig med att spela enbart vår egen folksång.

Nu tog stämningen hos publiken under programpausen så kraftiga uttryck, att festanordnarna blevo tvungna att låta orkestern såsom avslutning på kvällen utföra **Die Wacht am Rhein**³¹, vilken fanns färdig orkestrerad. Franske konsuln underrättades på förhand om numrets upptagande och avlägsnade sig. Detsamma gjorde **en närvarande ententevän, professor Y/rjö/. Hirn**³² medan en av hans kolleger, **professor A/xel/ Vallensköld**³³ föredrog att stanna kvar, men demonstrerade genom att ej med hela den övriga allmänheten resa sig, då den tyska sången spelades, utan förblev sittande. Det är i främsta rummet mot detta utan tvivel opassande beteende av den kände ententeivraren förargelsen har riktat sig och i synnerhet om honom hårda ord ha fällts och det ej blott i de **yngre tyskvänliga kretsar**, i vilka han blivit mycket impopulär, utan även av objektivt tänkande, äldre och sansade medborgare.

²⁷ Eirik Hornborg (1879 – 1965) blev med tiden ett moraliskt ankare för svenskheten i Finland och lyckades ligga mellan kommunism och nazism under andra världskriget. Se vidare Anna-Lena Bengelsdorff, *Eirik Hornborg, orädd sanningssägare och rättsskämpe*. Helsingfors: Svenska folkskolans vänner 2012.

²⁸ Werner Söderhjelm (1859-1931) professor från 1898, sedermera i romansk filologi. Hade studerat i Paris för Gaston Paris. En stor kulturpersonlighet som införde moderna språk i finska skolor och förnyade litteraturkritiken m m. Han var god vän med Ellen Key sedan hennes besök i Hfors 1899 i december.

²⁹ Marseljäsen, fransk nationalsång sedan 1879 och tidvis även tidigare, från franska revolutionens dagar.

³⁰ Antagligen den av Felix Mendelssohn.

³¹ Som var den kampsång som tyskarna spelade när de drog ut i kriget mot Frankrike 1870-71.

³² Yrjö Hirn (1870-1952)konst- och litteraturvetare. 1910-37 professor i litteraturhistoria vid universitetet i Hfors. 1919 var han med i den finska delegationen till fredskongressen i Paris. Mycket produktiv. Stor humanist.

³³ Axel Wallensköld (1864-1933), romansk filolog och ordinarie professor från 1915 i Hfors. Samarbetade med Werner Söderhjelm..

I sin helhet har det passerade varit ägnat att framkalla ett rätt obehagligt intryck.”³⁴

Sen följer funderingar om hur svårt det är för ett litet och ännu inte av alla erkänt land att hålla en neutral utrikespolitisk linje. England har ännu inte erkänt Finland; det har både Frankrike och Tyskland.

Förenta Staterna har inte heller ännu erkänt Finland. Finland har redan sänt en representant till Berlin E/dvard/ Hjelt³⁵ och väntar nu på att Tyskland ska sända en ”representant.”³⁶ /Tyskland verkar alltså vara det första land som den nya Finland byter ambassadörer med och vill upprättar diplomatiska förbindelser med?//.

+++

24 jan 1918. Måndagen den 28 och tisdagen den 29 januari 1918 skulle val hållas i Vasa. Det presenterades så här: ”Alla borgerliga väljare måste deltaga.

Valet av taxeringsnämnd inst/undande/ måndag och tisdag blir den första kraftmätningen mellan de borgerliga och socialisterna på det **kommunala området.**”³⁷ Och senare i denna artikel: ”Varför måste alla deltaga i valet?

Därför att varje väljare har endast en röst, ingen får rösta genom ombud och socialisterna komma att gå man ur huset för att genomdriva en egen lista.

Vinner icke de **samhällsbevarande partierna** majoriteten inom taxeringsnämnden, bådar detta med säkerhet även nederlag vid stundande val av stadsfullmäktige och därmed överlåtande av kommunens angelägenheter i händer, som äro långt ifrån ägnade att handhava desamma.”³⁸

+++

26 jan 1918. Annons: ”Österbottens mest spridda tidning är Waasa. Upplagan bevisligen över 12 000 exx.”³⁹ /Detta är alltså inte *Wasabladet* utan en annan tidning. På vilket språk?//

26 jan 1918. Rubrik överst ”Länet och staden. Och en bit under ”En orolig natt”⁴⁰ vilket var natten mot torsdagen /**dvs natten mot den 24 januari**/, då staden i närmare tre timmar genljöd av skott som om krig att pågått ute på gatorna.

Oroligheterna vidtogo vid halv 2-tiden. **Med det försenade nattåget anlände till staden flera personer, vilka såsom fria medborgare hade vägrat att underkasta sig den ryska passgranskningen.** Resultatet blev att de **anhöllos** av soldaterna. Emellertid lyckades de i trängseln å stationen komma undan sina plågoandar utom **viceh. J. Rekola**⁴¹ **som av ett par soldater konvojerades vidare från stationen till kasärnen. Å salutorget möttes**

³⁴ ”Brev från Helsingfors. Till Vbl. Utrikespolitiska missljud”, *Wasabladet*, tisdagen den 22 januari 1918.

³⁵ Professor Edvard Hjelt (1872-1921) var kemist vid Helsingfors universitet, vars rektor han också varit 1899-1907.

³⁶ ”Brev från Helsingfors. Till Vbl. Utrikespolitiska missljud”, *Wasabladet*, tisdagen den 22 januari 1918.

³⁷ ”Valet måndag och tisdag” *Wasabladet*, torsdagen den 24 januari 1918.

³⁸ ”Valet måndag och tisdag” *Wasabladet*, torsdagen den 24 januari 1918.

³⁹ *Wasabladet*, lördagen den 26 januari 1918.

⁴⁰ *Wasabladet*, lördagen den 26 januari 1918.

⁴¹ Troligen vicehäradshövding Esko Johannes Rekola (1883-1965) jurist. vhh=ettårig juristutbildning, titel, inte en tjänst.

konvojen av en skyddskårspatrull som tog reda på vad saken gällde och fordrade att hr R. skulle omedelbart lössläppas. Under parlamentterandet avlossade en av soldaterna ett skott och de övriga, som hade dragit sig undan mot våghuset/?/ öppnade samtidigt en livlig eld, på vilken skyddskåristerna omedelbart svarade. Soldaterna hade kastat sig ner på marken i skyttelinje. Skyddskåristerna gjorde sammaledes och lossade några salvor, varefter soldaterna fortsatte sin väg till kasärnen, där de tydligen gävo en något överdriven skildring av det passerade och slog larm. Resultatet visade sig snart. **En flock matrosar ryckte ut mot centrum av staden och började skjuta åt höger och vänster. Skyddskårspatrullerna svarade först på skotten men drogo sig sedermera bort från gatorna.** Under skjutandet torde ha blivit avlossade mellan 300 och 400 skott sammanlagt, **utan att dock någon människa träffades.** Husväggarna och särskilda fönster i trakten av torget bära synliga märken efter det häftiga skjutandet.

Sedan skyddskåristerna upphört att besvara elden, igångsatte matroserna med understöd av huliganer-rödgardister ett formligt skräckregemente i staden. I smärre grupper snodde de med fällda gevär genom gatorna i alla riktningar, beskjutande och häktande alla manliga individer som visade sig. Klockan något över 2 omringade en skara marinsoldater och civila huliganer Jacob Finnäläs gård vid salutorget⁴², dit enligt uppgift någon eller några skyddskårister skulle ha dragit sig, och tillställde ett förfärligt väsen. Telefonledningen och den elektriska ledningen till gården avsküros och så trängde sig skaran – omkr/ing/ 15 man matrosar och civila, in i nedre verandan och började skjuta det ena skottet efter det andra med gevär och mauserpistoler upp i trappuppgången till övre våningen. Skotten åstadkom stor förödelse på väggar och dörrar i trapporna. Skyttarna vågade icke begiva sig upp för trappan utan nöjde sig med skjutningen. Under 2 timmar uppehöll de sig på platsen, tills de slutligen avlägsnade sig, under nytt skjutande.⁴³

I centrum av staden anhöllo matrosar och huliganer fem skyddskårister, som avfördes till marinkansliet i folkskolan vid Rådhusgatan. Även anhölls en herreman, som då han hörde skottväxlingen skyndat ut från sin bostad för att se vad som försiggick. En skyddskårist som lyckades undkomma, då han jämte två kamrater anhölls, har berättat att en rödgardist av matroserna anhållit om

⁴² Jacob och Sofia Finnälä ägde sommarvillan Strömsö, vilket 2012 sedan 10 år är namnet på och platsen för en serie i finsk TV. Jacob dog (?) redan i slutet av 1800-talet, Sofia 1922. Det finns också en fond inom Svenska Kulturfonden i deras namn. "Vasa var också känt för sina partiaffärer, av vilka många hade Vasa och Uleåborgs län som sitt marknadsområde. Firma Carl Finnälä var under många år den största partiaffären i norra Finland, med ett flertal filialer. Filialen i Myllymäki i Etseri blev en plantskola för blivande handelsmän. Josef Lassila var föreståndare och anställde den unge lovande Frithiof Tikanoja från hemsocknen Kelviå. Dessa två bildade 1905 det egna blivande storföretaget Lassila & Tikanoja. Finnäläs verksamhet lades ned på 1920-talet, medan konkurrenten C. J. Hartman grundat 1862 framgångsrikt fortsatte sin verksamhet." Holger Wester, Det moderna Vasa och dess företag. Nätet den 20 jan 2012.

⁴³ "En orolig natt", *Wasabladet*, lördagen den 26 januari 1918.

tillstånd att skjuta ner ynglingarna. Matroserna biföllo emellertid icke denna en rödgardist full värdiga anhållan.

Som ett bevis på, med vilket lättsinne matroserna under natten utförde sin jakt på alla manliga individer, som kunde antagas vara skyddskårister, kan anföras ett mellanfall utanför stadshusets paradtrappa:

Mag. E. Hagman⁴⁴ var vid 3-tiden på väg till marinkansliet för att jämte stadskommendanten och en person från skyddskåren underhandla om de anhållnas frigivande. Under det hr H. utanför stadshuset väntade på personen i fråga, dök en matros fram, som med höjt gevär och sludrande röst kommenderade händerna upp! Kort därpå dök en annan fram från motsatta sidan. Vardera stannade emellertid på ca 20 meters avstånd. Hr H. inledda samtal med dem på ryska, men de ville icke komma fram till honom, ej heller tilläto de honom komma fram till dem. En sannolik förklaring härtill är möjligen att den första matrosen i halvmörkret och med sin spritbemängda hjärna tog den spatserkäpp, som hr. H. oskyldigt höll i högra handen, för ett gevär. Nog av, efter 5 minuters parlamentering lägger sig den första matrosen raklång ned på marken och börjar sikta och avlossar, trots varningar, såväl av den andra matrosen som av hr. H. ett skott, vilket dock till all lycka icke utföll bättre än att kulan åstadkom ett ofarligt skrubbsår i vänstra höften. Efter första skottet rusade båda matroserna fram till hr. H. , vars fickor genomgrävdes, varvid en mindre revolver överkoms; den matros som skjutit sparkade under en ed till den ... spatserkäppen. Under rätt hotfulla miner och otrevliga tillmälen, sådana som: 'Ni borgare, man borde skjuta er allesamman' o s v avförde de båda hr. H. till det kansli, dit han just var på väg. Här blev misstaget klart och matroserna fick en skrapa av sina kamrater.

Sedan hr. H. blivit provisoriskt förbunden, inleddes förhandlingarna, men matroserna vägrade frigiva de anhållna förrän möjligen följande dag; detta skedde även vid 1-tiden på torsdagen./alltså torsdagen den 24 januari//

I allmänhet synes matroserna hava dunkla begrepp om skyddskåren och dess uppgift och synes i allmänhet betrakta varje person, som innehar något slags vapen, såsom fientligt sinnad mot ryska militären.

Efter 4-tiden på torsdag morgon inträdde lugn, som sedan dess icke blivit i nämndvärd grad stört.

Under natten mot i går inträffade ingenting annat märkvärdigt än att en matros försökte antasta en skyddskårspatrull, men avfärdades på lämpligt sätt. Tre obehäpnade matros, som skyndade till, anhöllos men frigåvos omedelbart."⁴⁵

⁴⁴ Troligen Einar Hagman (1887-1963), journalist och Wbls chefredaktör när Edvin Sundquist var utomlands i exil åren 1916-18..

⁴⁵ "En orolig natt", *Wasabladet*, lördagen den 26 januari 1918. Hela artikeln.

26 jan 1918. Samma dag⁴⁶ en artikel om "Från skräcknätterna i Viborg. Huru Finlands socialister med biträde av främmande militär behandla sina landsmän". Samma dag också en notis om att **Finlands regerings ordförande /inget namn/ från senaten skriver till Folkkommissariernas råd i Petersburg för att påskynda de ryska truppernas borttagande från Finland. Dessa trupper har åstadkommit "blodiga oroligheter i Viborg" och lagt sig i Finlands inre angelägenheter.**⁴⁷

Mer den 26 januari 1918 om kvinnor!⁴⁸ Man vill tydligen starta en ny organisation – vilka som står bakom ser jag inte – för att "vidga vårt verksamhetsområde utåt", för "de idéer som bäras av tiden". Och den nya organisationen **heter F. F. F. vilket står för Förbund för fysisk fostran för Finlands kvinnor "till vilket förbund även Vasa kvinnliga Gymnastikförening anslutit sig."**⁴⁹ Det ska vara en klassöverskridande förening för alla från världsdamen till den enkla arbeterskan för hälsa och fysisk fostran. /Ungefär så lät det. **Det handlade om att man inte längre ville samarbeta med "de röda" tror UW. //**

+++

31 januari 1918⁵⁰. Rubrik: "**De rödas krigsförklaring**", först en lång inledning som här inte excerperas - jag går till den ordgranna lydelsen av uppropet från det socialdemokratiska partirådet: "Arbetare! Tidpunkten är allvarsam. Revolutionens vinningar hålla på att glida arbetarna hur händerna. Motrevolutionen har med vapen i hand gått till angrepp mot det arbetande folket för att förstöra revolutionens demokratiska vinningar och trycka arbetarna till jorden. Å andra sidan framkalla tidens elände och bourgeoisins motrevolutionära strävanden en allt mörkare bitterhet hos arbetarhoparna, och den revolutionära stämningen växer. I anledning härav ansåg socialdemokratiska partirådet vid sitt senast hållna möte i Helsingfors tiden fordra, att förstärka den socialdemokratiska partistyrelsen med fem medlemmar. **Sedermera har partistyrelsen inom sig tillsatt en 'det socialdemokratiska partiets verkställande kommitté' och överlåtit åt denna de revolutionära elementära rättigheterna av vilka talas i § 3 av arbetarordningsgardenas och § 2 av de röda gardets stadgar. Verkställande kommittén utgör sålunda det högsta revolutionära organ, vars beslut och utfärdade föreskrifter Finlands organiserade arbetare och deras garden hava att lyda.** Detta fordras av arbetarnas revolutionsrörelses enhet och frihetsstridens framgång. Kamrater. Man vid man! Sluten leden! Varen redo!"

⁴⁶ *Wasabladet*, lördagen den 26 januari 1918.

⁴⁷ *Wasabladet*, lördagen den 26 januari 1918.

⁴⁸ "En uppgift för kvinnorna" *Wasabladet*, lördagen den 26 januari 1918.

⁴⁹ Det handlade om ett utträde ur den tidigare gemensamma gymnastikförening, Finska kvinnors gymnastikförbund; nu blev det en finsk- och en svensk-språkig förening. Så fram till idag finns den igen integrerad inom Finlands gymnastikföreningar, 2013. /komplikationer – kolla på nätet om du vill veta/

⁵⁰ *Wasabladet*, torsdagen den 31 januari 1918.

Uppropet är daterat Helsingfors den 26 februari och **undertecknat av Socialdemokratiska partiets verkställande kommitté, Arbetarnas ordningsgardens generalstab' och 'Röda gardets stab.'**

Dessa organisationer är det således som bära skulden till den röda anarkins lössläppande i landet." avslutar *Wasabladet*.^{51/} som kommenterar men trots allt också publicerar tidningen detta - är det en falsk eller äkta text? Den kan ses som en förklaring/ursäkt till att de vita började sin offensiv?//

+++

Söndagen den 27 januari anses inbördeskriget ha tagit sin början. Det är natten till måndagen den 28 januari som skyddskårerna avvärjar de ryska kasernerna i Vasa. Se nedan.

+++

***Wasabladet* kom ut tre dagar i veckan, på tisdagar, torsdagar och lördagar. Tisdagen den 29 januari uteblev den. Ett nummer kom istället följande dag, onsdagen den 30 januari, med välinformerade reportage om hur de borgerliga tagit makten i Vasa. Det som skildras på onsdagen är händelserna från tiden från söndagskvällen, den 27 januari och framåt. Hur såg händelseförloppet ut i Vasa i förhållande till vad som hände i övriga delar av landet? Journalister från *Wasabladet* hade tydligen varit med överallt för att kunna skriva de initierade reportage som följde på onsdagen och senare.**

+++

30 jan 1918. Ledare "Till Finlands folk".⁵² Texten börjar: "Det medborgarblod som de senaste dagarna flutit, tvingar landets regering att vända sig till folket. Mera? Ulla Wikander hit? Kolla

+++

30 jan 1918 **STOR RUBRIK ÖVER HELA SIDAN: "ÖSTERBOTTEN RESER SIG MOT FÖRTRYCKET"** med underingressen: "Ryska militären avvärjad i hela Vasa län efter delvis blodiga strider. Hjälp till Finland att emotse västerifrån. – Helsingfors i de rödas våld. Tyskt-svenskt ultimatum till Ryssland?" Under detta kommer mycket text – dels ett sjok och dels mindre artiklar.⁵³ Här citat från en del av texten: " **Stämningen i staden är den bästa man gärna kan tänka sig.** Då de första skotten föll natten mot måndagen/alltså mot den 28 januari/, framkallade de givetvis stor oro bland den del av befolkningen, som icke hade en aning om vad som komma skulle. Småningom fick man dock klart för sig vad saken egentligen gällde, och **då de starka skyddskårspatrullerna i daggryningen såges hålla alla gator besatta, blev glädjen allmän.** De 'fältgrå' patrullerna, stadsbor och landsbor sida vid sida, beskådades och man ville knappt fatta den stora sanningen att de egna voro herrar på täppan. Under måndagens lopp blevo skyddskårspatrullerna följda med samma kärleksfulla

⁵¹ *Wasabladet*, torsdagen den 31 januari 1918.

⁵² *Wasabladet*, onsdagen den 30 januari 1918.

⁵³ *Wasabladet*, onsdagen den 30 januari 1918.

intresse och ett moment /?/på Hovrättsplanen framkallade en skyddskårstrupp i sin käcka marschtakt ett ljudligt hurrarop från den promenerande allmänheten.

Att stadsborna skulle ha mycket vackert att säga åt alla de ?aktiga bönder, som från alla delar av Österbotten skyndat in till frihetskampen i deras huvudstad, kunna vi försäkra. Någon gång blir väl tillfället /?/apligt.

Med egendomliga känslor, i sanning, har man i dessa dagar rört sig i det goda Wasa. Den fridfulla staden plötsligt och oväntat vimlande av hurtiga män, gamla gråhårmän vid sidan av ynglingar, alla med gevär på axeln, en hel armé, ehuru utan uniformer, färdiga att till det sista kämpa i sitt älskade Österbotten – det är en härlig syn!

Ett ärligt : heder och tack I alla som bidragit till den stora segern och åter ristat ett ärofullt blad i Österbottens historia! Den 28 januari skall bliva en högtidsdag för alla österbottningar.”⁵⁴

+++

Torsdagen den 31 januari 1918 lika stor text som dagen innan, över hel sida: "FRÅN FRIHETSSTRIDERN I ÖSTERBOTTEN" och som underrubrik över hela sidan: "Fullständig seger från Seinäjoki⁵⁵ till Uleåborg. – Röda gardet i Vasa oskadliggöres. Den gamla polisinnrättningen i funktion."⁵⁶

UW gör ett urval och exciperar under rubriken "Wasa stad". "Redan nämnda klockslag/natten mot måndagen den 28 januari/ inryckte **de sammandragna skyddskårerna i staden** från fyra håll: från Gerby, Smedsby, Gamla Wasa och Sundom.

Det första skottet smällde i *Brändö*⁵⁷, **där militären var förlagd i två kasärner å den s k finnvillan på norra sidan av Metviken mitt emot Storalånggatan.** Här opererade skyddskårerna från de norra byarna i *Mustasari* /sv Korsholm/ jämte 100 man från *Smedsbysidan* samt *Replot*, *Björkö* och *Wallgrund* skyddskårer. De anryckande möttes av en fruktansvärd eld från kulsprutor, som ryssarna hade uppställt i fönstren, tydligen varskodda om anfall. Skyddskåristerna bildade skytteked och sökte betäckning bäst de kunde i den härför mycket ogynnsamma terrängen, varpå de började ge eld. Den ena **kasärnen invid Beckbruket blev inom kort tid intagen** men den andra **kasärnen nere vid stranden** höll sig envist. Skottväxlingen pågick utan avbrott. Stenar och grus yrde kring öronen på de i skyttelinje liggande skyddskåristerna, över vilka - lyckligtvis för högt - ryssarna öste ut närmare 8000 patroner från sin kulspruta. Deltagarna berättar att situationen var mer än kuslig **men de våra gåvo icke tappt.** De vana skyttarna från *Replot*, *Björkö* och *Wallgrund* togo gott sikte och ryssarna började till slut finna situationen mindre

⁵⁴ *Wasabladet*, onsdagen den 30 januari 1918.

⁵⁵ Stad och kommun i södra Österbotten, finsktalande. Svenska: Östermyra; Det var en järnvägsknut. Där lät Mannerheim upprätta den vita arméns högkvarter. Där var hans generalstabskvarter inhyst i en järnvägsvagn, i en f d sovvagn, i ett "stabståg". Stenquist 2009:164f som hänvisar till artiklar i Politiken och DN den 14 februari 1918 om en intervju med Mannerheim.

⁵⁶ *Wasabladet*, torsdagen den 31 januari 1918.

⁵⁷ Vasas handelshamn och centrum för skeppsbyggande; där fanns fabriker och en lotsstation.

förhoppningsfull. Som genom ett under **blev ingen enda av de anfallande dödad**, men **istället dödade den ryska kulsprutan tre fredliga invånare genom väggarna till deras hem**. - Sist och slutligen gävo ryssarna sig.

Medan striden pågick i Brändö **besatte skyddskåristerna fr/ån/ Wasa stad telefoncentralen, elektricitetsverket och radiotelegrafstationen** på Brändö-sidan och från östra tullen inmarscherade Smedsby-kolonnen, till vilken hörde skyddskåristerna från Smedsby, Böle, Karpers byar i *Mustasari* samt fr/ån/ *Kvevlaks, Makömo* och *Oravais*. Denna kolonn inryckte längs Klemetsögatan och Fredsgatan och **omringade marinkasärnen vid Rådhusgatan**.

Den tredje kolonnen, till vilken hörde *Vörå*-skyddskåristerna samt kårerna från alla de södra byarna i *Mustasari* inryckte från Gamla Wasa genom Sandviken och **omringade kasärnerna mellan Rådhus- och Skolhusgatorna**⁵⁸ samt kommo i kontakt med Smedsbykolonnen vid Rådhusgatan.

En förbittrad strid uppstod mellan matroserna vid Rådhusgatan och Smedsby-kolonnen. Matroserna öppnade kulspruteeld så snart den första skyddskåristen visade sig på Fredsgatan och inom kort var en kulspruta från angriparnas sida i lika energisk verksamhet. Gevären hjälpte till och en skottväxling uppstod, som höll hela staden i spänning. Där stod ett fullkomligt kulregn, som kvarlämnat fruktansvärda spår i de närmaste liggande byggnaderna. Mest led **själva kasärnen (folkskolbyggnaden)** av skjutandet och av de handgranater, som inslungades genom fönstren för att göra matroserna spaka. Matroserna höllo sig envist och sköto ursinnigt, trots att **de stupade och sårades den ena efter den andre**.

Medan kampen i Rådhusgatan pågick ryckte en avdelning av Wasa stads skyddskår an mot **marinkasärnen vid Strandgatan**, där striden blev häftig men relativt kortvarig. Segerbudskapet härifrån var det andra i ordningen efter Brändö-striden.

Hittills svävade man i fullkomlig ovisshet om **den fjärde kolonnens öde**. *Sundom*-kolonnen, till vilken hörde *Sundom, Solv, Malaks, Pörtom* och *Bergö* skyddskåristerna hade till uppgift att **angripa Wasklot**⁵⁹. Då skyddskåristerna ryckte an, tyckte de sig se några misstänkliga rörelser på stranden, varför de först slog skytteked omkring hela holmen och först 5-tiden på morgonen kommo i kontakt med ryssarna. **Den ena kasärnen vid piren intogs genast och den andra i Gamla Träförädlingsfabriken omringades**, varvid ryssarna omedelbart avskuros från sitt artilleri. **Efter den andra salvan voro ryssarna villiga att underhandla. Medan underhandlingarna pågingo öppnades genom ett missförstånd en skottväxling, som dock icke skadade någon**. Vid 7-tiden på morgonen var Wasklot klart och alla kanonerna erövrade; Sundom-kolonnen tågade in till staden, där den förlades på särskilda punkter.

⁵⁸ På Skolhusgatan bodde Gunnar och Victoria Heikel med barn.

⁵⁹ Wasklot är en ö utanför Vasa men tydligen med landförbindelse för dit fanns järnväg från år 1900.

Ungefär denna tid hade matroserna vid Rådhusgatan blivit villiga att inleda underhandlingar, men de anslog en sådan ton att någon överenskommelse icke var tänkbar. De erhöilo ultimatum och för att giva eftertryck åt detta uppställde man i hörnet av Fredsgatan och Rådhusgatan 2 av de å Wasklot tagna kanonerna. Effekten av denna åtgärd uteblev icke: matroserna föllo till föga. Striden hade emellertid dragit ut till långt in på förmiddagen.

8-tiden på morgonen betvangs **den ryska posteringen i tullkammargården** av en patrull från Wasa skyddskår, som blev tvungen att med en handgranat locka fram de ryska soldaterna.

I ryska bageriet i jordvåningen under Café Elite vid Rådhusgatan hade 3 marinare förskansat sig och togo icke reson innan en handgranat dansade in genom dörren.

Vid 10-tiden på måndag morgon voro de egentliga striderna utkämpade och särskilda förflyttningar och andra förberedelser för slutdusten med **allmänna kasärnerna vidtogos**. Gerby-kolonnen intågade från Brändö för att förstärka Smedsby-kolonnen vid Rådhusgatan och förlades vid Wasa- och Handelsplanaderna. Leihela-bor och en del Wärå-bor intågade från Gamla Wasa via Smedsbyn.

Fångstransporterna gåvo annars prägel åt måndag förmiddag. Svenska lyceet och Svenska samskolan förvandlades till fångelser och fylldes inom kort. Den ena transporten efter den andra av väl bevakade avväpnade ryska militärer tågade genom gatorna, där för övrigt stadsbor redan började röra sig rätt talrikt.

Någon vidare drabbning inträffade icke, då matroserna efter den heta striden och de i kasärnerna förlagda övriga trupperna utan strid voro villiga att inleda underhandlingar.

Underhandlingarna fördes i stadshuset mellan ett antal representanter för skyddskårernas befäl samt ett 10:tal representanter för garnisonstrupperna. Ryssarna konstaterade att de vore kringrända och undertecknade kapitulationsavtalet. Till det som härom i går omtalades kan fogas en punkt, enligt vilken matroserna förbundo sig att medverka till återställandet av de gevär, som av dem utlämnats åt rödgardisterna i staden. Sedan kapitulationen undertecknats, vidtog **avväpningen** omedelbart. Ett rikt byte av vapen, ammunition och andra förnödenheter föllo i skyddskåristernas händer.

På måndagen föreföll ingenting vidare anmärkningsvärt än att kontraspionagets härdar Rådhusgatan 23 och Kasärngatan 27 rensades. I en källare under den ena lokalen överkoms en kulspruta.⁶⁰

31 jan 1918. Rubrik **"Rensningsarbetet"**: "Sedan avgörandet i huvudfrågan fallit, ha skyddskårstrupperna i staden dels åtnjutit en välbehövlig vila efter flera dygns oavbrutna strapatser, dels varit sysselsatta med ett nog så viktigt

⁶⁰ Wasabladet, torsdagen den 31 januari 1918.

rensningsarbete. **Ryska matroser och soldater, som gömt sig undan, infångas allt efter litet och insätts i säkert förvar. Ännu på tisdagen anträffades i ett kansli Skolhusgatan 52 ett 20-tal fullt beväpnade soldater.** I Brändö hittades med korta mellanrum enstaka soldater, **som åtnjötit välvilligt skydd hos finländska vänner och väninnor.** Flera försök av dylika individer att rädda undan ryska vapen och ammunition har uppdagats och avtäckts.

Förutom förrymda ryska soldater har genom skyddskårens åtgärd **anhållits en mängd obskyra individer av olika kaliber.**

Bland anhållna må antecknas olagliga lotsfördelningschefen Boris *Trachtenberg*⁶¹, vars meriter inte torde vara obekanta för någon i Wasa och kustsocknarna. En annan icke okänd fånge är chauffören *Eriksson*, som tack vare sin tjänstgöring åt ryssarna undgick att avtjäna ett honom ådömt fängelsestraff för försvinnning.

De röda ha även ägnats uppmärksamhet. Röda gardets chef och ett par andra har anhållits.

Tisdag kväll överlämnades till Röda gardet **ett ultimatum**, vari yrkades att gardet skulle inom en timme utlämna sina vapen och ammunition åt skyddskåren. De personer, som framlade yrkandet, åtföljdes av ett par matroser, vilka bekräftade att åt ett par personer, som kallat sig 'militärer', för 3 – 4 dagar sedan givits 22 gevär.

Från Röda gardets sida svarades, att detsamma icke har någon aning om dylika vapen och uppmanades skyddskåristerna att vända sig till polisinspektionen för att möjligen finna sådana. I går på morgonen föranstaltades husundersökning i arbetarföreningarnas hus." 31 jan 1918. Poliskammaren, som de röda med våld besatte under senaste 'storstrejk', återlämnades på tisdagen och övertogs omedelbart av det gamla polismanskapet, som trätt i funktion, tills vidare dock icke görande patrulltjänst."⁶²

+++

2 febr 1918. Igen rubrik över hela sidan: "De historiska dagarna." och under detta "Nya segrar. – **Regeringen flyttat till Wasa.**"⁶³ **Och på första sidan också "Till Finlands folk och samtliga myndigheter. En proklamation av regeringen i Wasa"**⁶⁴ **undertecknad Wasa den 1 februari 1918. Finlands senat: Heikki Renvall⁶⁵, Juhani Arajärvi⁶⁶, Alexander Frey⁶⁷ och E Y Pehkonen⁶⁸.**

⁶¹ Sedan 1913 chef för lotsarna i Vasa med omgivning. Ett nytt rysk-styrt lotssystem hade då införts som hade uppfattats som ett övergrepp av finska myndigheter m fl

⁶² *Wasabladet*, torsdagen den 31 januari 1918.

⁶³ *Wasabladet*, lördagen den 2 februari 1918.

⁶⁴ *Wasabladet*, lördagen den 2 februari 1918.

⁶⁵ Heikki (Henrik) Renvall (1872-1955) jurist, politiker, senator. Han hade förespråkat passivt motstånd under förtrycksperioderna. Han var vasasensatens ordförande fram till mars 1918, och sedan minister under Paasikivi fram till (världskrigets slut) 1918.

+++

Datum ???? ulla wikander Rubrik: "Händelsernas utveckling". Texten: " I går utgav överbefälhavaren för skyddskårerna, general *Mannerheim* följande officiella meddelande:

'Rödgardisterna och ryssarna ha givit sig i Gamla Karleby, /Naskö?/ och Kristinestad samt överlämnat sina vapen. Rödgardisterna ha blivit slagna Kol/ho?/ som är i vår besittning.

Vi ha tagit en mängd tungt och lätt artilleri, sprängämnen, kulsprutor och gevär.

Entusiasmen tilltager. Truppersnas antal ökas. **Hatet mot landsförrädarna stiger mer och mer.'**

Sedan följer beskrivningar av strider på olika håll inom Vasa län /men UW exciperar inte //

+++

I början av februari 1918 kommer Mannerheim med flera "proklamationer" som alla publiceras i *Wasabladet*. Den 5 febr kom "Tappra ryska soldater! " och en om "Rödgardisternas krigsföring" som undertecknas "Överbefälhavaren över Republiken Finlands regerings trupper, General Mannerheim" samt ett "Tillkännagivande" i vilket **stadens två socialistiska tidningar förbjuds att utkomma och deras tryckerier stängs**.⁶⁹ proklamationer fortsätter: "Till landets skyddskårer".⁷⁰

+++

5 februari 1918. "Tappra ryska soldater! "⁷¹ "Proklamation av överbefälhavaren. Den självständiga republiken Finlands under mitt befäl stående bondetrupper föra ej krig med Ryssland, utan hava rest sig **till frihetens och den lagliga regeringens värn och bekämpa skoningslöst de huligan- och rövarhopar, som öppet hota landets lagliga ordning och fredliga medborgares liv och egendom**. Oaktat upprepade försäkringar om iakttagande av sträng neutralitet i kampen mellan partierna i landet, hava beväpnade, ansvarslösa matros- och soldathopar i södra Finlands städer öppet understött **rövare och fosterlandsförrädare**, med vapen i hand kämpat mot de under mitt befäl stående skyddskårerna, dödat fredliga innevånare och förövat de mest upprörande våldsdåd. Den 26 januari meddelade den ryska Kommissarien under en överläggning i Rayon/?/kommittén åt Senatens ordförande, att kommittén med hänsyn till att den sociala revolutionen i Finland redan tagit sin början anser

⁶⁶ Juhani Arajärvi (t 1906 Alin) (1867-1941) bankir, politiker, minister. Han hade tillbringat helgen i Tammerfors och på väg hem till Hfors nåddes han av meddelande att han skulle arresteras. Han tog sig då till Vasa dit han kom 1 februari 1918 .

⁶⁷ Alexander Frey (1877-1945), en av dem som undertecknade Finlands självständighetsförklaring 1917. Politiker, senator och bankman.

⁶⁸ Eero Yrjö Pehkonen (1882-1949) politiker, senator, agronom. Medlem av agrarpartiet.

⁶⁹ *Wasabladet*, tisdagen den 5 februari 1918.

⁷⁰ *Wasabladet*, torsdagen den 7 februari 1918.

⁷¹ *Wasabladet*, torsdagen den 7 februari 1918.

såsom de i landet förlagda ryska truppernas plikt att aktivt understöda de röda garderna, d v s landsförrädarna och upprorsmännen.

Ovannämnda omständigheter hava tvungit mig att, uteslutande såsom en säkerhetsåtgärd, tillgripa den enda verkligt effektiva garantin för iakttagande av ovillkorlig neutralitet och fordra av de i norra Finland förlagda trupperna utlämnandet av deras vapen. Under förutsättning att detta villkor uppfylles, garanterar jag full säkerhet till liv ävensom möjlighet att fritt återvända till hemlandet, då deras evakuering, efter överenskommelse med Rysslands regering, kommer att äga rum. Vad vapnen beträffar, kommer med dem att förfaras beroende på särskild överenskommelse med Rysslands regering.

Ryska soldater! Blod har gjutits tillräckligt! Låt finländarna, bönderna och arbetarna, själva avgöra sitt öde! Förbittringen bland folkmassorna tillväxer snabbt, de frihetsälskande bönderna komma ej att tillåta våldsdöd och folkresningen lägger sig ej förrän de befriats från all olaglig inblandning i landets inre angelägenheter.

Wasa den 30 januari 1918.

Överbefälhavaren över Republiken Finlands regerings trupper
General Mannerheim.⁷²

/detta publicerades också på ryska i *Wasabladet* samma dag och på samma sida/

7 febr 1918. Och mellan dessa två artiklar dvs samma text fast på svenska och ryska stod följande:

Rubrik: "Rödgardisternas krigföring. En proklamation av överbefälhavaren." och texten: "De inhemska väpnade skaror som gjort **uppror mot Finlands Lantdag, Regering och lagliga samhällsordning**, ha även gjort sig skyldiga till en mängd av **de allra grövsta och mest omänskliga gärningar, de där djupt upprört medborgarnes sinnen**. Som exempel må nämnas några händelser, vilka kommit till min kännedom: i Wiborg ha de upproriska dödat oskyldiga personer, efter tortyr mördat stationsinspektorn Kylmänen i fängelsecellen samt marterat andra fångar. I Kämärä/?/ hava de ihjälskjutit sårade, **i Suinula med kulsprutor arkebuserat ett 10-tal avväpnade skyddskårister och i samma by inbränt husbonden på Markkula gård.**

Dessa och andra om oerhörd grymhet vittnandet då överträffa allt annat i den farliga lek som rödgardisterna med sina själsfränder inlåtit sig på. Enär de kunna bringa även regeringens trupper att tillgripa liknande metoder i stället för en civiliserad krigföring, meddelar jag härmed till rödgardisternas och deras medhjälparens kännedom, att jag i denna sak icke mera kommer att giva någon varning. **Om de även härefter fortsätta sina illgärningar, så må de veta att mot dem komma att tillgripas de strängaste straffåtgärder.**

Överbefälhavaren över Republiken Finlands regerings trupper.
General Mannerheim.⁷³

⁷² *Wasabladet*, torsdagen den 7 februari 1918.

⁷³ *Wasabladet*, torsdagen den 7 februari 1918.

7 febr 1918. Rubrik: "Folkstämningen."⁷⁴ och text: "De senaste dagarna händelser äro i och för sig ett ojävigt vittnesbörd om att österbottningarna icke vansläktats sina förfäder, **och stämningen bland befolkningen skall väl i sinom tid tolkas i skaldens högstämda strofer, såväl som i historieskrivarens hävder.** En mängd små episoder från de **historiska dagarna** vittna på sitt sätt om andan och stämningen bland de män, som lystrat till maningen och **lämnat hus och hård för att värna hembygd och fosterland.**"⁷⁵ /sen några inte intressanta historier/

+++

9 febr 1918. "Till Finlands medborgare och myndigheter" undertecknad Wasa den 6 februari 1918. Finlands senat: Heikki Renvall, Juhani Arajärvi, Alexander Frey och E Y Pehkonen." Och detta börjar: "**För sin frihet har Finlands folk rest sig till ädel, fosterländsk kamp. Tiotusen män över hela landet ha redan fylkat sig** kring regeringens fanor för att bekämpa av **odisciplinerade ryska trupper understödda brottsliga och vilseledda upprorsmän.**" Sedan handlar uppropet om att alla män ska inställa sig, om hur proviantering av dem ska göras, livsmedelsnämnder bildas och åtlydas. Befolkningen ska vara offervillig och skänka mat och kläder till skyddskårernas olika avdelningar.⁷⁶ /Detta är alltså en inkallelseorder?/

Annat officiellt material kommer också i *Wasabladet*. Dikter publiceras i nästan varje nummer vid den här tiden. /Kriget tycks trigga diktande//

9 febr 1918. "Gårdagens rapport. Kuopio erövrat av skyddskårerna – 500 röda fångar. – Stort byte i Karelen." Detta skedde den 8 februari.⁷⁷

+++

12 febr 1918. Rubrik: "Till Österbottens män!"⁷⁸/mkt stor text på första sidan/ "**Österbottens frihetsälskande män ha jublande fyllt sin plikt mot fosterlandet och stolt offrat sina liv under lejonbaneret. Österbotten är befriat. Karelens och Savolaks' stolta frihetskämpar ha med osvikligt mannamod under oerhört tunga förhållanden hävdad Finlands heder mot fiendens oräknliga härmassor.** Den övriga delen av landet håller på att förgås i de **rödas dödande famntag** och räknar dagarna tills hjälpen kommer. Även från dessa trakter söka sig stora skaror modiga män till oss för att inträda i **våra skyddskårer.**

För att sammansluta alla dessa **behjärtade, av brinnande fosterlandskärlek besjälade män** till ett helt och ge trupperna en fast **militärisk organisation, skola såsom kärntrupper, kring vilka de olika skyddskårerna kunna gruppera sig, ett antal värvade bataljoner uppställas.** Härigenom komma även skyddskårernas män att få andrum, så att

⁷⁴ *Wasabladet*, torsdagen den 7 februari 1918.

⁷⁵ *Wasabladet*, torsdagen den 7 februari 1918.

⁷⁶ *Wasabladet*, lördagen den 9 februari 1918.

⁷⁷ *Wasabladet*, lördagen den 9 februari 1918.

⁷⁸ *Wasabladet*, tisdagen den 12 februari 1918.

de emellan tjänstgöringstiderna få sköta egna angelägenheter utan att krigföringen tar skada.⁷⁹

Varje värvad bataljon kommer att bli kasernerad på en bestämd ort för att vid behov användas där dess närvaro är nödvändig. Envar som ingår i sådan trupp erhåller av regeringen 15 mark per dag, kosten till inköpspris inberäknad.

Österbottningar! Det är **en ädel sak** det gäller, det är **Finlands frihet, fosterlandets framtid, Edra barns lycka**, som nu är lagd i Edra händer. Jag uppmanar alla kommuner att låta budkaveln gå kring nejderna, inskriva de tappra i rullorna och anmäla till distriktsstyrelsen, hur många man från varje kommun vilja gå i fädrens spår och offra allt för älskat fosterland. Tiden väntar ej. Vad som skall göras, måste göras ännu idag.

Wasa, den 11 februari 1918.

Distriktschefen.⁸⁰

12 febr 1918. Rubrik: "De rödas svårigheter" /en inte alltför lång reflexion/ ⁸¹ "En person, som i Helsingfors haft tillfälle att sammanträffa med några av de röda senatorerna, har genom samtal med dem erfarit att läge i många avseenden är för den röda regeringen bekymmersamt. Utåt har den förbindelser blott med bolshevikregeringen i Ryssland, en stor del av befolkningen i den del av landet, som befinner sig i de rödas våld är synnerligen fientligt stämd mot de röda och deras egna skaror äro mer än svåra att handskas med. Matroserna i den bekanta anarkistklubben i Helsingfors ha bland det röda gardets medlemmar och de socialdemokratiska /arktami?/ bedrivit en livlig anarkistisk propaganda och lyckats upphetsa dessa icke blott mot de borgerliga utan även mot den röda senaten. Under sådana omständigheter är **det ingalunda uteslutet att vi i södra Finland få bevittna en liknande utveckling som i Ryssland i det makten alltmer glider över i de radikalaste elementens händer. Redan nu berättas det att den socialdemokratiska lantdagsgruppen, varav en stor del ingalunda var övertygad om det lyckliga i att anordna uppror gentemot den folkvalda lantdagen och regeringen, skulle förlorat allt inflytande och att detta mer och mer övertages av röda gardet.**" ⁸²

Strax under kommer en artikel "Rykten" som berättar hur många som dödats av lantdagsmän m m fast med reservationen att detta just handlar om rykten. Det berättas också om hur **järnvägarna blir stridsföremål, hur räls rivs upp för att hindra andra sidan att få förstärkningar m m.**⁸³

⁷⁹ Wasabladet, tisdagen den 12 februari 1918.

⁸⁰ Wasabladet, tisdagen den 12 februari 1918.

⁸¹ Wasabladet, tisdagen den 12 februari 1918.

⁸² Wasabladet, tisdagen den 12 februari 1918. Det var hela notisen.

⁸³ Wasabladet, tisdagen den 12 februari 1918.

12 febr 1918. "I mitten av februari 1918 var biblioteket /i stadshuset/ tvunget att stänga ... i 3 ½ månad ... för inkvartering av skyddskåren." Det öppnades igen i juni samma år.⁸⁴

+++

14 febr 1918. Nekrolog över stud. Carl Finnilä.⁸⁵ Ingressen lyder: "Enligt ett i går från Helsingfors ingånget telegrafiskt meddelande har i trakten av Helsingfors stupat amanuensen vid universitetets zoologiska inrättning, studeranden Carl Johan Finnilä från Vasa, sannolikt i någon strid mellan skyddskårister och röda." och ur texten från början: **"Det röda blodsväldet kräver dyra offer och detta unga livs skövlande skall frammana en storm av förbittring i vida kretsar.** ... Född 1892, ende son till handl. Carl Finnilä i Vasa, blev han 1912 student från Vasa svenska lyceum och har vid universitetet idkat vetenskapliga studier, vilka under innevarande vårtermin skulle ha lett till filosofiekandidatexamen. ... Ferierna utnyttjades till vetenskapliga studieresor, de flesta till höga norden, och torde den unge mannen bland landets ornitologer ha intagit platsen som den främste kännaren av Lapplands fågelfauna. ... " han hade också skrivit intryck från sådana resor m m i Wasabladet. Han hade redan gett ut en bok som hette *Bortom polcirkeln*⁸⁶. ...

Slutet av nekrologen är hotfull och hatisk: **"Sorgen skall kvävas av lågande förbittring mot de röda uslingarna, som framkallat detta förödande borgarkrig. Carl Finnilä, Vasa-gossarna skola veta att hämnas din död!"**

+++

14 febr 1918. Under rubriken **"De rödas mörka planer"**⁸⁷ står bl a : **"Vid en å finska arbetarföreningen i dagarna verkställd undersökning har man under scenens golv funnit 3 ryska maskingevär, och flere lådor patroner, innehållande sammanlagt närmare 2000 patroner. Det torde ha varit just de patroner, som ryssarna julnatten frånrövade den av dem senare mördade bonden Edvard Berg.**

Efter dylika fynd vore det allt skäl att även här taga i tu med de röda gardisterna med hårdhandskarna. Att de äro i besittning av hemliga lager för framtida överrumplingar, ligger i öppen dager."⁸⁸

+++

16 febr 1918. För viss balans borde följande excerperas nämligen brev till svenska regeringen av Yrjö Sirola⁸⁹ från den regering som satt i Helsingfors.

⁸⁴ Lehtikanto 1964: 66ff

⁸⁵ "Stud. Carl Finnilä" nekrolog undertecknad -n. *Wasabladet*, torsdagen den 14 februari 1918.

⁸⁶ publicerad 1917, 2dra upplagan 1918. Finns på många svenska bibliotek år 2015

⁸⁷ *Wasabladet*, torsdagen den 14 februari 1918.

⁸⁸ *Wasabladet*, torsdagen den 14 februari 1918.

⁸⁹ Yrjö Sirola (f Sirén) 1876 – 1936 i Moskva), lärarutbildad journalist, social-demokrat, kommunist. I USA 1909-1913 då han kom åter till hemlandet. I Michigan, USA, blev han radikaliserad och sympatiserade med IWW och p g a politiska interna strider återvände han till Finland. Han och Huttunen mötte Lenin före storstrejken 1917 i november i Finland. Han var inte då bolsjevik och gillade inte Lenins politik och avsikter med Finland. Utrikesminister 1918 i Finlands socialistiska arbetarrepublik. Dess regering kallades folkkommissariatet. Den grundades 28 januari 1918 i Helsingfors. 13 april flydde folkkommissariatet till Viborg när tyskarna intog Hfors. 26 april flydde den därifrån till Petrograd. Enligt en utförlig engelsk Wikipediaartikel, som betonar Sirolas ovilja

Rubrik: "Landsförrädarnes stämplingar i Sverige."⁹⁰ Underrubrik: "En utrikespolitisk provokatör. Vad avser Sveriges regering?" och så texten: "I 'Työmies' har offentliggjorts följande från kommissarien för utrikesärenden Yrjö Sirola till den svenska marinministern, frih. Palmstjerna avsända telegram:

Såsom det torde vara Eder bekant, ha de besittande klasserna i Finland under krigstiden utrustat **beväpnade skaror, de s k skyddskårerna**, vilka uppgift skulle vara att skydda hem och liv. Likväl har det klart framgått att de i själva verket fullfölja ett annat mål. Offentligt har man även medgivit, att **avsikten varit att fördriva de ryska soldaterna ur landet och som skäl härför har man framställt överdrivna skildringar om enskilda soldaters brottsliga handlingar**. I varje händelse har skyddskårernas huvudändamål varit undertryckandet av den mäktiga arbetarrörelsen och röjandet av väg för reaktionen. Till eget skydd har den arbetande klassen utrustat de röda gardena. **Röda gardet hade endast i ringa utsträckning hunnit anskaffa vapen, när de härskande provokatörernas uppträdanden åstadkom en situation, som tvang arbetarklassen att beträda statskuppens väg och att därigenom rädda sig undan motrevolutionen. Det var det socialdemokratiska partiets plikt att träda i spetsen för folkrörelsen, och det** tog även ledningen i sina händer, bildande en socialdemokratisk revolutionsregering.

Våra motståndare torde ha mottagit vapen från andra sidan Bottenhavet, en omständighet, som försvårar vår kamp. En dylik sändning har tidigare kommit från Tyskland, som i stor utsträckning har skadat vårt folk genom att störande inverka på vårt förhållande till Ryssland och minska möjligheterna att erhålla livsmedel från utlandet. Vissa borgerliga partigrupper har därtill uppmanat Sverige till väpnat inskridande i våra angelägenheter riktade sig mot den finska arbetarrörelsen och den ryska militären. Detta upphetsar stämningen bland soldaterna. Sveriges härvarande representant har visserligen förklarat att ryktena om Sveriges inblandning vore grundlösa, men dylika rykten utbredas fortfarande. Jag framställer förslaget, att Ni ville överlägga med Edra kolleger om de åtgärder, som borde vidtagas för att nedtysta misstankarna mot Sverige, att Sverige skulle uppträda för att stöda de reaktionära krafterna i Finland."

*

Sen kommer en kommentar där Sirola kallas för "en upprorsmakare i Helsingfors". Och sedan handlar det om att man utgår ifrån att svenska regeringen inte alls svarat och inte kommer att göra det och **man vill inte ha**

att göra revolution och försök att få igenom reformer via lantdagen, var Sirola redan den 7 april i Petrograd och organiserade mottagandet av strömmen av finska flyktingar. /Obs att Wikipedias artikel på finska också är omfattande medan den på svenska är ytterst knapp// Den 15 maj föll den finska socialistiska republiken. Han var sedermera aktiv i Internationalen och i USA som representant för den i mitten av 20-talet under namnet Frank Miller. Han var också kommissarie /??// över Karelen och redaktör för mycket skrivet på finska och estniska i Sovjetunionen. Han öden på 1930-talet berättas inte. Han dog 1936, det skrivs av hjärtslag. Han var då 60 år. Det är då utrensningarna är som livligast i Sovjetunionen. UW undrar.

⁹⁰ *Wasabladet*, lördagen den 16 februari 1918.

någon medling från Sverige. Man gillar inte heller att det finns svensk representation kvar i Hfors och att Sverige sänt en "tillfällig chargé d'affaires" till Vasa. "Vi måste få veta vad man i Stockholm avser med sådana besynnerliga demarcher, som det dödfödda medlingsförslaget med förräddarregeringen och den nya konsulsutnämningen i Vasa. En bestämd opinion i Finland fordrar detta." blir slutklämmen.⁹¹

+++

16 febr 1918. Rubrik: "Första svenska jägarbataljonen." "Under ledning av en kompetent frivillig svensk officer kommer i Wasa att omedelbart formeras en bataljon, benämnd 'Första svenska jägarbataljonen'. Intresserade ynglingar kunna anmäla sig i dag lördag å Brandkåarhuset, där närmare uppgifter om lön m m erhållas.

Då instruktören behärskar endast svenska språket, blir bataljonen uteslutande för svensktalande män. Kurserna vidtaga om måndag."⁹²

16 febr 1918. Liten notis med rubriken "Domen". "Enligt tillkännagivande av landets regering komma anhållna och skyldigbefunna rödgardister ävensom andra upprorsmän att dömas enligt i Strafflagen stadgat straff för landsförräderi. **Lönnmördare, bombkastare, mordbrännare och rövare överlämnas till ståndrätt**"⁹³.⁹⁴

+++

"I ett stort svep under andra hälften av februari /med början den 18 februari 1918 / besatte de tyska trupperna hela Baltikum, Polen och Ukraina, som alla ingått i det ryska kejsardömet. Den ryska armén befann sig i upplösningstillstånd och förmådde inte göra väpnat motstånd."⁹⁵

+++

19 februari 1918. Rubrik "Från det röda helvetet i södra Finland" en stor artikel.⁹⁶ Nu är *Wasabladet* mycket större än för något år sedan. Upplagan är 11 500 ex!⁹⁷ Annons : "Svensktalande kvinnor, som intressera sig för uppställande av kvinnlig kandidat till stadsfullmäktigeval behagade sammanträda i morgon onsdag kl 7 å Svenska Fruntimmersskolan."⁹⁸

+

⁹¹ *Wasabladet*, lördagen den 16 februari 1918.

⁹² *Wasabladet*, lördagen den 16 februari 1918. Det var allt,

⁹³ ståndrätt enligt Wikipedia är en militär domstol, snabbt sammansatt och enligt vissa regler, men bara bestående av militärer. Dödsstraff (eller inte) är det enda som kan utdömas.

⁹⁴ *Wasabladet*, lördagen den 16 februari 1918. Det var hela notisen.

⁹⁵ Stenquist, 2009: 122f & artikeln "Brest-Litovsk" i *Svensk Uppslagsbok*, andra upplagan, 1947.

⁹⁶ *Wasabladet*, tisdagen den 19 februari 1918.

⁹⁷ *Wasabladet*, tisdagen den 19 februari 1918.

⁹⁸ *Wasabladet*, tisdagen den 19 februari 1918.

19 februari 1918. **Nekrolog.** "Joel August Heikel."⁹⁹ /han blev 67 år gammal// Senaste söndag kl 6 f m/ söndagen den 17 februari// ingick Wasa församlings mångårige kyrkoherde, prosten Joel August *Heikel* i den eviga vilan. Redan **länge hade han varit bunden vid sjukbädden** och alltmera hade hans önskan blivit att få lämna denna stridernas värld och få komma till fridens. Ett långt välsignelsebringande arbete är nu ändat. Med iver ägnade han sig åt sitt prästkall, och i ödmjukhet ville han arbeta sin Herres vingård. Sin församling älskade han högt och dess väl sökte han på allt sätt befrämja. Den åldriga församlingsherden syntes ofta rikta sina steg till Herrens tempel för att förkunna evighetsordet. Ännu senaste sommar kort före insjuknandet höll han en svensk aftonsång, men anade redan då, att hans dagar snart voro räknade och sade: 'Nu är det väl sista gången jag predikat'.

Joel August Heikel föddes i Nykarleby¹⁰⁰ den 3 mars 1851.¹⁰¹ Redan i hemmet lärde han sig att värdera Herrens ord, och med djupa evighetsintryck därifrån gick han att i skolan dansa för sin blivande uppgift. År 1871 blev han student från Wasa gymnasium, och nu var han redo att med all iver börja studierna för att bli praktisk präst. Hans lysande begåvning kom honom till hjälp och redan 1874 avlade han teologisk dimissionsexamen med högsta vitsordet. Vid den därpå skeende prästvigningen i Åbo fick han förordande till t f kapellan i Lehtimäki¹⁰². Snart återbördades han dock åt det landskap, Österbotten, där han fostrats och uppväxt. **Han förordnades 1878 till t f kyrkoherde i Wasa och blev då i tillfälle att arbeta för den folkgrupp och det språk, som han av själ och hjärta älskade.** Efter att med utmärkt vitsord han avlagt pastoralexamen sökte han ordinarie komministertjänst i Wasa och erhöll densamma år 1879. Han hade redan då gjort sig känd som en samvetsgrann, skicklig plikttrogen arbetare såväl för kyrkan som på det samhälleliga livets område. För visad skicklighet i tjänsten erhöll han 1882 av domkapitlet vicepastors titel. **År 1893 valdes han till kyrkoherde i Vasa, vilken tjänst han tillträdde 1895.** Från året 1894 var han därjämte kontraktsprost till året 1901 i Vasa nedre prosteri.

Jämsides med de prästerliga göromålen var prosten Heikel en intresserad skolman. I en lång följd av år tjänstgjorde han som **religionslärare vid Vasa svenska fruntimmersskola.** Hans pedagogiska arbete kännetecknades av ett humant uppträdande mot eleverna. Icke blott reella kunskaper sökte han bibringa sina elever, utan i främsta rummet satte han det personliga livets uppkomst och utveckling.

⁹⁹ *Wasabladet*, tisdagen den 19 februari 1918.

¹⁰⁰ År 2012 talade 89% av befolkningen där svenska. Orten är mest känd för att Zakarias Topelius (1818-1898) föddes där.

¹⁰¹ I Åbo Akademis brevsamling finns 15 brev från 1908 och framåt från Joel Heikel till Gustaf Adolf Helsingius (1855 – 1934) 2012. Wikipedia 2012: G A H var fattigvårdsansvarig för hela Finland om förändrade dess fattigvård fullständigt.

¹⁰² Ligger inåt landet i södra Österbotten, Västra Finlands län och var – åtminstone 2012 – finsktalande. Svenska namnet var Lövkulla.

För många ändamål togos prostens Heikels krafter i anspråk under hans tjänstetid i Vasa. Som **fängelsepredikant** fungerade han åren 1878-1892 och som **bataljonspredikant** 1881-1882, under vilken tid ett för dåvarande förhållanden stort bibliotek inrättades vid bataljonen, vilket under den nitiska prästmännens tid omfattade hela 3 000 volymer.

På kommunallivets område var prostens Heikel ivrigt verksam. I en följd av år var han **ordförande i fattigvårdsstyrelsen** från år 1881. I denna egenskap deltog han med stort intresse och rik sakkännedom i Helsingfors i kommittéarbeten, vilken förde till omorganisation av fattigvårdsväsendet¹⁰³ i landet. I Wasa Sparsamhetsförening var han i hela 25 års tid ordförande, sekreterare och kassör. I **fängelseföreningen** fungerade han som ordförande under 10 års tid.

Det egentliga Gudsrikets arbete låg dock honom närmast om hjärtat. Som **Wasa bibelsällskaps**¹⁰⁴ sekreterare och kassör fungerade han från 1879 till 1914. I sina predikningar gav han ständigt uttryck åt en personlig kristendom. Detta synes såväl av de religiösa betraktelserna, han i tryck utgivit 'Tio predikningar hållna i Wasa kyrka 1881' och 'Tänk på sabbaten att du helgar honom'¹⁰⁵ äro skrifter, som ådagalägga en sann uppfattning om kristendomen.

Att med några få ord beskriva vad prostens Heikel under sin långa tjänstetid verkat, går över varje mänsklig förmåga. Utan önskan att synas blott för människor arbetade han. **Flärdfritt och enkelt var hans uppträdande. Hjärtegott var hela hans sinnelag. Han väntade aldrig någonsin människors pris och beröm.** Han visste att Herren endast kan löna den trogne arbetaren. **Otacksamhet, som ständigt är världens lön, fick även han mottaga, men detta fråntog honom ej modet,** ej heller den tron, att vad i kärlet fås skall en gång dock mogna till skörd.

Så vile den gode, trogne församlingsherden efter slutat dagsarbete ljuft i gravens sköte. Honom gäller evighetsorden: 'Salige äro de döda, som i Herren dö. Ja, säger Anden, de skola vila sig från sitt arbete, ty deras gärningar skola följa dem efter.'¹⁰⁶

+

Och precis efter denna nekrolog en notis:

"De rödas vapengömmor. Senaste fredag verkställde polisen undersökning hos rödgardisten-polismannen, muraren Hakala, varvid i

¹⁰³ Han stod i brevkontakt med Gustaf Adolf Helsingius i detta och det finns 15 brev från honom i Helsingius brevsamling i Åbo. Helsingius ledde omvandlingen av landets fattigvårdssystem, bort från utauktionerandet av barn m m.

¹⁰⁴ Finska bibelsällskapet grundades år 1812 av en skotte och hade i början stöd från det brittiska bibelsällskapet i London. Flera filialer på olika orter i Finland grundades. I Finland hade det också ett förlag och var landets äldsta förening (menas väl då efter att landets skilts från Sverige). Dess uppgift är i första hand att sprida Bibeln och bibelläsning.

¹⁰⁵ *Wasabladet*, tisdagen den 19 februari 1918.

¹⁰⁶ *Wasabladet*, tisdagen den 19 februari 1918. Hela nekrologen, utan signatur.

kakelugnsfoten i ett inre rum hittades inmurad en av H. från polisinsrättningen bortförd revolver samt 40 patroner.”¹⁰⁷

+

På första sidan i samma tidning finns en dödsannons över Joel Heikel. Jordfästningen ska äga rum torsdagen den 21 februari kl 2 e m. ”Samlingen sker i sorgehuset kl 1 e m.”

+

19 febr 1918. Också i *Wasabladet* kunde olika politiska åsikter skymta fram: Det gäller en skrivelse som kommit till finska skolan i Jakobsstad. Den återges på svenska: summerat är det **kritik för att lärarna har prisat skyddskåren ensidigt för skolbarnen. Föräldrarna håller nu sina barn hemma från skolan; de vill ha ett offentligt möte för att ställa lärarna till svars.**

Arbetarrådet ansluter sig till föräldrarna åsikter i skolfrågan.

Samma dag hemska beskrivningar från Åland om övergrepp mot befolkningen av dels ryssar där stationerade, dels inresta ”röda” från finska fastlandet.¹⁰⁸

+++

21 februari 1918. Under rubriken ”Under fanorna! De värvade bataljonerna.” söker man mobilisera frivilliga och bland annat särskilt till de ”svenska bataljonerna i Vasa” med text som ”Svenska österbottningar. Vasabataljonerna måste fyllas av eder! Fyllen så många bataljoner som det blott behöves för Wasa-namnet med **duktiga, stridsglada män från Österbottens slätter!**

Anmäl dig redan idag i Brandkårshuset, ty skyndsamhet är av nöden.

Värnepliktsuppbåden komma att draga lång tid, de värvade bataljonerna kunna fås färdiga inom mycket kort tid.” m m¹⁰⁹

+++

21 febr 1918. Rubrik: **”Män i åldern 21 – 40 år kallas till värnepliktsuppbåd.** En kungörelse av senaten till Finlands folk.” undertecknat ”Wasa, den 18 februari 1918. Finlands senat. Heikki Renvall, Juhani Arajärvi, Alexander Frey och E Y Pehkonen”.¹¹⁰

21 febr 1918. Rubrik: ”Sverigepassen. Utgivas och viseras i Vasa.”¹¹¹ Det som gjordes förut i Helsingfors av generalkonsulatet där, görs nu av svenska konsulatet i Vasa för svenska medborgare.

Rubrik: **”Mördarbandens framfart.** Mordet på lantbruksrådet Aminoff” en lång artikel. Och bredvid en dikt – mycket dikter skrivs!!! Och trycks !!!-

”Skyddskårens marsch. (Tillegnad Wasa skyddskår den 7 februari 1918)”

+++

¹⁰⁷ *Wasabladet*, tisdagen den 19 februari 1918. Hela notisen.

¹⁰⁸ *Wasabladet*, tisdagen den 19 februari 1918.

¹⁰⁹ *Wasabladet*, torsdagen den 21 februari 1918.

¹¹⁰ *Wasabladet*, torsdagen den 21 februari 1918.

¹¹¹ *Wasabladet*, torsdagen den 21 februari 1918.

23 februari 1918. Annons "Till Finlands kvinnor" upprop om kläder till "de tusentals unga män /som/ ständigt anmäla sig under fanorna i striden för Finlands frihet ".¹¹²

Wasabladets chefredaktör, Edw. Sundquist, "har nämligen numera återvänt till hemlandet". Han har varit i "landsflykt" i två år i Stockholm. Från juli 1916 var han anställd vid Aftonbladet. Hagman¹¹³ är nu igen andra redaktör för tidningen – han har varit den som stått för utgivningen under Sundquists landsflykt.¹¹⁴ Vid denna tid finns stora förhoppningar om att Tyskland ska segra i kriget!

+++

23 febr 1918 Rubrik: "**Livsmedelsvärnplikten**. Till medborgarna" och undertecknat "Interimslivsmedelsstyrelsen." Kontentan är att alla överskott av livsmedel ska samlas in. **Det finns bönder som redan äter barkbröd**, står det. Import av spannmål som brukar komma från Ryssland kommer nu inte alls. Eventuellt kan det komma spannmål från Ukraina (ska forslas genom Ryssland) men det kommer inte fram förrän tidigast i april!¹¹⁵

+

I svensk press har genom en dansk journalist spridits att krigsledningen varit blodtörstig vilket senator Renwall låter dementera i en intervju med journalist från svenska *Dagens Nyheter*.¹¹⁶ Kolla ulla wikander ev i DN?

+++

/UW Vad har Ellen Key gjort mera för att få detta brev? Hon hade skrivit på en petition för vapenförsändelser till Finland m m. Se t ex excerpter ur *Svenska Dagbladet* 7 febr 1918, och *Socialdemokraten* 19 febr 1918 art av Ellen Key "Omkring en lagerkrans" //

/Victoria Heikel skrev ett brev till Ellen Key/

Wasa 25 februari 1918¹¹⁷

Goda, vördade Fröken!

Det är mig nödvändigt att med några få fattiga ord få säga Er, högt värderade Fröken, huru rörd, huru av hjärtat glad vi gjort mig med Edert uppträdande för vårt i detta nu i högsta nöd stadda land. **Ert namn bäres av ljublande entusiasm på allas läppar. Ni är efter detta ej endast finska kvinnors mest aktade, högst värderade skriftställarinna, Ni är för evigt vår dyrkade vän som vi i plågans och ängslans stund med tårad blick böja**

¹¹² *Wasabladet*, lördagen den 23 februari 1918.

¹¹³ Einar Hagman, pseudonymen Neger.

¹¹⁴ *Wasabladet*, lördagen den 23 februari 1918.

¹¹⁵ *Wasabladet*, lördagen den 23 februari 1918.

¹¹⁶ *Wasabladet*, lördagen den 23 februari 1918. En liten notis.

¹¹⁷ L 41:59:2:61 Ellen Keys Samling, KB, Sthlm.

knä för och mottaga tröst och stöd av. Välsignad vare Ert liv och Er levnad lång!

Säg, goda Fröken, får Ni personliga meddelanden härifrån? Har Ni kanske bekanta bland härvarande svenskar som tillskriva Er? Om Ni blott tilläte mig, **ville jag så gärna skriva Er mina iakttagelser.** Jag tilltror mig ingalunda någon objektiv sanning, vem äger väl den? **Men jag lovar att så godt jag förmår, med oförvillad vaken blick ansvarsfullt skildra mina intryck, samt sådant jag hör och ser, som kan vara av allmängiltigt intresse.** Jag eger dessutom anhöriga bland högt uppsatta ämbetsmän och får även genom dem veta mera än den stora publikum.

Ett ord av Er och Ni gör mig lycklig att stå till Er tjänst.
Med vördnad Victoria Heikel (fru) Wasa.

+++

26 februari 1918. I *Wasabladet* mkt om "Blodsdåd i södra Finland" ¹¹⁸

Från mitten av februari hade de tyska trupperna besatt hela Baltikum, Polen och Ukraina, som alla ingått i det ryska kejsardömet. Den ryska armén kunde inte göra motstånd. Ryssarna accepterade de hårdare tyska fredsvillkoren den 3 mars 1918 (vilka upphävdes i Versaillesfreden). Man kan säga att detta var slutet på freden i Brest-Litovsk, som hade börjat med en överenskommelse som hade åstadkommit ett vapenstillestånd mellan Ryssland och Tyskland från mitten av december 1917. ¹¹⁹

+++

Efter den ryska kapitulationen beslöt den tyska krigsledningen sig snabbt. "Redan de första dagarna i mars 1918 beslöt man att förverkliga de sedan flera månader uppgjorda planerna på en tysk landsättning i Finland, nu till stöd för den vita sidan i inbördeskriget. Vasasenasens representant i Berlin, Edvard Hjelt¹²⁰, förhandlade fram avtalet om tyskt militärt ingripande. Från sitt gömställe i Helsingfors hade Svinhufvud¹²¹

¹¹⁸ Text i *Wasabladet*, tisdagen den 26 februari 1918.

¹¹⁹ Stenquist, 2009: 122f & artikeln "Brest-Litovsk" i *Svensk Uppslagsbok*, andra upplagan, 1947.

¹²⁰ Wikipedia den 28 januari 2012: Edvard Hjelt (1855 – 1921 i Tyskland), kemist (prof i kemi i Hförs fr 1882), politiker (senator 1905-07), statsråd. Son till Otto Hjelt. Rektor för Hförs univ. 1899-1907 (utom hösten 1900) och motsatte sig som rektor russifieringen genom obstruktion. Han stödde finska självständighetsrörelsen och särskilt jägarrörelsen. Okt. 1917 for han till Berlin. I februari 1918 blev han Finlands sändebud där. Utverkade av tyskarna att jägarna sändes till Finland. År 1919 tvingades han avgå från sändebudsposten p g a ententens påtryckningar. Han stannade (?) i Tyskland. Gav ut sin fars biografi plus egna minnen, även postumt.

¹²¹ Pehr Edvin Svinhufvud (1861-1944), i lagberedningen 1893-1901, assessor vid Åbo hovrätt, avskedad olagligt 1903 och blev då advokat i Hförs. Deltog i kampen mot förryskningspolitiken i den s k kagalen. Han tillhörde ungfinska partiet, var en orädd advokat i ett politiskt mål 1905 och talman i enkammarlantdagarna 1907-12. I november 1914 blev han deporterad till Tomsk efter att ha vägrat erkänna en ryss som Finlands prokurator. Han kom hem i mars 1917 (pga ryska rev.) Blev i november 1917 chef för den regering som förklarade Finland som självständigt i december 1917. I maj 1918 blev han utsedd till riksföreståndare. Avgick i dec 1918 till förmån för Mannerheim.

den 15 februari skrivit till Hjelt och framfört att tyska trupper borde besätta kuststäderna i södra Finland, från Björneborg i väster till Viborg i öster. Första steget blev att Tyskland godkände att huvuddelen av de drygt 1 500 finska frivilliga jägare som sedan något år utbildats i Tyskland kunde skeppas över till Vasa, där de under högtidliga former landsteg den 25 februari. För att hjälpa den tyska eskadern med de finländska jägarna att navigera genom svenska vatten på väg till Vasa beslöt den svenska regeringen att tända det svenska fyrsystemet som annars av beredskapsskäl hölls släckt.”¹²²

+++

26 februari 1918. Ledare: ”Den rätta vägen”¹²³ Början: ”Vid världskrigets utbrott var vårt lands läge mer hopplöst än någonsin. Tsarismen beredde sig att i ett sista våldsamt grepp krossa återstoden av vår **västerländska samhällsskick**. Det **vittsyftande förryskningsprogram, som ett par månader efter krigsutbrottet såg dagen**, varslade på ett olycksbådande sätt om den slutliga undergången. Vi ställdes ansikte mot ansikte med den verkliga dödsfaran för land och folk; vår ödestimma hade oåterkalleligen slagit.

I denna yttersta nöd hade, skulle man tycka, allt folket bort vakna upp till insikt om vad dess frid tillhörde och handla därefter. Men så blev ingalunda fallet. I det ställningstagande, som i början och länge nog utmärkte en avsevärd kontingent av vårt folk, saknades i betänklig grad tron på framtiden, viljan till målmedveten handling. **Det mångåriga ryska förtryckets verkningar hade icke kunnat undgå att infektera folksjälens med resignationens bleksot, passivitetens obeslutsamhet och räddhåga**. Folket höll på att förlora tron på sig självt och på sin uppgift såsom en självständig nation. Med fatalistiskt lugn ställde man sig undergivet med händerna i kors och invänta döden. Det hade varit dårskap att kämpa mot ödet.

Men icke nog med denna dödvattenstämning och försumpning i det allmänna medvetandet. **Man gick så långt i sin självförnekelse och självuppgivelse, att man tog parti för tsarismens bundsförvanter, de västeuropeiska stormakterna, vilka skam till sägandes stillatigande bevittnade det ryska barbariets kulturfientliga framfart i Finland. Man förfasade sig över tyskarnas förmenta grymheter i Belgien och lyssnade begärligt till alla sensationshistorier, som den engelska Northcliffepressen¹²⁴ försåtligt utspridde om ’de nutida hunnernas’ hänsynslöshet – allt under det att man talade tyst om det egna landets lidanden**. Man fick ju plåster på såren i form av feta krigsleveranser och

¹²² Stenquist 2009: 123

¹²³ *Wasabladet* tisdagen den 26 februari 1918.

¹²⁴ Alfred Harmsworth senare Lord Northcliffe (1865-1922) var en inflytelserik tidningsman, som förnyade press och tidskriftsutgivningen i början av 1900-talet och utövade politiskt inflytande genom sina populära dagliga tidningar. Daily Mail och Times var tidningar i vilka han öppet varnade för ett krig, som han förutsåg Tyskland skulle starta. Under det första världskriget kom han att stödja David Lloyd George. 1917 blev han regeringens propagandaansvarige och lät trycka och sprida pamfletter bakom fiendens linjer.

tröstade sig med att man i varje fall fick åskåda kriget på behagligt avstånd, i det man inbillade sig att det alltid skulle så förbliva.

Till lycka för landet blev emellertid denna sinnesförfattning ... icke utslagsgivande för den slutliga utformningen av landets öden." Det fanns andra. "Dessa – att börja med endast en handfull 'aktivister' – vågade tro och hoppas på en framtid trots allt. **De kunde icke undgå att finna vem som i den utbrutna världskonflikten förde kulturens talan gentemot det östeuropeiska barbariet. I det germanska Tyskland sågo de räddaren för de undertryckta, under sekler blodigt förorättade främmande folken i det vidunderligt hopfogade ryska tsarriket.** Och de tvekade inte att med förtroende sträcka fram **brodershanden till det av avundsamma, hatfulla motståndare kringvärda tyska folket.** Här var en riktlinje given, som i den yttersta nödens stund, syntes erbjuda en möjlighet och utväg till räddning från den nationella vanäran, som hotade att utplåna Finlands folk från nationernas antal."¹²⁵

Och ledarskribenten – /den nyligen återvände Sundquist?/ – fortsätter att prisa dem som sökte sig till Tyskland för att där bli utbildade och nu återkom som "jägare". Och slutet blir:

"De, som från början valde fel väg, hava genom händelsernas gång överbevisats om sitt misstag och övertygats om nödvändigheten att söka landets räddning under de förutsättningar, som de första tysklandsfararna målmedvetet utpekade. Vackrare seger, större framgång i en politisk aktion kan knappast vinnas än den, som nu hemföres av våra jägare, vilkas återkomst hälsas med jubelrop även av dem, som i fåvitskhet förkättrade och fördömde deras stordåd i begynnelsen."¹²⁶

+

26 feb 1918. Rubrik: "Den tyska slutoffensiven på östfronten. Segerrik framryckning i alla riktningar."¹²⁷

+++

28 feb 1918 om 26 febr: Rubrik: "**Jägarbataljonen hemma.** Det högtidliga mottagandet."¹²⁸ Text: "Det låg en utpräglad jägarstämning över Vasa stad på tisdagen /den 26 februari 1918/ då den hemkomna bataljonen officiellt skulle hälsas välkommen till fosterlandet. **Lejonfanor, gul-röda korsflaggor och våra gamla gul-röda och blå-vita flaggor** svajade högt i topp och det var ett stim av människor på stadens huvudgator redan från de tidigaste förmiddagstimarna. Enskilda jägare rörde sig här och där och blevo föremål för den livligaste uppmärksamhet; **i truppen funnos även åtskilliga Vasa-gossar, som med återseendets hela glädje möttes av vänner och bekanta.**

¹²⁵ Wasabladet tisdagen den 26 februari 1918.

¹²⁶ Wasabladet tisdagen den 26 februari 1918.

¹²⁷ Wasabladet tisdagen den 26 februari 1918.

¹²⁸ Wasabladet torsdagen den 28 februari 1918.

Det officiella mottagandet var utsatt till kl. 3, men långt före detta klockslag var den centrala delen av staden omkring salutorget fylld av täta människomassor, som med otålighet och spänning bidade den högtidliga stunden. **Skyddskårister** tågade i täta led fram till torget och bildade en väldig fyrkant inom vilken gott utrymme fanns för jägare och officiella funktionärer. En talarstol med två lejonfanor var rest vid ena långsidan framför Wolffska huset och strax invid stod uppställd en manstark musikkår.

Kort före 3 hördes de första kommandoropen och jägarkolonnerna intågade från olika håll på torget, där de ordnade sig på led på södra delen av torget med front mot Hovrättsplanaden. Det gick en rörelse genom mängden, då de käcka gossarna i sina gröna uniformer och med raska unga officerare i spetsen blevo synliga. Den ena efter den andra kommo kolonnerna, kommandoorden ekade skarpa och märgfyllda genom luften och stämningen steg för varje minut. **Synen var för oss finländare så ovanlig, så imponerande, att man egentligen hade rätt svårt att göra reda för sina känslor och intryck.**¹²⁹ **Det sades icke heller mycket bland publiken, men ögonen talade och man följde med giriga blickar varje den minsta rörelse av de gröna massorna i fyrkanten.** De unga officerarna, av vilka många på bröstet **buro det stolta järnkorset** som minne från kampanjen där nere, ägnades kanske största intresset. **Stor sensation väckte även jägarbataljonens fana med sin färgprakt och sina mäktiga emblem: tyska järnkorset med Finlands vapen i mitten och tyska örnar i de fyra hörnfälten.**¹³⁰

Åskådarna hade gott och väl hunnit tillägna sig paradstämningen, då musikkåren, anförd av hr. J. Skrabb, uppstämde Vasa marsch¹³¹ under vars toner **finländska arméns överbefälhavare, general Mannerheim med svit anlände.** Efter att ha hälsat på bataljonens närmaste chef, äldste majoren /Erik// Järnström¹³², skred generalen med spänstiga steg förbi jägarnas i stram honnörställning stående led, växlade handslag med befälhavande officerarna och hälsade trupperna, som med kläm svarade. Sedan mönstringen slutförts höll generalen **på finska** ett tal, i vilket han hälsade jägarbataljonen välkommen tillbaka till fäderneslandet. Tal/aren/ erinrade om en tid, då Finlands öde tett sig som mörkaste, de nu hemvändande vågat tro på landets framtid. De offrade sina hem och allt vad de hade kärt för att skapa fäderneslandet en sådan. **Finland hälsar i er, sade tal/aren/, sina bästa söner. Finlands under bildning varande armé ser i Eder sina blivande ledare. Eder väntar ett stort och ärorikt verk: skapandet av en armé, som förmår att göra Finland fritt och lyckligt.**

¹²⁹ *Wasabladet* torsdagen den 28 februari 1918.

¹³⁰ *Wasabladet* torsdagen den 28 februari 1918.

¹³¹ Vasa marsch, sju verser av Zacharias Topelius. Sista versen lyder "Vårt land! Vårt finska fosterland! / Din fasta botten är vår strand./Så lär oss bli din starka vall, /som havets våg ej bryta skall./ Slå högt, vår barm! /Väx stark, var arm! /Väx stor i skygd /av söners dygd, /vår höga nord, vår finska bygd!" Det verkar som om man tagit ut tre av dessa sju för att framföra vid denna typ av tillfällen. Det var mkt Vasa marsch våren 1918.

¹³² Torsten Erik Järnström (1886-1971) var 32 år gammal.

Generalen slutade med att utbringa ett trefaldigt leve för jägarna, vilka omedelbart därpå svarade med ett rungande trefaldigt leve för general Mannerheim.

Talarstolen bestogs här efter av kyrkoherden i Mustasari /Korsholm/, **prosten I. A. Björklund**, som höll en kort bön på finska och svenska, varpå musikkåren spelade två verser av lantdagssalmen.

Trupperna omgrupperades nu genom en snabbt och med precision utförd manöver och uppställdes på led framför talarstolen parallellt med Handelsplanaden. Här efter framträdde senatens t. f. viceordförande, **senator Heikki Renwall, som på finska och svenska talade till bataljonen**. Det svenska talet var av följande innehåll:¹³³

Då Ni jägare för tre år sedan slöto Eder samman för att på främmande jord strida för Finlands frihet, hade Ni säkerligen icke en tanke på att Ni skulle hava att genomkämpa den stora världshistoriska kamp, som vi nu hava att genomgå. **I kämpen icke enbart för Finlands frihet, I kämpen för samhällelig kultur, för tusenåriga kulturvärden**. Den kamp som det **finska folkets djupa led** med Eder hjälp nu genomkämpar, kommer att för alla tider giva Finlands folk en berättigad plats bland nationernas antal. Vi fordrar genom vår kamp landets frihet, vi fordrar att vår fosterland skall bliva odelat och ostyckat. Vi hava rätt att inför kulturnationerna hävda landets gränser. Må ingen i vår faras stund vilja stycka vårt land, **må ingen tro, att det blod som gjutes för Finlands frihet gjutes för ett styckat fosterland**. Jag vet att denna känsla besjälar Eder. I tre tunga år har I på främmande lands botten längtat tillbaka till Eder hembygd. Var och en av Eder skall finna sin hembygd, skall som finsk medborgare finna den del av fosterjorden, som han känner bäst och älskar kärast.

I Finlands folkvalda regerings namn hälsar jag Eder välkomna åter till fosterjorden. Aldrig har en dag i Finlands historia funnits, då varmare känslor uppfyllt hela nationen än denna dag och de dagar, då Ni varit väntade. Eder väg skall vara välsignad genom alla de tusen böner, som uppstigit från högre och lägre hem i vårt land, genom alla de tårar som gjutits för Er skull, genom alla de varma förhoppningar som knutits vid jägarbataljonen. Fosterlandet är stolt att återse Eder. **Fosterlandet ser stolt upp till Eder, och jag är säker på att Finlands bondehärer med Eder i spetsen, i främsta ledet, skall återgiva nationen frihet och arbetslugn åt ett odelat fosterland**.

Jag hälsar Eder i regeringens namn välkomna, tackande Eder för vad Ni gjort och fullt förvissad om att I kommen att utföra det arbete fullt, åt vilket Ni helgat Edra unga liv.'

Efter talet återvände trupperna till utgångsställningen och ordnade sig för avtåg. Musikkåren uppstämde **Björneborgarnas marsch**¹³⁴, några skarpa kommandoord hördes och så avtågade jägarbataljonen kolonn efter

¹³³ *Wasabladet* torsdagen den 28 februari 1918.

¹³⁴ Runeberg, ur *Fänrik Ståls Sägner*, "Söner av ett folk som blött ... än har Finlands kraft ej dött, än kan med oväns blod ett fält här färgas rött ..."

kolonn med befäl och fana i spetsen i tysk paradmarsch ut från torget.

Paradmarschen med raka ben och stram hållning gjorde ett storartat intryck på åskådarna, av vilka de allra flesta för första gången i sitt liv åsett en sådan ståtlig, energimättad marsch.¹³⁵

Efter jägarbataljonen avtågade skyddskårerna, vilka lika väl som trupperna väckte entusiasm genom sin hurtiga och raska hållning. Härmed var den första stora paraden i Wasa till ända och de till tusental uppgående åskådarna skingrade sig långsamt, medförande från det högtidliga tillfället starka känslor av stolthet och säker tillförsikt om Finlands framtida lycka.¹³⁶

*

I anledning av jägarbataljonens hemkomst avsände senaten på tisdagen till tyska rikskanslern en skrivelse, vari bl a yttras:

I dag, då de i Tyskland utbildade finska jägarna vänt till hemlandet för att här hemma strida för landets frihet och självständighet, vill Finlands regering uttala sitt tack till hans majestät tyska kejsaren samt den kejsarliga regeringen och sin beundran för det tyska folkets och dess befälhavares glänsande bragder ävensom ett tack för vad Tyskland gjort för vårt land och för de finska frivilliga, som för 3 år sedan inträdde i tysk krigstjänst. Den finska regeringen vågar tillika hoppas, att H. M. K. vid den stundande slutliga fredskonferensen ville, såsom den germanska kulturens och den evangeliska trons mäktigaste beskyddare, trygga det finska folkets strävan till full frihet och fredlig utveckling genom att framlägga en fordran att alla ryska trupper faktiskt och slutgiltigt bortföras från Finland och att de av den ryska militären besatta fästningarna och de åt upprorsmännen givna vapnen genast överlämnas åt den lagliga regeringen samt att denna fordran oförtövat efterkommes och dess realisering övervakas."¹³⁷

+++

28 febr 1918.¹³⁸ Rubrik: "Till de medlande svenska kvinnorna. Några sanningens ord"¹³⁹ som stått i *Stockholms Dagblad* och skrivits av författarinnan Mila Hallman¹⁴⁰. Referat ordagrant. Och hon skrader inte orden. Vapen ska skickas, ingen medling "Jag har hört att det brukar betala ut skottpengar för nedskjutande av skadedjur. Kunna ni neka till, att rödgardisterna i Finland äro skadedjur som till varje pris måste oskadliggöras? " Hon tar i. Genomgående aggressiv ton.

+++

¹³⁵ *Wasabladet* torsdagen den 28 februari 1918.

¹³⁶ *Wasabladet* torsdagen den 28 februari 1918.

¹³⁷ *Wasabladet* torsdagen den 28 februari 1918. Det var hela artikeln.

¹³⁸ *Wasabladet* torsdagen den 28 februari 1918

¹³⁹ *Wasabladet* torsdagen den 28 februari 1918.

¹⁴⁰ Matilda" Mila" Hallman (1863-1934) pseudonym Tekla Winge svensk romanförfattarinna som 1918 hade publicerat minst 13 romaner. Hon skrev många varje år. Särskilt under kriget.

I Vasa hade de resande svenskarna inkvarterats hos hovrättsrådet Skog. Det fanns gott om mat i Österbotten. (läst samma passus någon annanstans. Hülphers?) Staten är i Vasa inhytt i den yrkesskolan.¹⁴¹

+++

Tyskarna gör sin s k våroffensiv och beskjuter under /mars-/denna månad och fram till början av augusti (den 8 augusti är tyskarnas svarta dag!) staden Paris från västfronten med den långskjutande Kejsar Wilhelmkanonen, också kallad för Pariskanonen (inte att förväxla med die dicke Bertha). Denna kanon kunde avlossa skott som gick 130 kvm men hade inte stor pricksäkerhet. Under perioden sköts 300 ggr mot Paris och nästan 200 av dessa föll ner innanför vallarna.¹⁴² Denna våroffensiv kom efter att freden i Brest-Litovsk slutits.

+++

Annons 2 mars 1918: "I Vasa bosatta svenska undersåtar behagade sammanträda å Hotell Ernst förmiddagen den 2 mars 1918 kl 7 e m. Allas närvaro nödvändig för dryftande av en viktig fråga."¹⁴³

Annons: "**Frukttimmersföreningens årsmöte försiggår den 8 mars kl 12 på dagen i föreningens arbetslokal, Rådhusgatan 29.**"¹⁴⁴ **notis med uppmaning till Marta-föreningarna att medverka till att samla in och sy utrustning till "våra frihetskämpar".**¹⁴⁵

+++

"När Mannerheim /den 2 mars// i sin stabsvagn i Seinäjoki, en järnvägsknut öster om Vasa, informerades om avtalet om en tysk landstigning i Finland /södra delen under generalmajor Rüdinger von der Goltz/ blev han fullständigt rasande och skällde ut senatens budbärare Vilhelm von Thesleff. ... Mannerheim såg i von der Goltz en personlig rival, som kunde ta åt sig en god del av den militära äran för att ha befriat landet från den bolsjevikiska hotet." Mannerheim var "klart orienterad mot ententen och övertygad om att den, efter USA:s beslut att gradvis skeppa över tre miljoner soldater till Europa, skulle gå segrande ur världskriget." Han vill återupprätta monarkin i Ryssland och så i allians med Frankrike, England och USA skapa den nya världsförordningen.¹⁴⁶

+++

3 mars 1918

Max Hoffman, tysk militär och diplomat företrädde Tyskland i fredsförhandlingarna i Brest-Litovsk. Ryssland pressades till att uppge sina landområden i östra Europa: Ukraina, Polen, Estland, Lettland, Litauen och Finland i utbyte mot en omedelbar fred, vilken undertecknades den 3 mars 1918.¹⁴⁷

¹⁴¹ Idun den 24 mars 1918

¹⁴² Wikipedia "Pariskanonen".

¹⁴³ *Wasabladet* lördagen den 2 mars 1918. Hela annonsen

¹⁴⁴ *Wasabladet* lördagen den 2 mars 1918. Hela annonsen

¹⁴⁵ *Wasabladet* lördagen den 2 mars 1918.

¹⁴⁶ Stenquist 2009: 124f

¹⁴⁷ Rolland-Zweig 2014: 387 not 1

+++

7 mars 1918 Ledare: "Den stora besvikelsen."¹⁴⁸ början : "Till de många uttalanden, som i dessa dagar både enskilt och offentligt gjorts i vårt land **om det officiella Sverges kallsinniga** och i vissa avseende t o m fientliga hållning mot oss i vår kamp för livet, för nuet och framtiden, vilja vi ytterligare knyta några reflexioner av mera allmän innebörd." ...

... "Den fruktansvärda skärseld som det genomruttna ryska samhället för sin pånyttfödelse kanske med naturnödvändighet måste genomgå kastade sprakande gnistor även över till vår samhällsbyggnad. Den Ragnaröksmättade luften från öster hotade att kväva oss. Men vi visste att vårt hus var av annat virke, av mera eldfast material än den typiska ryska gården med halmtak. ..."

... särskilt nämns en historieprofessor Nils Edén¹⁴⁹. ...

"Den besvikelse Finlands kämpande söner känna inför det officiella Sverges oförstående, kallsinniga hållning är så stor och djupgående, att konsekvenserna därav i nuvarande ögonblick icke kunna överblickas." ...

"Sverige såsom stat, såsom politiskt begrepp har brutalt stött bort Finland från sin gemenskap, Tyskland har genom fredsslutet med Ryssland tagit Kurland, Livland och Estland under sina vingars skugga."¹⁵⁰

Sverige har agerat bara utifrån kommersiella och industriella intressen som man haft i Ryssland, tycker ledaren. Sverige saknar "samnordiska" intressen och ser bara till sina egna.

+++

9 mars 1918¹⁵¹ Ledaren: "Historiska dagar." som rubrik. Sen "I en högtidlig proklamation till Finlands folk **meddelar regeringen om tyskarnas landstigning på finländska botten och uttalar förhoppningen, att de tyska trupperna skola mottagas av befolkningen som vänner och befriare** – en önskan som säkerligen i nuvarande stund självmant skall efterkommas av hela vårt folk, främst för de olyckligas skull, som i södra delarna av landet med oro och bävan räkna dagar och timmar i väntan på sin befrielse."

Detta kommer att förkorta tiden det annars skulle tagit att **"betvinga de röda våldsverkarna."**

..." Efter vårt lands självständighetsförklaring och dennas godtagande av de främmande makterna meddelade regeringens chef att Finland komme att intaga en neutral hållning i världskriget." Och man har strävat att ha vänskapliga förbindelser med alla.

¹⁴⁸ *Wasabladet* torsdagen den 7 mars 1918.

¹⁴⁹ Nils Edén (1871-1945) var liberal och partiledare, fr 19 okt 1917-10 mars 1920 statsminister; sedan landshövding i Stockholm till år 1938.

¹⁵⁰ *Wasabladet* torsdagen den 7 mars 1918.

¹⁵¹ *Wasabladet* lördagen den 9 mars 1918.

"Men friheten kunde icke heller här köpas utan att betalas med blod. Vi kunde icke bli **den ryska hydran** kvitt utan att med vapen i hand befria oss från **det vidriga odjuret**." ...

Man hade inte klarat detta och begärt hjälp från Sverige som avvisat det.

..."Den enda utväg som stod oss öppen var att söka hjälp i form av väpnad intervention hos det mäktiga germanriket i söder, som i detta nu framstår som de av Ryssland blodigt undertryckte östeuropeiska folkens segersälla befriare." ...

"Den storartade handräckning, som nu gives oss, måste med naturnödvändighet medföra vissa konsekvenser för oss i framtiden. Allt pekar i detta ögonblick mot en direkt utrikespolitisk orientering åt Mellaneuropa till."

Finland känner inte längre att man är välkommen i Norden, dit man förut strävat.

9 mars 1918. "Tyskarnas landstigning i Finland. En proklamation av senaten till Finlands folk".

9 mars 1918. Notis: **"Det röda krypskyttet i staden synes fortfara.** Under senaste tid ha i staden vistande jägare tvenne särskilda gånger nattetid blivit påskjutna av krypskyttar. I det förra fallet blev en jägare påskjuten av tre banditer; han nedskjöt med pistol en av dem, medan de två andra lyckades undkomma. Hos den skjutne hittades en revolver.

Det andra mellanfallet inträffade natten mot tisdagen då en jägare på Sandögatan möttes av en mansperson, som drog fram en revolver i tydlig avsikt att skjuta. Jägaren var emellertid snabbare och nedsköt mannen på fläcken. Denne befanns hava ett rött band insytt på rockens inre sida."¹⁵²

9 mars 1918 Notis: **"Svinhufvud i säkerhet. Finlands sändebud i Berlin meddelar, att senatens ordförande Svinhufvud från Helsingfors ankommit till utlandet och är på väg till Vasa."**¹⁵³

+++

12 mars 1918 – rapporteras att frivilliga från Sverige finns bland dem som stred för de vita.

12 mars 1918. Rubrik: "Hjältarnas minne" en lång artikel om en jordfästning av skyddskårister, sju stycken samtidigt.¹⁵⁴

+++

14 mars 1918. Ledare "Sverige och Finland." Det vita Finland har varit bittert på Sverige. "Icke desto mindre frågar man sig, om dessa uttalanden varit berättigade.

Sverige är nämligen numera icke det land, som lever i den allmänna föreställningen hos oss: hjältarnas land och frihetens stamort på jorden, utan det

¹⁵² Wasabladet lördagen den 9 mars 1918.

¹⁵³ Wasabladet lördagen den 9 mars 1918.

¹⁵⁴ Wasabladet tisdagen den 12 mars 1918.

är **ett av partier söndersplittrat rike, som blott behöver allmän rösträtt för att i allo likna vårt land. Högern, vars politik tilltalar oss, är ett minoritetsparti**, som så småningom men säkert förlorar i inflytande. Vänstern består ännu av bildat folk, men är så radikal, att den bäst samarbetar med socialisterna. Dess polemik mot socialismen är synnerligen fridfull, medan den är ytterst hetsig mot högern.” ...

”... I sin nuvarande sammansättning bildar den svenska folkrepresentationens flertal en massa, vars flertal hyser svala känslor av välvilja mot det vita Finland medan **en icke ringa minoritet står på våra rödas sida**. – Under sådana förhållanden kunna vi ej räkna på Sverges hjälp, och vi ha ej någon rätt att utgjuta oss i bitterhet däröver, huru smärtsamt det än är, utan vi få nöja oss med att konstatera faktum.” m m.¹⁵⁵

+++

14 mars 1918. Rubrik **”Fredsavtal mellan Tyskland och Finland**. Tysk garanti för vårt lands självständighet.”¹⁵⁶ och en mellanrubrik lyder ”Finlands ekonomiska anslutning till Tyskland.” som handlar om **en handels- och sjöfartsöverenskommelse som slöts i anslutning till fredsavtalet**.

14 mars 1918, Rubrik: ”Svinhufvuds räddning undan de röda. En äventyrlig flykt ur fångenskapen.” De hade gömt sig på ett ryskt fartyg, sen övermannat besättningen, tvingat den fara till Reval och därifrån hade de tagit sig till Berlin. Svinhufvud och senator Kastrén.

+++

/UW hela det följande brevet kan bli kärnan av ett avsnitt om inbördeskriget//

Wasa 15 Mars 1918

Kära, vördade Fröken; när man i långa dagar och veckor gått i en sinnestryckande, ogenomtränglig dimma och så – helt plötsligt – ser molnen skingra sig och solljuset brista fram, då fröjdas och gläds man ner i själens innersta gömslen. Så gladde Ni mig. – Vare det nog sagt. Och för min mans skull, Gunnar Heikel, vill jag även så varmt tacka Er för Edra vänliga ord. Han vågar nu tro att Er kritik av hans böcker präglats av välvilja och förståelse. Hans lynnesläggning behöver så särskilt känna sig i sympatisk korrespondens med sina läsare när och om han någon gång mer skulle finna tid och ro att ägna sig åt författarskap.

Edra artiklar ha vi läst med allra största glädje och tacksamhet. Svenska tidningar få vi nog här, utom Soc.Dem. varför vi nu först i sin helhet läste Er artikel ”Omkring en lagerkrans”. Vi kunna med ärligt samvete säga att vi dela Er livssyn, dock förstår Ni säkert, att om någonsin fordras det oavlåtlig vaksamhet och strid för att bli sådana idealer trogna som grunda sig på tron av ”en helig ande” inom mänskorna, som Ni, goda Fröken, säkert ständiga besvikelser till trots, ännu så vackert kan hålla fast vid. **Då man ser huru**

¹⁵⁵ Wasabladet torsdagen den 14 mars 1918.

¹⁵⁶ Wasabladet torsdagen den 14 mars 1918.

”tusenden” och åter tusenden av våra kroppsarbetare – i ett land som ansetts som ett socialt föregångsland – missakta och vantolka socialismens läror, huru hatet släppts lös och gjorts till dygd, vildjursinstinkter och lidelser vars rudimenta förekomster man inte ens velat tro på, då ville man stelna i bittert skratt – eller gråt – då tycker man sig ha uppbyggt hela sin livsåskådning på en överklig utopi som dock syntes en så sann, så vacker, så nära genomförbar.

Så börjar man undra om inte våra ledande män missräknade sig på vårt människomaterial, sågo för godt på vårt folk, då de vågade inslå reformer som de stora kulturfolken ryggat tillbaka för, .. , då, goda Fröken, måste förr eller senare ens revolutionära sinnelag med naturnödvändighet modifieras. **Miljön har sitt stora inflytande på människan. De yttre förhållanden i vilka man lever bestämmer dock i stort sett riktningen av ens sociala samvete. Vattnet måste frysa vid köldgrader. Alla måste vi i högre eller mindre grad vara konjunkturpolitiker, besitta den nödvändiga reaktionsförmågan för yttre impulser.**

Knappt ett år sen, då zsarismens bojar brötos, ljublade alla Finlands innevånare. Ryska matroser, arbetare, borgare – alla möttes i en gemensam hänförelse. Ett på oss alla vilande gemensamt tryck, hämmande för all utveckling, hade avlyfts. Jag minns som vore det i går när ryska regeringens manifest till Finlands folk emanerat, huru vi, folk av alla läger, ryssar och finnar, spontant samlades till en frihetens jubelfest. **Samma matroser som då av borgarhänder under entusiastiska hurrarop lyftes i skyn – sitta nu fängslade av samma borgarhänder, eller nedskjutes var helst de i slaktningen påträffas som samhällets värsta skadedjur.**

Men samma steg för frihet som för den bildade, tänkande människan med sina större andliga behov och högre levnadsstandard var ett naturligt länge efterlängtat steg, utveckling som det naturligt och organiskt framgick ur hennes väsens natur och mäktade därför inte skaka hennes själsjämvikt, **samma steg blev för den outvecklade ansvarslösa, i slaveri hållna analfabeten – främst i Ryssland – en fruktansvärd själsskakning och helt och hållet upprev den grund, vari hans primitiva, oavvägda själsliv sedan generationer rotats.**

Då den heliga zsaren, högre än guden, smutskastades av hög som låg, vad skulle han då tro på? Var inte då all överhet, alla befallande myndigheter, lag, ordning av samma onda ursprung?

Så resonerade det primitiva, godmodiga och grymma ryska barnet. Och tanken sattes i handling. Förtryckaren hade ren satt vapnet i hans hand. Det påtvungna kriget mot en imaginär fiende, hunger och kroppsliga umbäranden hade upphetsat hans själ. Nu skulle hans värld skapas. Frukten blev bolschewismen.

Om man kan förstå den och t. o. m. finna den naturlig – i Ryssland. Men förhållandena i Finland voro dock helt andra. Man hade förväntat att våra under senaste åren genomförda stora sociala reformer och vårt lands enastående

regeringsform skulle förminskat det socialrevolutionära trycket och – åtm/instone/ förhindrat explosionen. Därför är detta grymma broderkrig ett alltigenom onatur, ett missfoster alstrad av några få vanvettiga agitatorer, som i den finska socialistpressen med Työmies¹⁵⁷ i spetsen i det fria ordets namn fört ett språk som dryper av blod- och hämndlusta på "lahtarit" (slagtare = borgare).

De ha nått kanske än längre än de velat. **För ett mera hyfsat språk otillgängliga, förslöade huliganhjärnor ha fattat kraftorden. Djuret bland dräggen har tagit makten, t.o.m. från sina egna ledare.** – Betecknande är tex. det landshövding Heikel, en sannt demokratisk man, omtalade, att **socialisternas ledare här i Wasa vid enskilt samtal kunde förfäktat en sund moderat ståndpunkt, vara i bästa samförstånd med honom, men de visste på förhand att deras övertygelse inte komme att godtagas på deras arbetarmöten, som helt och hållet behärskades av de minst utvecklade, de mest skrämmande och aggressiva.** Så är det också samhällets bokensats som mobiliserat kriget och då det engång begynt dragit med tvång och det otämjda hatutbrottets egen känslusuggestion sådana individer med sig som under fredliga förhållanden kunna vara sansade värderade samhällsarbetare...

En kvinna av folket som själv efter slutat fabriksarbete gratis ger sin tid för skyddskårens upppassning, berättade om en nära anförvant till henne huru han varje kväll tar fram sin långa tveeggade kniv och leker med och "smeker" den. Sådana ha de röda, som inte ha undångömda vapen, slipat färdiga i beredskap för borgarna, när deras tid kommer. – **Men även de vita äro druckna av denna förbannelsens hat och hämnd, t.o.m. kvinnor och barn.** Så tex. berättade i går för mig en intelligent, vek och god kvinna¹⁵⁸ som har sin man i de rödas fångenskap¹⁵⁹ och vars bror, en ung lovande vetenskapsman, Carl Finnilä¹⁶⁰ svekfullt mördats av de röda, att hon var gång hon möter en arbetsklädd person marteras av den fixa idén: "det var du som mördade min bror" och **huru hon känner en vild blodtörst att få se just den mannen sträckas död för hennes fötter. "Alla, alla borde de dödas."** – **Fasor och ve är över oss. Fasor och ve väntar oss. Arma, arma Finland!**

Det har konstaterats, att de röda här hade för avsikt att samma dags morgon kl 6 – då skyddskåren gått till aktion kl 3, ämnat med **vapenmakt överta stadens ledning på samma sätt, genom mord på tjänstemän och massfängslingar som man dagen förut gått till väga i Hfors.** Här fanns dessutom skyddskårens generalstab, senatsledamöter och höga funktionärer som i elfte stunden räddat sig hit från Hfors. Oerhörda livsvärden lågo vid avgrundens yttersta brant!

¹⁵⁷ Työmies, 1895-1918, organ för Finlands socialdemokratiska parti.

¹⁵⁸ Hjärdis Björkenheim

¹⁵⁹ Se nekrolog över honom "agronom Björkenheim" i Wasabladet tisdagen den 30 april 1918.

¹⁶⁰ Carl Finnilä (1892-1918) författare till boken *Bortom polcirkeln* Helsingfors: Schildt 1918 /finns digitaliserad/Hans nekrolog i Wasabladet den 14 februari 1918 och han dödades några dagar tidigare.

Kära, goda Fröken, har Ni så här länge haft tålamod med mig? Något nytt kan jag nog aldrig ge Er som famnar hela världsmysteriets glädje som sorg med Ert intensivt levande hjärta, Er kraft, Er klokhet. Låt mig dock få vara en av Era vänner, om ock den allra avlägsnaste och ringaste! **Säg mig, att jag får komma igen och Ni hjälper mig långt mer än Ni anar att utstå dessa alla sinnen hårdt påfrestande olyckstider!**

Så varmt tillgivet Eder Victoria Heikel

I kanten: Jag vet tyvärr inte vem "österbottniska" i Idun är. Om Hfors vänner och anhöriga äro också vi i djupaste okunnighet. Med svenska hjälpexpeditioner har många såväl fått som sändt underrättelser.

+++

16 mars 1918. *Wasabladet* Rubrik: "Mars i fjol – mars i år", ledare¹⁶¹:

"... Den frihetsrörelse som revolutionen utlöste hos det under århundradens andliga slaveri lidande folket, växte i en handvändning upp till ett blodtörstigt vidunder, som i vanvettigt raseri begynte förtära sig själv och som samtidigt hotade sin omgivning med död och undergång. **De obildade massorna trädde fram ur dunklet och splittrade med styrkan av en naturkraft sönder i atomer det tunna skikt av skolad intelligens som tidigare snarlikt en Potemkin-kuliss hade dolt den vilda asiatiska barbarskogen. Fullständig anarki blev resultatet.**

... ty Ryssland hade alltid mer eller mindre gäckat även de mest sannolika beräkningar. **Svårbegripligt, ofattbart för det västerländska Europa hade det levat sitt halvbarbariska liv för sig.** Huru det med sin bottenlösa andliga ruttenhet, moraliska försumpning och politiska dekadans kunde hålla ihop och utveckla den expansiva krigiska kraft, som gjorde det till buse för dess västra grannstater, hade länge varit en gåta. De försiktiga spåmännen menade därför: pass på, det blir ingenting av Rysslands bebådade sammanstörtning i varje fall dröjer det kanske länge än."

Revolutionen kom som en överraskning. Mkt om det ... "Det var först sedan bolsjevismen började grassera som man omsider insåg vad klockan var slagen, men då var det redan för sent att rädda situationen utan blodsutgjutelse. Också om "självpövning" och om "dyrköpta lärdomar"

"Såsom saldo oss till godo kvarstår i varje fall redan nu, **att vi definitivt bränt bryggan mellan oss och Ryssland.** Och det är ändå huvudsaken – en möjlighet som ännu för ett år sedan föreföll vårt folks flertal tillhöra utopiernas värld." ¹⁶² blev artikeln slutord.

Samma dag: Rubrik: "Det bekymmersamma livsmedelsläget. **Hungersnödens spöke alltmer närgånget.**" Vilket är en intervju med chefen för interimistiska livsmedelsstyrelsen lantbruksrådet Edward Björkenheim av *Wasabladet*. Främst tycks det vara spannmål som landet lider brist på.

+++

¹⁶¹ *Wasabladet* lördagen 16 mars 1918.

¹⁶² *Wasabladet* lördagen den 16 mars 1918.

19 mars 1918. Rubrik: "En sista varning åt de röda. 'Kampen förlorad, nådatiden kort'."¹⁶³ och texten: "Överbefälhavaren, general Mannerheim har till de röda gardenas manskap riktat följande proklamation:

Tyska regeringen har officiellt underrättat finländska sändebudet i Berlin och svenska regeringen att den sänder militär till Finland för att fördriva de **ryska trupper och huliganer**, som tillsammans med våra rödgardister här åstadkommit uppror.

Tyskland har segrat överallt. Lenins regering har lämnat eder åt edert öde. Finlands folk ser i er landsförrädare.

Men I ären icke alla lika skyldiga; mången av eder har blivit tvungen att mot sin vilja inträda i banditskarorna, men för oss är det i stridens hetta svårt att skilja de skyldiga från de oskyldiga. För eder egen skull, för edra oskyldiga hustrurs och barns skull uppmana vi eder nu att i elfte stunden lämna dessa banditskaror och återvända till edra hem, så att icke eder måtte drabba det hårda straff som **väntar landsförrädare och uppviglare.**

Kampen är för edert vidkommande ohjälpligt förlorad och nådatiden är kort."¹⁶⁴

+++

21 mars 1918. Ledare: "En stark och handlingskraftig regering." som är en kritik av de fyra senatorer som tillsammans utgör regeringen i Vasa och som inte utvidgats med andra och som inte lyckas få tillräckligt auktoritet. Tydligen för "En annan sak, som tål snar rättelse, är den politiska tyngdpunktens uppenbara förflyttning från regeringens residensstad /dvs Vasa/ till överbefälhavarens högkvarter. " där handläggs och avgörs nu en hel del ärenden. "Det är vanskligt att fälla något bestämt omdöme om denna anordning då man saknar kännedom om de mera intima tekniska detaljerna. Men enligt ordinär uppfattning borde den politiska ledningen ovillkorligen koncentreras hos regeringen och högkvarteret rådfrågas endast såvitt något spörsmål tangerar rent militära fackfrågor." Så verkar det inte vara nu.¹⁶⁵

++

"Senator Svinhufvuds återkomst. Väntas anlända hit på lördagen" den 23 mars// 23 mars/ 21 mars 1918 Rubrik: " Den brännande livsmedelsfrågan. Utsikterna för närvarande. En vädjan till jordbrukarna." /dåligt avfotat, svag text/ Livsmedelsstyrelsen har mött ett 50tal representanter för jordbrukarna i svenska Österbotten. Man har minskat brödransonerna för de som strider måste få mat. Man har också minskat smörransonerna till 200 gram pr person och vecka för att kunna **skicka smör till Tyskland och få spannmål tillbaka.** Restauranger får servera 10 gram pr person och måltid. Smöret är vidare prisreglerat till 10 mk/kg. Annat som ransonerat är kött, petroleum och kanske snart också potatis (som redan är ransonerad i Sverige till 2 kg per person och vecka och det är förbjudet att skala potatisen innan den kokas).

¹⁶³ Wasabladet tisdagen den 19 mars 1918.

¹⁶⁴ Wasabladet tisdagen den 19 mars 1918.

¹⁶⁵ Wasabladet torsdagen den 21 mars 1918.

Mötet ålägger bönderna att leverera in spannmål som är avsett för djuren eller som utsäde – hälften får de behålla. Annars kan det bli tvångsåtgärder.¹⁶⁶

+++

23 mars 1918. Ledare: "Europas döda lem."¹⁶⁷ "Före världskrigets början vann i västra och norra Europa en flack liberalism som icke mera reagerade ens mot de grövsta brott, allt mera i styrka och utbredning. Det ansågs berättigat att fordra och mottaga den största möjliga lön för minsta möjliga arbetsprestation utan avseende på arbetets duglighet och samvetsgrannhet. Och erhöles icke det fordrade i höjd avlöning och minskad arbetstid, då framställning gjordes under hot och pock, så ansågs det icke vara brottsligt att genom tvång och skadegörelse utpressa vad man icke annorlunda kunde skaffa sig.

Arbetsgivaren fick icke själv ordna sina egna angelägenheter, ej heller fick den arbetsvillige arbetaren fritt råda över sin arbetskraft, ty även denne tvangs att på andras befallning och ofta till stor skada för sig själv ansluta sig till den, som beslutit angripa en arbetsgivare. Den personliga dugligheten och omtanken skulle icke mera få tillfälle att skaffa sig bättre levnadsförhållanden än odugligheten. Allt skulle nivelleras och utjämnas och ingen skulle få stå framom den andra varken i välstånd, yttre anseende eller ens personlig duglighet.

På detta sätt ställdes de svåraste hinder i vägen för den enskildas fria utveckling och all produktion i större skala vare sig vid jordbruk eller industri hotade att kvävas och tillintetgöras. Arbetsviljan och arbetsdugligheten sjönk i samma mån oduglighet och brottslighet tilltog.¹⁶⁸

Denna förslappande livsåskådning gjorde sig gällande även vid själva staternas viktigaste livsfunktioner. Regeringarna blevo utsatta för allehanda angrepp, vilka ofta företogs av renaste okynne, och så viktiga statsorgan som finansförvaltning, kommunikationer och försvarsväsen hotade att rubbas och försättas ur funktion vid något kritiskt ögonblick.

Sedan den politiska rösträtten blivit utsträckt till de omognaste samhällslagren och åldersklasserna med lika stora rättigheter för alla, kunde också allehanda lycksökare, odågor och fanatiska agitatorer, vilka utan annan sysselsättning voro oförhindrade att resa kring land och rike för att med sina upphetsande brandtal hos folket utså missnöje med bestående förhållanden, svinga sig upp till samhällets högsta ledande poster och där genom sin oförmåga åstadkomma förvirring och oreda vid statens ledning så i den yttre som den inre politiken. För dugande statsmän blev det också allt mera odrägligt och omöjligt att inträda in en regering som ständigt var utsatt för en inkompetent folkrepresentations huvudlösa angrepp och trakasserier.

Om i västra Europa en slapp liberalism var en ypperlig jordmån för allt slags brottlighet, så frodades en sådan icke mindre yppigt i Ryssland under den tsaristiska despotismens hägn. ... Hycklande

¹⁶⁶ *Wasabladet* torsdagen den 21 mars 1918.

¹⁶⁷ *Wasabladet* lördagen den 23 mars 1918. Undertecknat O. G-Im

¹⁶⁸ *Wasabladet* lördagen den 23 mars 1918. Undertecknat O. G-Im

lycksökare, vilka leddes av perversa och brottsliga begär och vilka lyckats vinna självhärskarens förtroende, kunde därför under hans hägn och skydd giva fritt lopp åt sina onda lustar. ...

Utan att fästa det minsta avseende vid den ryska regeringens barbariska våldshandlingar och brutala rättskränkningar såväl mot egna undersåtar som i synnerhet mot alla andra folk, vilka blivit underkuvade och införlivade i den ryska rikskomplexen, slöt nu Västeuropas republikanska och demokratiskt monarkiska regeringar förbund med Rysslands despotiska tsarvälde för att **hindra Tysklands fria utveckling och nedtrycka det till en för dem tolererbar nivå. Men Tyskland lät sig icke inringas, utan sönderbröt djärvt de snärjande bojorna och skaffade sig sålunda frihet att leva och utveckla sig.**¹⁶⁹

När det ryska tsarväldet genom kriget blev krossat, sönderföll det i ett kaotiskt upplösningstillstånd, varvid den lössläppta ryska soldatesken gav fritt lopp åt sina **råa instinkter, stjälande, rånande och mördande** överallt, där tillfälle därtill blott erbjöd sig. Och till detta **samhällsavskum slöt sig nu även Finlands socialdemokrati**, som under den **föregående slappa liberalismens tid** fått tillfälle att utveckla alla sina brottsliga instinkter i samma riktning som i västra och norra Europas demokratier. Under allt detta har Sverige (det officiella Sverige) kunnat vara indifferent eller såsom nutidstermen lyder: neutralt. Det har stillatigande åsett **den brottsliga sammanslutningen för att hindra Tysklands fria utveckling**. Och det har till och med kunnat utan att röra ett finger se huru dess eget dotterland, med vilket det i sekler haft gemensamma öden, dragits in i **den ryska upplösnings- och förruttnelseprocessen** och tvungits att utan vapen börja en strid på liv och död med **väpnade ryska barbarer och egna banditelement.**¹⁷⁰

Allt detta har Sverige kunnat likgiltigt åse. **Sverige har under denna den europeiska ödestimmen varit den döda lemman bland Europas folk.** Det har – vi tala hela tiden om den officiella Sverige – åsett världsbranden med skumma och slöa blickar, och det har intet förstått – icke ens sina egna intressen i Finland. Men vid slutuppgörelsen vill det för sitt välförhållande att hava kunnat vara åskådare till branden utan att deltaga i dess släckning taga det finländska Åland utan bråk och besvär! Till Ålandsfrågan inskränka sig Sveriges intressen i Finland!" ... förr var Sverige ett land som "med glatt mod beviljade medel och gick i strid för ädla mål". Men inte längre.

"Sverige har under den långa tid det endast sysslat med rösträttsfrågor och andra 'liberala' reformer lyckats smida sig självt i så starka bojar, att det nu, då stunden för handling är kommen, är oförmöget att röra sig – det är en förlamad lem bland Europas folk." och så lite till i samma stil, sen är artikeln slut.¹⁷¹

+++

¹⁶⁹ Wasabladet lördagen den 23 mars 1918. Undertecknat O. G-Im

¹⁷⁰ Wasabladet lördagen den 23 mars 1918. Undertecknat O. G-Im

¹⁷¹ Wasabladet lördagen den 23 mars 1918. Undertecknat O. G-Im

26 mars 1918. **En anti-entente-ledare** "Avgörandet på västfronten".¹⁷² Den talar om att "England har genom sitt skräckvälde i Irland, Indien och Persien självt dragit försorg om att bringa till världens kännedom huru det i verkligheten står till med den 'organiserade rättvisan'. ...

Det är verkligen på tiden att **världen befrias från vanföreställningen om den engelska förträffligheten på andra nationers bekostnad. ... vars hänsynslösa imperialism** icke vet av några gränser, måste en gång med naturnödvändighet bringas att störta ned från sin piedestal av maktförhävelse och avund mot fredliga medtävlare.

England har förberett en strid på liv och död mot Tyskland och mot detsamma efter hand mobiliserat så gott som hela världen. Tyskland har gång på gång sträckt fram sin hand till försoning, men fått till svar, att dess makt måste krossas, tillintetgöras, innan det kunde bli tal om fred. Englands imperialistiska högmod kunde icke låta sig nöjas med mindre. En engelsk fred skulle påtvingas det tyska folket.

Nu synes det gå tvärtom. De tyska kanonerna ha spelat upp till den stora finalen i världskriget. Den tyska folkkraften lägger sin omotståndliga tyngd i vågskålen. **Alla hinder krossas i de tyska folkhärarnas väg. Det engelska världsväldet darrar i sina grundvalar** och Albions franska vasall får sannolikt för oöverskådlig framtid gravlägga sina dåraktiga revanschplaner. Amerikas utlovade effektiva hjälp är ännu långt borta, dess förposter på fransk jord redan kastade över ända.

Vi hava under tidigare år med tacksamhet mottagit de många bevis på medkänsla för vårt eget prövade land, som kommit oss till del från spetsarna inom den fransk-engelska kulturvärlden, **men vi kunna aldrig glömma det brottsliga förbund, som västmakterna ingick med tsarismen icke blott mot Tyskland, utan även mot oss**, och därför kunna vi från vår horisont icke se något annat än en akt av historisk rättvisa i det som nu sker, **då ententen till synes ohjälpligt störtar samman.**"¹⁷³

23 mars/ 26 mars 1918. Rubrik: "Hyllningar. **Tyska legationen och senator Svinhufvud välkomnas.**" Och så börjar det "Natten mot lördagen anlände till staden tyske ambassadören von *Brück* jämte övriga medlemmar av legationen, bl a kommerserådet *Goldbeck-Löwe*. Då omständigheterna omöjliggjorde ett officiellt mottagande genast vid tågets ankomst, anordnades på lördagen/den 23 mars// kl 6 e m en enkel hyllning utanför legationens lokal i gården n:o 11 vid Kyrkoeshöjden. Med musikkår och stadskommendanten i spetsen framtågade en trupp skyddskårister och uppställde sig framför paradtrappan, där excellensen von *Brück* och kommerserådet *Goldbeck-Löwe* under tonerna av **Wasa marsch** livligt hälsades av ett till hundraden uppgående folkmassa. Sedan musiken förklingat framträdde stadskommendanten, friherre/ E. von Troil och riktade till excellensen von *Brück* följande hälsningsord:

¹⁷² *Wasabladet* tisdagen den 26 mars 1918.

¹⁷³ *Wasabladet* tisdagen den 26 mars 1918. Och detta var slutet på artikeln.

/borde kanske excerperas??/ ulla wikander kolla//

Sedan hurraropen förklingat och **Wasa Sångarbröder** under ledning av kantor W Rautawaara sjungit **Suomis sång**, besvarade excellensen von Brück på tyska hälsningen med ungefär följande ord ... Efter talet spelade musiken med kläm **Die Wacht am Rhein** och sångarna uppstämde Mun muisto mieli./musta mieli??//

Handl/anden/ Alfred Wiklund¹⁷⁴ riktade på tyska några hälsningsord till kommerserådet Goldbeck-Löwe som svarade på svenska. Efter att ha uttryckt sin tillfredsställelse över återkomsten till hemlandet slutade tal/aren/ med följande ord:

... Men kommen ihåg, att en frihet, som man måste kämpa och strida för, är mycket mera värd än en frihet som man får till skänks (Livliga bra-rop från flera håll). ...

På talarens uppmaning sjöngs unisont **Vårt land**, varefter musikkåren uppstämde **Björneborgarnas marsch** och avtågade: en enkla men stämningsfulla hyllningen var till ända och folkmassan skingrade sig så småningom.¹⁷⁵

*

Kommerserådet Goldbeck-Löwe, vilken som bekant vid krigsutbrottet fungerade som tysk generalkonsul i Helsingfors, tjänstgör nu vid tyska legationen härstädes såsom självständig, rådgivande attaché i ärenden rörande handel och industri.¹⁷⁶

*

Natten mot söndagen vid halv 1-tiden anlände med extratåg till staden senator P. E. Svinhufvud. Ett stort antal stadsbor i officiell och icke-officiell ställning mötte vid stationen, där musikkåren hälsade det inbrusande tåget med **Wasa marsch**. Efter sitt utträde ur vagnen blev senator Svinhufvud föremål för livliga ovationer och stadsfullmäktiges ordförande, assessor E Taxell/?/ gav i ett kort anförande uttryck åt de känslor av tillfredsställelse hela det vita Finland hyser med anledning av regeringschefens lyckliga räddning undan det röda våldet och hans återkomst till sin plats vid regeringens rådsbord. Tal/aren/ hälsade å Wasa stads vägnar senator S välkommen och utbragte ett leve för landets regering.¹⁷⁷

Senator Svinhufvud svarade på sitt trygga, säkra sätt och uttalade sin glädje över att kunna **återvända till lag och ordning** samt sin tacksamhet för det storartade arbete Vita Finland med Wasa stad i spetsen utfört för **att rädda landet undan den röda anarkin**, vilket arbete av allt att döma snart kommer att leda till slutlig seger över **landsförrädarna**. Senator S tackade även sina kolleger i regeringen för deras arbete under dess brydsamma tider.

Genom spalier av skyldrande skyddskårister passerade senator S väntsalen och steg upp i den väntande bilen.

¹⁷⁴ kanske Johan Alfred Wiklund (1877-1947 i Vasa).

¹⁷⁵ *Wasabladet* tisdagen den 26 mars 1918.

¹⁷⁶ *Wasabladet* tisdagen den 26 mars 1918.

¹⁷⁷ *Wasabladet* tisdagen den 26 mars 1918.

En röst i folkmängden vann livlig gehör med följande ord: **'Nu först kan man vara riktigt nöjd, då vi ha både Svinhuvud och tyska sändebudet i Wasa.'**¹⁷⁸

*

Söndag kväll uppvaktades senator Svinhufvud utanför sin bostad av **Ungfinska föreningen i Wasa, skyddskårstrupper med musikkår samt Wasa Sångarbröder**. Assessor G/?/ Ignatius talade å den församlade mängdens vägnar varmt och vältaligt till regeringschefen, som i **manliga ordalag** svarade. Musikkåren och sångarna hyllade senator S med fosterländska melodier. Den stämningsfulla hyllningen avslöts med **Wårt land**.¹⁷⁹

26 mars 1918. Rubrik och underrubriker: " Senaste nytt. **Den stora tyska offensiven på västfronten i full gång. De engelska linjerna genombrutna. Tyskarna taga tiotusentals fångar och hundratals kanoner. Paris bombarderat.**"¹⁸⁰

+++

28 mars 1918. Rubrik och underrubriker: " Senaste nytt. Den väldiga kraftmätningen på västfronten. **Tyskarnas framryckning fortgår under oerhörd kraftutveckling oemotståndligt.** Ett enormt krigsbyte taget."¹⁸¹

+++

/nästa nr av Wbl kom på påskdagen den 31 mars och därpå följande onsdagen den 3 april. De tog lite påsklov, alltså//

+++

31 mars 1918 Ledare: "Hetsen mot svenskheten åter igång". Och den handlar om två finskspråkiga tidningar Vaasa och Ilkka, i vilka det finns teorier om att svenska avancerar lättare inom militären m m. Språkstriden tycks ha varit särskilt hård i Finland under perioden fram till 1905, som Vbl påminner om. Igen nämns några som kallas för **"persersvenskarna"**¹⁸² som stått på de vitas sida i striderna och varit populära och duktiga. Men inte talat finska.¹⁸³

31 mars & 4 april 1918. Sverige har sänt en representant till Vasa, minister Westman. För honom spelades man Sveriges nationalhymn och sedan Björneborgarnas marsch, när han hälsades välkommen av senator Svinhufvud.¹⁸⁴

31 mars Rubriker "Senaste Nytt. Den stora tyska offensiven på västfronten. Tyskarna har tagit 70 000 fångar och 1 100 kanoner. Alla försök att hejda deras

¹⁷⁸ *Wasabladet* tisdagen den 26 mars 1918.

¹⁷⁹ *Wasabladet* tisdagen den 26 mars 1918.

¹⁸⁰ *Wasabladet* tisdagen den 26 mars 1918.

¹⁸¹ *Wasabladet* torsdagen den 28 mars 1918.

¹⁸² om perser-svenskarna se vidare Lars Gyllenhaal & Lennart Westberg, *Svenskar i krig*. Historiska Media 2008 med kapitel om Shahens svenska gendermer 1911-16. 38 svenskar i ett av svenska staten uppsatt gendarmeri under ledning av Harald Hjalmarson skulle säkra vägarna i Persien. De byggde upp en officersskola, säkrade vägarna och lade grunden för ett persiskt polisväsen. Efter nov. 1915 splittrades dessa i en tysk-turkisk och en brittisk-rysk falang. Några av dessa hamnade / valde sen att delta i det finska inbördeskriget på den vita sidan.

¹⁸³ *Wasabladet* söndagen den 31 mars 1918.

¹⁸⁴ *Wasabladet* söndagen den 31 mars 1918. *Wasabladet* torsdagen den 4 april 1918 en lång artikel om hans mottagande med långa tal mellan honom och Svinhufvud när han lämnade sitt kreditivbrev.

framryckning har misslyckats" samt rubrik över annan artikel "Striderna om Tammerfors fortgår". En svensk greve Eric von Rosen gör svensk självkritik.¹⁸⁵
+++

Från 1 april 1918 kommer *Wasabladet* ut 6 ggr i veckan – alla dar utom måndagar.¹⁸⁶

När *Vasabladet* går över till att komma ut sex dagar i vecka går man från sju och ibland åtta spalter och skriver tätare därtill. Blandar som tidigare fraktur och annan stil. Pappersbrist? Brist på typer?

+++

2 april 1918.¹⁸⁷ I svenska *Social-Demokraten* meddelas det att tyska **långskjutande kanoner når ända in i Paris**. Fredag eftermiddag hade en granat från en långskjutande kanon träffat en kyrka i trakten av Paris och dödat 75 pers och sårat 90, många kvinnor och barn, också under lördagen hade denna beskjutning fortsatt och dödat personer i Paris.

Dagarna efter detta rapporteras "paus i västfrontslaget" och att Paris inte längre är hotat, i samma tidningsnummer

+++

3 april 1918¹⁸⁸ Dödsannons över "Löjtnanten Oskar Peltokangas och Vasa skyddskåristerna Tor Barck, Ernst Backlund, Helge Lassenium." De jordfästes den 4 april kl 1 e m. Artikel: "Svenska brigaden i elden. Brev till *Wasabladet* " skrivet 29 mars. /livlig skildring/

+++

4 april 1918. Ledare: "Där världskriget avgöres". **Fortfarande är tron absolut på att tyskarna håller på att segra.** ... "det utomordentliga slag som redan tillfogats de engelska härskarorna blir för varje dag alltmer förkrossande, inte minst genom det fjärrskjutande tyska artilleriets ödeläggande inverkan på engelsmännens bakre förbindelselinjer." ... "Det tyska bytet växer dagligen." Slutet "Hindenburg har gripit till offensiven för freden mot **krigshetsarna Clemenceau, Poincaré och Lloyd George**. Dessa ententens ledare synas, framhåller med rätta en artikelförf/attare/ i ett utländskt blad, vara otillgängliga för varje annat skäl än den militära maktens, och därför har denna världshistoriens väldigaste offensiv måst tillgripas, och i dess fortskridande framgångar får den utpinade mänskligheten se freden nalkas och återuppstå på nytt."¹⁸⁹

+++

3 april 1918, intar Mannerheim Tammerfors. Samma dag landsteg von der Goltz med trupper på Hangö och tågade mot Helsingfors som föll efter nio dagar. Folkkommissariatet flydde till Viborg.¹⁹⁰

+++

¹⁸⁵ *Wasabladet* söndagen den 31 mars 1918.

¹⁸⁶ Annons *Wasabladet* torsdagen den 21 mars 1918.

¹⁸⁷ *Social-Demokraten* tisdagen den 2 april 1918.

¹⁸⁸ *Wasabladet* onsdagen den 3 april 1918.

¹⁸⁹ *Wasabladet* torsdagen den 4 april 1918.

¹⁹⁰ Stenquist 2009: 126

5 april 1918. Rubrik: "Slutkampen om Tammerfors" hade inletts onsdag /den 3 april alltså// morgon kl 3 "då våra stormkolonner ryckte in i staden från söder".
M m ¹⁹¹

Det finns även en artikel om hur framryckningen mot Tammerfors har gått dag för dag, från söndagen den 17 mars.

5 april 1918, ¹⁹² rapporterar, att kampen börjar igen på västfronten, att östra delen av Tammerfors tagits av de vita och att en tyska expedition har landstigit i Hangö.

+++

6 april 1918. Ledare: "Den tyska landstigningen" "Såsom vi på fredagen voro i tillfälle att meddela ha tyska trupper numera landstigit även på Finlands fastlandskust efter det tyska stridskrafter redan under några veckor haft fotfäste på Åland och i angränsande skärgårdstrakter. Med de nu av tyskarna mot rödryssarna inledda operationerna undergår det strategiska läget ofelbart en synnerligen betydande förändring till vår lagtrogna medborgarhärs fördel" löd det första stycket. Och senare i ledaren står: "Sålunda kunna vi nu med full tillförsikt och de bästa förhoppningar motse den närmaste framtiden i **orubblig förtröstan på en snar och avgörande seger för rättens och laglighetens sak i vårt land.** Men medvetandet om den tyska hjälpens effektivitet får för ingen del slappa våra egna ansträngningar. Nu om någonsin böra vi anspänna alla våra återstående krafter till en sista oemotståndlig ansträngning för att **visa oss värdiga det för oss ärofulla vapenbrödraskap,** som gör det möjlig för det lagbundna samhällskickets försvarare att trampa den ryska bolsjevikararkismens vidriga hydra sönder och samman."¹⁹³

andra epitet i artikeln är "**vårt lagtrogna folk**" och så med syftning på Svinhufvuds upprop "Vi äro övertygade, att alla laglydiga, fosterländskt sinnade medborgare villigt skola ställa sig i detta upprop givna anvisningar och föreskrifter till efterrättelse, väl vetande, att det nu gäller att låta det gå raskt undan med befrielseverket i fortsättningen."

Samma dag skriver P. E. Svinhufvud en stor artikel "Till Finlands folk".

Den handlar om hur befolkningen på alla sätt ska hjälpa tyskarna, med inkvartering av män och hästar, med mat och foder, med att ge dem färdmedel och liknande, ge dem tillgång till allt de kan behöva helt enkelt; allt uppräknat i ett stort antal punkter och i detalj specificerat.¹⁹⁴

+++

Wasa 6 april 1918¹⁹⁵

Kära högt värderade Fröken!

¹⁹¹ Wasabladet fredagen den 5 april 1918.

¹⁹² Social-Demokraten fredagen den 5 april 1918.

¹⁹³ Wasabladet lördagen den 6 april 1918.

¹⁹⁴ Wasabladet lördagen den 6 april 1918.

¹⁹⁵ L 41:59:2:67 Ellen Keys Samling, KB, Sthlm

Min man skriver till Er och sänder Er koncept å sitt svar till Versöhnung. Men några ord måste även jag få säga Er. Edra varma ord gjorde mig åter så av hela mitt hjärta glad. Jag har alltid i Edra verk gripits av Er enastående förmåga att, trots att ni äger det mest oförvillade, verklighetsmättade syn på tingen, Ni alltid ser det goda, det evighetsbestämda inom mänskan. Ni tror så orubbligt att även genom tusenden irrfärder, misstag och försyndelser människorna begå mot varann och sig själva, världen det till trots går sin orubbligt stränga ständigt evolverade bana hän mot fullkomning och fulländning. Så ser jag också i Edra ord till mig, Er hänförda tror på rättens, sanningens höga majestät och Ni eger hela min beundran därför.

Alla Edra verk har ju i många år varit min själsegendom. Är det då underligt att när Ni nu personligt levande träder mig nära alla mitt hjärtas tankar ila hän till Eder. Därtill har det alltid varit min stora glädje att min man så helt kunnat beundra och uppskatta Er. Gemensamt studerade vi Eder först i Amerika, där vi tillbragte våra första äktenskapliga år. Åh, vilka sensationer! **Vilka vederkvickande njutningsstunder, mitt i den förslavande, andefattiga trälmiljön!** Sen dess, sen tolv år, är Ni vår gemensamma vän, vårt ideal av kvinnan, den högst fullkomnade, med **hjärna och hjärta i sällspord intim förening** utvecklad till högsta styrka i klart snille, **i manlig kraft, i allfamnande känsla.** Neka oss inte att fortfarande känna stort för Er!

Ni har varit, och är det nu mer än någonsin, en av de mest betydande faktorer, som hjulpit oss över svårigheter, gjort livets glädjeämnen rikare, vår kärlek starkare.

Även med mina barn har Ni hjulpit mig. Tala inte deras ögon därom? Jag kan inte neka mig nöjet att sända dem. Men har flytt in i mitt rum, förtvivlad, förintad, - på nytt gjort **Ni har gjort mig oändligt ödmjuk inför moderskapet. Otaligt många gånger har jag stannat till och tystnat mitt i några hårda ord till de små. Vad skulle Ellen Key nu säga om hon hörde mig? Och jag avbön inför Edra stränga ögon för min ohjälpliga impulsivitet, för min mycket oavvägda natur, som igen och igen hindrar mig att vara sådan jag vill vara.**

Jag ville skriva till Er om våra dagars grymma plåga, det enda varför människor nu leva och lida – men mina tankar gingo för i dag sin egen bana.

I går kväll anlände igen, utom många stupade, 410 sårade. Tänk Er dessa lidanden, denna klagan, denna sorg! Knappt en familj finnes som ej direkt drabbats av otröstlig sorg eller bävande ängslan för sina kära. Hundraden bevis av heroiskt hjältemod och offervilja kunde jag berätta för Er. Min man arbetar i ingenjörs... **Jag är dagligen med om serveringen för militären förlagd i Sv/enska/ Lyceum. Där hör man folkets egen röst om vårt öde. Men jag har inte hört en enda som vill vara med och erövra Ryska Karelen.** De veta att göra vi den ansatsen ha vi med ens äventyrat rätten till vårt lands så blodigt vunna självständighet. Tillerkännes det oss på diplomatisk väg, nåväl. Nu suckar och trängtar man efter fred och rätt att inställa sitt liv så som ett fritt

lands starka lagliga skydd möjliggör det. När skall den länge efterlängtade dagen randas?

I varma tankar Eder VictoriaHeikel

+++

Wasa den 6 april 1918¹⁹⁶

Vördade Ellen Key!

Mitt innerligaste tack för Ert goda brev till min hustru och mig ävensom för artikeln "Die Versöhnung" vars besvarande berett mig både nöje och tillfredsställelse. Mitt bemötande sände jag i går till Prof. Broda i¹⁹⁷ Bern å då jag hade äran att få åberopa Eder hoppas jag redaktionen godkänner mitt opus. En kopia bifogas detta brev. Saken skulle egentligen varit i behov av en utförligare klarläggning men jag tror dock att uppkomsten och naturen **av vårt frihetskrig ävensom Tysklands berättigade ingripande erhållit sin belysning i min korta men kanske dock för en tidskriftsartikel alltför långa uppsats.** Min hustru och jag äro båda **varma fredsvänner** och ha även åtnjutit våra arbetares – åtminstone de intellektuellt mera utvecklades – förtroende genom våra bemödanden att väcka intresset för andliga värden, men såsom förhållandena nu gestaltats föres de vitas kamp enligt vår mening för byggandet av mödosamt förvärvade utvecklingsminima mot införandet mot primitiva vegetativa minima. **Kampen – de vitas – synes vara betingad av livets natur i dess strävan mot höjden.** Samhällets bottensats strävar visserligen även den att satisfiera vissa minima, men då detta ska ske på bekostnad av högre minima är **det ett attentat som begås mot det bästa vi ega inom vårt folk, ett nerdragande av vår kulturella nivå. Vi föra en kulturkamp.** Finland har ju ofta kallats Europas sociala experimentallaboratorium men det ser ut som om lyckosyntesen vartill vi eftersträvat totalt misslyckats och förvandlats i djupaste olyckssubstans. Men dock är jag för att begagna en mig näraliggande bild, böjd att tro att det är **östanvinden som hitfört en orenlighet i socialretorten**, en nedbyggande katalysator som rubbat atomernas jämvikt i molekylen och söndersprängt densamma. Vi äro emellertid nu en erfarenhet rikare och sedan vi – som vi hoppas – snart avlägsnat den oförutsett tillkomna sprängsatsen, påbörja vi lyckosyntesen med nya krafter och utvidgad kunskap om människoatomernas psykiska egenheter. Om ock efter många missgrepp skola vi dock slutligen åstadkomma – icke en labil explosiv molekyl – utan en stabil kropp motståndskraftig mot starkaste inre och yttre miljöinflytelser. Uppgiften är svår men den måste förverkligas. **Naturens stora förnuft skall visa oss vägen.** – I Ert brev frågar ni om min hustrus och min ålder verksamhet m m. Jag är 37 år, min hustru 34, vi har varit gifta – mycket lyckligt – redan

¹⁹⁶ L 41:59:2:50 Ellen Keys Samling, KB, Sthlm

¹⁹⁷ Ett nr av "Die Versöhnung. Organ der Zentrale für Friedensbestrebungen. Chefred. Prof. Dr R Broda. Zürich 13 okt 1917" i L 41b: 31 Ellen Key Samling, KB, Stockholm

över 12 år. Jag är statskemist; student flera år i Tyskland, vistats 4 år i Amerika; sedan 1910 äro vi bosatta här i Wasa. Victor Heikel¹⁹⁸ är min nyligen avlidne fars – prostens i Wasa – kusin. Med tacksamhet och innerlig sympati Eder Gunnar Heikel.

+++

/Maskinskriven text:¹⁹⁹/

Die Berechtigung des deutschen Eingreifens in Finland

Von Dr Gunnar Heikel, Wasa, Finland

Der Aufsatz Dr. Franz Lewalds: " Zur Frage des deutschen Einscheiterns gegenüber der Arbeiterregierung Finlands", der in der Schweizer Zeitung "Die Versöhnung" unterm 16. März 1918 erschienen ist, wird mir von Ellen Key zur Antwortung eingesandt, und ich ergreife um so lieber das Wort zur Erwiderung, als gerade in der letzten Zeit vielfach in der pazifistischen und sozialistischen Presse des Westens Ausführungen über die politischen Verhältnissen Finlands erschienen sind, die den Tatsachen zuwiderlaufen.

Es sei mir zunächst eine Orientierung über die innerpolitischen Verhältnisse und deren Folgerungen gestattet.

An rein finnischer Bevölkerung zählt Finland ca 3 Millionen Seelen, zu denen in der Haupsache ca 400 000 schwedisch sprechende Finnen kommen. Aus diesen letzteren und aus den Bewohnern des flachen Landes, die sich mit ca 75 % an der Gesamtbevölkerung beteiligen, beziehen vornehmlich die bürgerlichen Parteien, welche alle im Grunde demokratisch orientiert sind, ihre Gefolgschaft. 8% der obengenannten Volksziffern bestehen aus industriellen Arbeitern.

Das November-Manifest 1903 und die am 20 Juli 1906 von Zar Nikolaus II. Sanktionierte Landtagsordnung schuf einem Wahl... , die jedem finnischen Staatsbürger, beiderlei Geschlechts, das Wahlrecht in sichergestellter Wahlfreiheit gab unter Beobachtung des Prinzips der direkten und proportionellen Wahlen.

Man sollte meinen, dass unter diesen Verhältnissen und bei dem demokratischen Grundcharakter des finnischen Volkes die Sozialdemokratie bei den nunmehr stattfindenden Wahlen nur eine Verhältnissmässig geringe Anzahl Mandate hatte in den Landtag bringen können.

Indessen geschah das Unerwartete, und diese Partei sicherte sich in der Folge im Durchschnitt ca 40-42 % aller Plätze im Landtag. Aus welchen Grunde geschah das?

¹⁹⁸ Victor Heikel (1842-1927) gymnast och "den finska skolgymnastikens fader". 1907 hade han fått professors titel och promoverades till medicine hedersdoktor 1919. Victor Heikel var också en av grundarna av den svenskfinska kvinnoförbundet Unionen Kvinnosaksförbund i Finland, år 1892 och aktiv där. Det är därför Ellen Key känner till honom. Se Märta Alfthans bok Sju Årtionden om Unionen.

¹⁹⁹ L 41:59:2:56-60 (orig. se L 41:79:12: 23-27) Ellen Keys Samling, KB, Sthlm.

1. Die Sozialdemokratie organisierte sich sofort durch die Bildung sogenannter Wahlbündnisse, die bei den Wahlen als Fürsprecherinnen des Proletariat ihre Überlegenheit gegenüber den wenigerr organisierten bürgerlichen Parteien zeigten.
2. Nicht allein zu Anfang weniger organisiert, verloren die Bürgerlichen sehr bald das Interesse an den Wahlen überhaupt, als sie infolge der Unterdrückungs-Massnahmen Stolypins vergleiche dessen Programm in der russischen Duma am 18. Mai 1908 als sie infolge des Manifestes des Zaren vom 27. März 1908 über die Reichsgesetzgebung durch die russische Kammer, der wiederholten Auflösung des Landtags, der andauernden Verfassungsbrüche von Seiten der russischen Regierung, einsehen mussten, dass unter den obwaltenden Umständen der Landtag nur ein Scheinwesen sein konnte ohne Aussicht auf erspriessliche Arbeit.
3. Enthielt sich aus gleichen Gründen und Ursachen zu geringer politischer Agitation ein beträchtlicher Teil der Bevölkerung in erster Linie die des flachen Landes, überhaupt der Stimmabgabe.

Der im Juli 1916, in einer Zeit der rücksichtslosigsten Unterdrückung des finnischen Volkes, gewählte Landtag hatte zum ersten Male auch eine absolute sozialistische Mehrheit, wurde aber nachdem er nach der russischen Märzrevolution 1917 einberufen war, von Kerenski aufgelöst, nachdem er es gewagt hatte, die Selbstständigkeit Finlands zu proklamieren.

Neue Wahlen wurden ausgeschrieben, und jetzt, wo das politischen Denken der breiten Massen des Volkes infolge des Weltkriegs aufgerüttelt war, der Zerfall Russlands klar lag und die Arbeit des Landtags gesichert erscheinen musste, jetzt erschienen auch alle die zur Wahlurne, die früher zu Hause geblieben waren aus Gleichgültigkeit oder aus Hoffnungslosigkeit.

Die Bevölkerung des flachen Landes trat an, warf sein Gewicht in die Wagschale, und der Erfolg war der, **dass die bürgerlichen Parteien (Alt- und Jungfinnen, Agrarier und schwedische Volkspartei), über eine gute Mehrheit verfügten.**

Dieser Landtag vertrat *de facto* die Stimmung des finnischen Volkes und ging sofort an die Arbeit, weitgehende demokratische Reformen zur Vorlage zu bringen.

Indessen fiel in Russland Kerenskis Regierung unter der Oktoberrevolution und der russische Bolschewik schickte eiligst seine Agents provocateurs nach Finland, die die bolschewistischen Ideen verbreiteten und naturgemäss bei den durch das Wahlergebnis bekränkten finnischen Sozialdemokraten ein williges Ohr fanden.

Bald aber begnügte man sich in Petersburg nicht mehr mit diesen *zahmen* Mitteln.

Waffen- und Munitionstransporte ohne Zahl führten die roten Bundesbrüder ihren finnischen Gesinnungsgenossen zu, organisierten in den

Hauptstädten rote Garden, die dann durch andauernden Massentransporte von Soldaten, Matrosen und Petersburger roten Garden verstärkt wurden.

Russland aber versicherte feierlich die Zurückziehung der Truppen aus Finland.

Der rote Terror begann mit Misshandlungen und Erschiessen von Eisenbahnbeamten, die sich den Waffentransporten widersetzen, führte zu Verhaftungen von Magistratsbeamten, Abgeordneten und brandete dann in Plünderungen, Rauben, Sengen und Morden über das Land. **Die blühende Stadt Åbo fiel als erste den Horden zum Opfer.**

Generalstreik wurde verkündet, Fabriken und Eisenbahnen stillgelegt, die gesetzliche Ordnungsmacht gestürzt und von Rotgardisten übernommen.

Und das alles geschah, während der Landtag seine Arbeit fortsetzte und äusserst durchgreifende Reformen im sozialistischen Sinne durchführte, u.a. einer neuen Kommunalverfassung das Leben gab, den 8 stündigen Arbeitstag gesetzlich einführte und einer liberalen Senat einberief.

Die Verrohung griff aber auf der andern Seite unter der blutrünstigen Propaganda der Rot-Russen immer weiter um sich. Plünderungen, Mord und Totschlag, fanden eine derartige Ausbreitung, dass den besonneneren Sozialisten das Gewissen schlug. Der grösste Teil der sozialistischen Landtagabgeordneten suchte und fand in dieser Zeit Verständigung und Aufnahme bei den Bürgerlichen, war selbst aber dem Treiben der Uebrigen gegenüber machtlos.

Die Lage spitzte sich immer mehr zu, so dass der Landtag, nachdem er sich als höchste Vollzugsmacht erklärt hatte, dem Senat freie Vollmacht zur Wiederherstellung der Ordnung erteilte. Hierin wurde letzterer kräftig durch die Bauernschaft unterstützt, die schnell eigene Schutzwehren schuf und diese zur Verfügung stellte.

Der Senat seinerseits sandte an die Petersburger Regierung die dringende Aufforderung, sofort, gemäss den Bestimmungen des deutsch-russischen Waffenstillstandsvertrages, die russischen Truppen aus Finland zurückzuziehen.

Darauf antwortete die russischen Machthaber, welche Finlands Selbstständigkeit anerkannt hatten, zu so und so vielen Malen das Selbstbestimmungsrecht der Völker in die Welt hinausgeschrieen hatten, mit verstärkten Truppensendungen nach Finland.

Landtag und Senat wurden mit Hilfe russischer Truppen verjagt und ein Volkskommissariat in Helsingfors gebildet, welches in Wirklichkeit nichts weiter ist und auch nichts weiter sein kann, als das ausführende Organ der russischen Bolschewikführer in Petersburg.

Das was das Signal zum blutigsten und graussamsten Kampf, der Greuelthaten zeitigte, vor denen die Bilder der französischen Revolution verblassen müssen.

Gründe der Vernunft und des Verstandes wurden wandkend in der Zeit, wo der bolschewistische Krankheitserreger, verbreitet durch die Bayonette von russischen Soldaten, Matrosen und Roten Garden die Hirne die ganz links

orientierten finnischen Sozialdemokraten umnebelte und sie Raub und Mord predigen liess. **Vernichtung der hoch entwickelten geistig kulturellen und materiell kulturellen Kräfte des Landes, sind die Leitmotive des Schlachtgesanges, unter denen die roten Horden heute in Südfinnland Kirchen und Schulen einäschern, Priester und Lehrer kreuzigen, Fabriken vernichten, Handel und Gewerbe dem Untergang weihen.** Man hat es als Uebertreibung angesehen, aber es ist bittere grausame Wahrheit, dass die roten Garden Kirchen zu Vieh-Schlachthäusern machen, die Altäre als Latrinen gebrauchen und es gibt ein Zeugnis für die Verrohung, wenn in Zahlreichen Fällen die Gefangenen auf fürchterlichste Weise, die die Erfindungsbegabender mittelalterlichen Inquisitionshenker in den Schatten stellt, langsam zu Tode gemartert werden.

Es bedurfte indessen nicht erst dieser Greuelthaten, und es ist ein Zeichen für die politische Orientierung des finnischen Volkes in seiner Gesamtheit, dass sofort nach Verjagung des Landtags die freie Bauernschaft Finlands wie ein Mann aufstand, um die nach Wasa geflüchtete Regierung der bürgerlichen Parteien zu stützen. Innerhalb 3 Wochen war ganz Nord- und Mittelfinland und ein guter Teil Südfinnlands besäubert.

Gestützt auf diese starke Gefolgschaft führt die Regierung in Wasa den Kampf mit dem Süden.

Es ist in erster **linie ein Freiheitskampf gegen den Erbfeind, den ständigen russischen Bedrucker**, ein Krieg, der zu unerhörter Begeisterung führte, als man heute in dem Russen nicht allein den Bedrucker sieht, sondern auch den direkten Urheber aller der blutige Bürgerkämpfe, all der Greuelthaten und des Elends, welche die bolschewistische Pest einzig und allein in das Land getragen hat.

Trotz des starken Aufgebots an russischen Matrosen, Soldaten und russischen roten Garden stehen sich heute beide Kämpfenden an Zahl gleich stark gegenüber, aber der Vorteil liegt auf der roten Seite, da diese über uneingeschränkte Mengen von Waffen und Munition verfügt und ständig ihre Verluste an Kämpfern durch andauernden russischen Zuzug auffüllen kann.

Hält es da Herr Dr. Lewald immer noch für verwunderlich und das Ansehen einer Nation schwer schädigend, wenn sich die einzig rechtmässige Regierung in Wasa mit der Bitte um Hilfe an befreundete Mächte wendet?

Oder aber ist er als begeisterter Menschenfreund der Ansicht dass unser Volk langsam abbluten muss, um dann, vollkommen entkräftet, unter die bluttriefende Knute, - nicht der finnischen Roten - aber der russischen Bolschewiken zu kommen?

Unbegreiflich muss es aus dem Munde eines Menschfreundes klingen, wenn er sagt, dass die sozialistische Regierung eine Untersuchung der Untaten angeordnet hat und die Hauptgefahr durch den im deutsch-russischen Friedensvertrag vorgesehenen Abzug der russischen Soldaten *von selbst* beseitigt wird.

Gerade um diesen Abzug der russischen Soldateske handelt es sich doch und um diesen möglichst schleunigst zu erwirken, hat sich die Wasa-Regierung nachdem die vergebens an die Tür des Schwedischen Brudervolkes geklopft hatte, an Deutschland gewandt. Die Finnischen (?) Sozialisten bilden nicht das Kampfbjekt dieser Regierung; denn sich mit jenen zu verständigen, fehlt es dieser nicht an Einsicht und Verständnis, nötigenfalls an Macht! Die breite Masse des Volkes steht hinter ihr wie ein Mann und wird nie und nimmer zugeben, dass die fantastischen Ideen über die Aufrichtung einer Arbeiterdiktatur auf den Trümmern der alten Ordnung verwirklicht werden.

Dass sich Finland an Deutschland anschloss, hat auch seine besonderen Gründe. **Deutsche geistige Kultur lebt und webt in Finland** seit Jahren in Schulen und Hochschulen und deutsche materielle Kultur steht im innigen Austausch mit der finnischen, und was ist natürlicher als der Anschluss an eine befreundete Macht, die uns den Rücken gegen künftige Angriffe von Russland stärkt damit das Finnenvolk in friedlicher Arbeit ein starkes Finland schaffen kann, politisch und wirtschaftlich, ohne Knechtung der Parteien, sondern in freier Entwicklung aller Klassen?

/slut med detta maskinskrivna manus på en artikel/

+++

9 april 1918. Rubrik: "Från utlandet. Stridsläget på västfronten. Anledningen till den tillfälliga pausen" med referat från tyska tidningar. /Wbl byter tillbaka till sju spalter fast ibland ändå åtta, t ex den 10 april. Vissa dagar är den bara ett blad; andra två blad. Mkt fulare layout efter omläggning. Måste man spara papper?? Ja nog.//

+++

10 april 1918 i *Soc-Dem*.²⁰⁰ Stor art "Varför fängslades Yrjö Mäkelin?²⁰¹ Är det numera brottsligt att vara socialdemokrat i Finland. Ämna de vita igångsätta ändamålslösa övergrepp?" och så **en artikel om att den sjuke Mäkelin redaktör för en socialdemokratisk tidning i Uleåborg fängslats på ett sjukhus i Tammerfors för att "dömas och straffas"**. Han har inte varit understödjare av upproret – tvärtom enligt artikeln. "Han hör nämligen till den minoritet inom det finska socialistiska partiet som står på vad jag vill kalla den skandinaviska standpunkten i alla taktikfrågor ..." ... "Redaktör Mäkelin har länge stått i opposition till den av Valpas ledda Työmies och dess våldsamma anarkosocialistiska hållning och förra sommaren talades det allmänt om en tudelning av partiet ..." **"Det har på goda grunder fruktats för att man i Finland efter de rödas nederlag skulle få uppleva en vit terror. Är den redan igång?"**

+++

/Det förekommer hela denna period många artiklar i *Wasabladet* om "de rödas terror" och så artiklar om stupade hjältar, och begravningar av dem./ Plötsligt får vi inte längre följa den tyska offensiven på västfronten/

²⁰⁰ *Social-Demokraten* onsdagen den 10 april 1918.

²⁰¹ Yrjö Mäkelin (1875 - 1923)

+++

12 april 1918 i Soc-Dem i en art.²⁰² med rubrik "Den vita terrorn i Finland. Alla ryssar och röda ledare skjutas." se vidare fil om *Social-Demokraten*

+++

13 april 1918. Ledare: "England – småfolkens fiende."²⁰³ Igen en artikel som vill visa **hur England genom att liera sig med Ryssland och dess tsar blivit små folks fiende.** "Men så kom det trolösa Albion efter hand underfund med att tsarismen hade överlevat sin tid. Kallblodigt, utan misskund medverkade England till tsardörets krossande. Ett nytt ryskt-engelskt förbund skulle växa upp på dess rykande, bloddrypande ruiner." De vann över Kerenskij. ... "Så kom bolsjevismens seger och beredde England en hel del misräkningar." ... "Och nu rågar England skammens bägare genom att, enligt vad Times försäkrar, ingå ett formligt förbund med den ryska anarkism-bolsjevismen, riktat mot Finland. Icke ens detta aktar England för rov." ...

13 april: Rubrik: "Från utlandet. Där tyska västfrontsoffensiven gått fram." Från franska trakter ...

+++

14 april 1918. Rubrik ²⁰⁴ "Nyheter för dagen. Understöder ententen de finska upprorsmännen? Märkliga uppgifter." och så texten "En korrespondent till Svenska Morgonbladet meddelar från Helsingfors den icke osannolika nyheten att de röda upprorsmännen i Finland erhållit ekonomiskt understöd av ententemakternas sändebud i Petersburg." mm

+++

16 april 1918 Ledare "Times ute på krypskytte". ²⁰⁵ Först nu börjar man skriva om Finland som tidigare negligerats. " **Den engelska tidningen gör sitt bästa för att hos vissa, som den tror och hoppas inflytelserika kretsar i vårt land utså misstroende mot våra tyska hjälpare.** Tidningen gör försåtligt gällande, att tyskarna icke inträngt i Finland emedan de vore måna om att återställa ordningen här, utan emedan de ville lägga vantarna på Finland och påtvinga det en handelspolitik som skulle göra Finland till ett värnlöst byte för Hamburg och Bremen." ²⁰⁶

+++

17 april 1918 Ledare med rubriken "Röd journalistik" ²⁰⁷

Vissa dagar framöver i april kommer tidningen ut som bara ett blad och då också av mindre storlek och bara sex spalter. Pappersbrist? Det står mest om olika stridsavsnitt, om begravingar, om okända hjältar och nästan inget som är direkt förknippat med Vasa stad. Jag letar efter sådant och lämnar det andra för det mesta./

+++

²⁰² *Social-Demokraten* fredagen den 12 april 1918. Av sign G. B-r. som verkar varit i Åbo under de rödas tid där.

²⁰³ *Wasabladet* lördagen den 13 april 1918.

²⁰⁴ *Wasabladet* söndagen den 14 april 1918.

²⁰⁵ *Wasabladet* tisdagen den 16 april 1918.

²⁰⁶ *Wasabladet* tisdagen den 16 april 1918.

²⁰⁷ *Wasabladet* onsdagen den 17 april 1918.

20 april 1918 (ej så stort blad som vanligt), Rubrik "Vakthållningen i staden"²⁰⁸. De flesta män som kan är vid fronten. Stadens egna invånare har inte deltagit i ordningens upprätthållande utan det har folk från grannkommunerna. **Det finns dock en "skyddsvakt av stadsbor" ... "men denna skyddsvakt har endast med svårighet kunnat rekryteras, och nu förspörjes det att en del av dess medlemmar begynt visa tredska och pocka på 'tjänstledighet' för att vila sig** o s v något som visar på bra liten förståelse för det nuvarande läget och dess krav på den enskilde medborgaren."

Nu är det snart vår och de från landbygden måste arbeta i jorden. Nu måste de av stadsbefolkningen som ännu inte gjort något alls för vakthållningen i staden äntligen ta sitt ansvar. Nu kommer en kungörelse om att alla vapenföra män måste ansluta sig till skyddskårsorganisationer – annars kommer detta att "beivras." **Och de som inte passar till vapentjänst borde anmäla sig för vakthållning. Lite hotfullt mot slutet.**

+++

21 april 1918 Wasabladet Ledare: "Svenska vänsterpolitiken och Finland". Och början: Sverges vänstertidningar, icke blott de på yttersta flygeln stående med det **ökända bolsjevikorganet Folkets Dagblad** i spetsen, utan även mera borgerligt färgade organ av typen **Dagens Nyheter**, d v s den nuvarande regeringspressen, hava ända från vårt befrielsekrigs början envisats med att **vilja påtvinga det laglydiga Finland en medlingsaktion, åsyftande ett eftergivet kompromissande med de rödryska banditerna.**

Denna dödfödda tanke har icke heller varit främmande för Sverges i rätt skiftande regering, som låtit förstå, att den gärna vore villig att uppträda som medlare i det finländska inbördeskriget.

Detta för oss skymfliga erbjudande från **det officiellt vänstervridna Sverges** sida ha kategoriskt tillbakavisats, såväl av vår regering som av folkopinionen, sådan denna enhälligt tagit sig uttryck i pressen. Men icke förty envisas man fortfarande på vänsterhåll i vår västra grannland att obehörigt inblanda sig i våra inre angelägenheter genom att försöka mobilisera krafter för att såvitt möjligt äventyra för oss den blodigt köpta segerns resultat.

Stockholms oförbätterlige borgmästare Lindhagen har nu senast försökt få till stånd en gemensam aktion av socialisterna i de skandinaviska länderna i och för våra besegrade upprorsmäns befriande från straffpåföljder. Skulle de svenska bolsjevikerna, socialisterna och **liberala blötdjuren** få sin vilja fram, så skulle snart hela kopplet av **våra landsförrädare och upprorsmakares ledare** ånyo sitta i bloddrypande majestät på Broholmen i Helsingfors och terrorisera samhället som om ingenting hade skett. De skulle givetvis vara oförhindrade att uppträda som lantdagskandidater med obefläckat medborgerligt förtroende och ha fria händer att planlägga nya illdåd mot det förlåtande, valhanta samhället.

Med rätta framhålles det i en genom härvarande officiella pressbyrå utsänd kommuniké att en främmande inblandning i frågan om våra

²⁰⁸ Wasabladet lördagen den 20 april 1918.

upprorsmakares lagenliga bestraffande icke är ägnad att förbättra förhållandet mellan nationerna på vardera sidan om Bottenhavet, utan tvärtom ånyo endast uppretar den allmänna stämningen hos oss gentemot Sverge.”

Och sedan prisas ”den hjältemodiga svenska brigaden” för dess insats i ”vårt lands frihetskamp” och att den gjort att Finland sett ngt blidare på Sverige men det hotas nu. Ledaren gillar inte att ”sådana herrar som Branting, Rydén, Lindhagen och Edén å ena sidan och finansgulaschen å den andra sitta i högsätet och dirigera statsskeppets navigering.” i Sverige då. Finland lägger sig inte i den svenska politiken och då ska inte Sverige lägga sig i den finska.²⁰⁹

Annan rubrik denna dag: ”Lyckönskniningarna från Tyskland. Gen. Mannerheims svarstelegram”²¹⁰.

Ännu en rubrik den dagen: ”Helsingfors’ erövring. Närmare detaljer.”

+++

/April 1918 – så är åtminstone det ena dokumentet daterat/ Vykort²¹¹ som tydligen skickats i brev för det har ingen adress. Det har en stämpel med vad som verkar vara fotografens namn:

Valokuvaamo John Englund, Waasa, Hovioikeudenpuistokatu 10.

Kortets motiv är en pojke med huvudet ombundet av vitt bandage som stirrar tomt framför sig. Han ligger i en vit säng och vi ser bara halva sängen och sänggaveln av järn. Det verkar vara sjukhusmiljö.

Med handstil: Med varmaste tacksamma tankar hos Er, kära älskade Ellen Key! Se här ett stackars litet människobarn, ren märkt av döden, hjässan genomskjuten av den mördande kulan. Till vad gagn? Men är det inte som om han med glänsande ögon skådade salighetssyner dem intet levande öga sett. Upphöjd, oförskräckt, lugn och ro vilar över honom. Hans namn var Onni Kokko²¹². Var folkhjältens Oskar Peltokangas²¹³ adjutant. Minns ibland Edra hängivna barn Gunnar och Victoria Heikel.

+++

I anslutning till detta kort ligger en uppsats som skrivits med ytterst prydlig handstil av Ilmari Kianto, daterad till Wasa den 22 april 1918. Den har rubriken: ”Den unga hjälten Onni Kokko.”

Text: ”Ack, mitt fäderneslands glada, unga son, vars oskadda kropp med genomskjutet huvud sanitären nyss visade mig på fältsjukhuset. Död, fallen också han? Det skulle således gå så! Du, 14-åriga vackra rymling från Helsingfors – jag fann dig i höga norden i Uleåborgs blodiga omnejd och förvånades över din sällsynt tidigt utvecklade manlighet. Jag minns ditt högtidliga yttrande, då männen diskuterade kriget: ”Gossar, Finland blir aldrig fritt, om vi ej ränsa landet från rödryssarna.” Vi vuxna log åt din högtidlighet.

²⁰⁹ *Wasabladet* söndagen den 21 april 1918.

²¹⁰ *Wasabladet* söndagen den 21 april 1918.

²¹¹ L 41:59:2 (72 & 72a) Ellen Keys Samling KB Sthlm

²¹² Onni Kokko (1904-1918) det finns mer skrivet om honom och om Peltokangas.

²¹³ Oskar Peltokangas (1893-1918) Vasas hjälte?

Jag minns även din skälmska hemlighetsfullhet angående din rymningsfärd från huvudstaden, men så mycket säkrare kunde du redogöra för dina äventyr tvärs genom Finland. Deltagande i striden om Uleåborg, sprang du med gevär mitt genom kulrägnet, förlorade geväret, lyckades slinka på flykten från din fångenskap och begärde ett nytt gevär, medan en kort sabel, som du med egna händer tagit från ryssarnas manège, hängde glimrande vid din sida. Var allt du redan färdats som den ädla jägarofficerens "adjutant", kom du slutligen till striden om Tammerfors, din chef föll och i detsamma – åh hårda öde – fick även du ett dödande sår. Du hade värkligen aldrig fruktat döden; med lysande ögon hade du försäkrat: vad gör det om man stupar blott man segrar. – Ack, att vi hade sådana gossar som du i tusendetal i vårt land. Men med blygsel minns jag alla de unga män, som mitt under krigets segertåg ännu oberörda av branden släntra längs städernas och byarnas gator och icke våga gå med då den heliga stunden kallar --- I sanning, Onni Kokko, vackra förbleknade lilla rymling, han var den späda David, som slungade stenen mot Goliats huvud och befriade sitt folk. – Du har slumrat in i den eviga sömnen, du älskliga lilla hädangångna; hur renande kännes ej för mig att efter tusende rödryssars kvarlevor se ditt jordiska stoft. Där finnes intet skrämmande – en stupad kerub är du, en engel i stridskämparnas örtagård. – Tack på fosterlandets vägnar! Gråt ej, Onni Kokkos moder, över din ädla son, gråt endast över att du kanhända ej fick se honom i hans unga livs stora fullkomning – gråt endast över att ej alla gossar i detta land äro som han.

Wasa den 22 april 1918 Ilmari Kianto²¹⁴

+++

23 april 1918. Ledare: "Ententens nederlag".²¹⁵ Början "**Det stora tyska genombrottet på västfronten** har än en gång på det mest skoningslösa sätt korsat ententens planer och slagit i spillror dess beräkningar på det nu ingående sommarhalvåret som definitivt utslagsgivande till Tysklands nackdel. Det ententen *trodde* sig kunna göra, det *gjorde* centralmakterna. ...

Med det övertag tyskarna nu redan ha på västfronten och med Ost-Europas väldiga naturtillgångar helt i sin hand, kan centralmakternas krigsledning emellertid med större tillförsikt än någonsin se framtiden an ..."²¹⁶ "Tiden mognar alltmer för en slutuppgörelse , som för visso icke blir särdeles angenäm vare sig för Lloyd George eller Clemenceau. De ha emellertid numera ingen annan utväg än att spela **va la Banque** till slutet. Efter oss syndafloden synes vara den tesen, som alltmer ohöljt dikterar den desperata ententeledningens oförsonliga krigspolitik."²¹⁷

samma dag rubrik: "Frihetshjältarnas begravning" med början: "I går jordfästes i stadens kyrka stoftet av Wasa-skyddskåristerna kapten Emil Bruun och

²¹⁴ Ilmari Kianto (1874-1970) född Calamnius, nordfinsk författare, oerhört produktiv, skrev romaner, dikter, reseskildringar. 1918 deltog han på de vitas sida på olika fronter i Karelen.

²¹⁵ *Wasabladet* tisdagen den 23 april 1918.

²¹⁶ *Wasabladet* tisdagen den 23 april 1918.

²¹⁷ *Wasabladet* tisdagen den 23 april 1918.

mekanikern Sigurd Nylund. En talrik, deltagande allmänhet fyllde kyrkan, där de med blommor och grönt smyckade kistorna stodo i koret omgivna av en hedersvakt ur Wasa skyddskår. Jordfästningen förrättades av pastor O. Ahlström, som talade över orden i Jes. 60: 18, 29 ...

Före och efter jordfästningen sjöngo **Wasa Sångarbröder under ledning av kantor W. Rautawaara** ett par sånger, vilka i hög grad bidrogo till den upphöjda stämning som fyllde envar vid den högtidliga akten.

Efter jordfästningen ägnades de stupades minne en rik och varm hyllning i blommor och tal. Från distriktsstaben i Vasa nedlades på båda kistorna en krans av assessor H. Boucht, som särskilt erinrade om kapten Bruuns gärning. Med sin energiska och fasta karaktär och den stora popularitet han under sitt liv bland skärgårdsborna tillvunnit sig, var han särskilt ägnad att övertaga ledarskapet för en av de kolonner, främst män från skären, vilka skulle storma de ryska positionerna i Brändö. I spetsen för sin kolonn stormade kapten Bruun med dödsförakt i nattens mörker, mött av en mördande eld från kulsprutor och gevär, träffades av flera fientliga kulor och bars svårt sårad bort från slagfältet. Sin långa smärtsamma sjukdom bar han med honom eget lugn och resignation, det endast plågade honom att nödgas ligga överksam under det kamraterna fingo fortsätta kampen för fosterlandets befrielse. 'Hans krigarbana', slutade tal/aren/ ' blev ej lång men han står för vårt minne såsom ett sällsynt vackert föredöme i enkel, flärdfri men omutlig pliktuppfyllelse såväl utåt som inåt, en medborgare i detta ords högsta bemärkelse.'

Brunn fick också en krans av konsul F. Lindroos från Vasa sockerfabriks AB, - det verkar som om han varit tjänsteman där. Bruun fick kransar från Vasa segelförening, från tjänstekamrater från Vasa bataljon, från Industritjänstemannaförbundet m fl som alla uppräknas.

Sigurd Nyland fick förutom från vänner och bekanta också en "vacker blomsterpjäs i form av scoutmärket från Vasa-scouterna." och från Wasa idrottssällskap. Han kallas "ynglingen". Han hade varit en aktiv och lovande idrottsman.

"Sedan kransnedläggning slutförts /UW med tal för varje nästan?// fördes kistorna till begravningsplatsen, där de under militära hedersbetygelser nedsänktes i hjältegraven."²¹⁸

+++

24 april 1918 Ledare: "Upprörsrörelsens avveckling".²¹⁹ **bara Viborg är ännu rött ...**

+++

25 april 1918. Artikel med rubrik: "Nyheter för dagen. Kampen mot hungersnöden. Ytterligare nedsatta brödransoner."²²⁰

+++

²¹⁸ Wasabladet tisdagen den 23 april 1918. Slutet.

²¹⁹ Wasabladet onsdagen den 24 april 1918.

²²⁰ Wasabladet torsdagen den 25 april 1918.

26 april 1918. Ledare rubrik "Samhällets seger" och början: "De rödas nederlag över hela linjen är i detta nu ett fullbordat faktum. **Den i seklers mödosamma kulturarbete fast rotade västerländska samhällsordningen har visat sig starkare än de ur österns bloddrypande kaos uppstigande mörka makter, som för ett ögonblick hotade att dränka vårt folk i ett bottenlöst djup av anarki**".²²¹

+++

27 april 1918. Rubrik: "**Tallbarken** – ett värdefullt näringsämne. En undersökning verkställd i härvarande kemiska laboratorium."²²² Texten: "På anmodan av livsmedelsstyrelsen härstädes har å Vasa Agrikultur- och handelskemiska laboratorium undersökts ett prov inre bark, sådan som från urminnes tid använts i norra Finland för tillverkning av bröd. Den ugnsbakade?/finmalda barken befanns innehålla följande beståndsdelar:

/ sen en lista som är väldigt svår att dechifrera för jag kan inte gissa orden, det är dåligt avfilmad och i frakturstil därtill/

"Vattenlösligt extrakt, bestående ... /måste få originalet för att kunna läsa. Artikeln i två spalter där den andra går bättre// ... av fett, harz, protein och cellulosa (vilka beståndsdelar möjligen även delvis kunna assimileras), vore c:a 2/3 av rågmjölets.

För att fullt klarlägga barkens värde som födoämne vore en systematisk, kostsam och tidsödande fysiologisk utexperimentering nödvändig, men då **den praktiska erfarenheten utvisat, att personer, som under hela sitt liv förtärt barkblandat bröd mått gott och känt sig mättade samt funnit brödet välsmakande**, så utvisar detta liksom den kemiska undersökningen, att vi uti sakkunnigt uttagen och preparerad tallbark ha ett av folkinstinkten utfunnit näringsämne, som icke under dessa nödtider bör lämnas obeaktat.

De flesta torde prövat på att tugga nyskalad savdrypanden tallbark och funnit den söt och angenäm. Detta tyder endast på att 'kroppens stora förnuft' givit oss anvisning på ett aptitligt och användbart livsmedel. Betecknande är även att befolkningen i norra Finland kallar tallbarken tallens 'fruktämne'.

Den råa från det yttre hårda barkskalet befriade tallbarken smakar visserligen bitter och kådig, men **sedan barken torkats antingen i solvärme eller i ugnshetta, har största delen av kådan samlats på ytan, varifrån den med lätthet avskrapas. Härigenom försvinner den bittra smaken till stor del**, och den finmalade barken får rågmjölets aptitliga och vackra utseende. G. H."²²³ /dvs Gunnar Heikel//

+++

²²¹ Wasabladet fredagen den 26 april 1918.

²²² Wasabladet lördagen den 27 april 1918. Artikeln är undertecknad G H dvs Gunnar Heikel.

²²³ Wasabladet lördagen den 27 april 1918. Hela spalt två av artikeln.

28 april 1918. Ledare: "Röda fantasier i Sverige".²²⁴ Och den börjar: "I 'Socialdemokraten', det i Sverige utkommande ledande organet för högersocialisterna, riktar sig Hj B(rantin)g mot en påstådd 'vit terror' i Finland. ... Men att de exekutioner av upprorsrörelsens mest farliga och brottsliga element, som nu i omedelbart samband med krigsoperationerna för arméns skyddande mot attentat i dess rygg gått i verkställighet, av honom karaktäriseras och till följd därav även inom andra kretsar av det svenska samhället än dem hr Branting representerar kunde komma att betraktas som terroristiska dåd eller att arkebuseringen av ryska marodörer betecknas som en folkrättsvidrig handling, är dock en alltför allvarsam anklagelse för att kunna förbigås utan gensaga." ...

sen en lång argumentation om att det socialdemokratiska partiet i Finland försökt införa "proletariatets diktatur" efter ryskt mönster.

"Ett står sålunda fast. **De röda upprorsmännen och landsförrädarna kunna aldrig erkännas som krigförande part.** Därför måste varje erbjudande av medling mellan dem och landets lagliga regering betraktas som en förolämpning och varje förlikning med dem är utesluten.

De röda krigföring berättigar dem ej heller till en behandling efter folkrättens regler. Den som icke vet att iakttaga de mest elementära normer för en mänsklig för att icke tala om **en civiliserad krigföring**, kan naturligtvis icke göra anspråk på att av motståndarna behandlas med silkesvantar på händerna. Men det betecknar väl enligt hr Brantings mening icke någon terror, då fredliga, försvarslösa människor, som aldrig haft ett vapen i händerna, av de röda nedslaktas i hundra- och tusendetal, meningslöst utan minsta anledning, efter att i levande livet ha underkastats den mest raffinerade och barbariska tortyr, att vita fångar, som vid fronten fallit i de rödas händer, undantagslöst mördats, regelrätt efter föregående kastrering och mordbrand förövats enligt order av ledningen, som ibland varit nog så älskvärd att härom efterlämna protokoll, vilka vid tillfällena av panikartad flykt fallit i regeringstruppernas händer."

Sen att de ca 30 000 fångar som nu finns ska rannsakas och dömas enligt gällande lag. **Och så försvaras det "exekutioner" som utförts ; det har varit för "arméns säkerhet".**

Ryssar som tillfångatagits ses som "marodörer och böra behandlas som sådana." Det är fel att de skjuts ner på sin nation. T ex har 800 ryssar tillfångatagits vid Rautus och de flesta av dem "härstammar ur Petersburgs drägg". ...

"Varje omotiverad klagan över det rättvisa öde de sålunda själva berett sig, uppfattas lätt i Finland som ett bevis på solidaritet med den röda terrorn, vilken Gudi lovad inom kort är helt slagen till marken och enligt en i Finland allmänt omfattad bestämd uppfattning icke bör beredas tillfälle att resa sig ånyo."²²⁵

²²⁴ Wasabladet söndagen den 28 april 1918.

²²⁵ Wasabladet söndagen den 28 april 1918. Slutet på artikeln.

28 april 1918. "Ur dagboken. Vårsolen lyser."²²⁶ "över Wasa stad, Österbottens och Wita Finlands numera ryktbar vordna huvudstad.

Mildare än vanligt var frihetskrigets vinter, tidigare än vanligt har våren kommit på allvar. Den 23 april hade vi redan de vita sofforna utsatta i esplanader och parker, tydligen redan länge efterlängtrade, ty de äro fullbesatta från morgon till kväll.

Gärna dåsar man några minuter i en soffa i Hovrättsesplanaden – huvudstadens huvudgata – i förmiddagssolens intensiva sken. Vårslasket, som på ett mindre angenämt sätt harmonierat med galoschpriserna à 65 mk paret, är utplånat av de mäktiga solstrålarna och fredliga falanger av madamer med kvastar och korgar ha snabbt undanskaffat skräpet från esplanader och parker. Ett milt regn och fortfarande sol och vår vackra stad skall inom några dagar visa sig i sin fagreste gestalt.

Den inbitna Vasabon önskar att grönskan måtte komma snart, så att alla våra gäster måtte medföra det bästa intryck, då de inom kort lämna den provisoriska huvudstaden.

Huvudstaden ja! Det märks nog på stadens fysionomi, att den står ett trappsteg högre på rangskalan än under normala förhållanden. Inom några minuter passerar huvudstaden revy för oss, om vi blott sitta stilla och i lugn röka vår doftande 'Bremer blond'²²⁷. Vi få se **det mäktiga Tysklands solida minister eller präktiga representanter för dess armé och flotta,** vi se **regeringschefens** trygga jättegestalt, **utrikesministerns** soignerade figur, **juristsenatorns** godmodiga, förnöjsamma anlete eller **sekreterarens för utrikesärenden** snabbt framskyndande gestalt i den kontinentalt schwungfulla överrocken. Vi se den kortvuxna, pigga och energiske **medicinalchefen i jägaruniform** och en massa andra mer eller mindre bemärkta chefer för de provisoriska centrala ämbetsverk, som höra huvudstaden till.

Men mest se vi militär, jägare i vackra gröna uniformer, ibland **en reslig svensk karolin**, oftast dock **vår nyskapade skyddskårsmilitär i den klädsamma och praktiska grå uniformen med många och rymliga fickor, remmar och bälten. Raska och frimodiga gossar** de flesta, även då de som **konvalescenter** efter genomgången läkning av erhållna sår långsamt vandra sin väg eller i esplanadens soffor njuta av solens livande värme. Numera äro de mindre krigiska än de första tiderna, då browningar, sablar och handgranater tyngde remmarna. Dylka grejor uträtta nu sitt värv i slutspurten där nere på fronterna, medan de på kortare eller längre tid hemmavarande krigarna bjuda till att så i yttre som inre måtto vara fria från det blodiga i sitt yrke.

Då och då skymtar i folkmängden någon av våra nya **reservlöjtnanter eller reservmajorer, som uppehålla det sjudande arbetet i de olika staber och verk, där trådarna bakom fronten hållas**

²²⁶ Wasabladet söndagen den 28 april 1918. Av signaturen Knutpatrioten.

²²⁷ Bremercigarr är en cigarr som tillverkats i den tyska staden Bremen. Var förr mycket vanligt, och ansågs tillsammans med hamburger- & danska cigarrer vara av bättre kvalitet. nätet den 7 sept 2015

ihop. Sitta vi länge hinna vi t o m få se den förr så fredliga tanddoktorn skrida fram i martialisk skrud och militäriskt besvarande vännernas enkla hälsning.

De civila brackorna äro få och göra intet intryck, även om den svartglänsande cylindern trycker deras änne.

Mitt emellan de militära och de civila kasterna stå de mestadels **civilklädda äldre herrar med Röda korsets band på armen, vilka vandra sin bana från eller till Stadshusets ambulans.**

Det finns numera alltid mycket folk på stadens gator, främst Hovrättsesplanaden där livet koncentrerar sig. Icke en enda plats är ledig i esplanadsofforna, en ständig ström rör sig in och ut genom affärernas dörrar och på kaféerna går malströmmen trots restriktionernas strängt matematiska tillstramning och prisernas lika regelbundet återkommande stegring. Det behövs icke mycket för att få en folkmassa samlad, en sådan där som i tidningen följande dag omtalas såsom till hundraden uppgående eller tusenhövdad, allt efter det intryck den gjort på redaktörerna eller betydelsen av folksamlingens orsak. Som sagt, en folkmängd finnes alltid beredd. Ljuder en marsch eller framtågar en trupp oväntat och oannonserat, vips är den oöverskådliga mängden färdig, väntande med andakt på vad som komma skall: **Die Wacht am Rhein**, fosterländska tal, **Wasa-marschen** eller något annat. Stämningen finns alltid.

I den stimmande mängden **bilda tidningspojkar ett framträdande element**, som i sin mån karaktäriserar stadens utveckling under krigstiden. Före kriget såg man visserligen också tidningspojkar, men de voro mycket försagde och nästan skämdes för sig själva, då de någon gång kommo sig för att högt ropa ut en tidning. Nu ha de fått mål i munnen och **deras gälla rop höras överallt**, från Brändö bro ned till Sandviksbacken, från de tidigaste morgontimmarna till sent på kvällen. I samma mån som främlingsströmmen till staden vuxit har antalet utbudna tidningar ökats och tidningspojkarernas humör tilltagit. Stockholms-tidningarna till det löjligt låga priset 1 mk pr lösnummer gå åt som på heta stenar, och med Vita Finlands tidningar går kommersen lika bra. Vid en promenad nedför Hovrättsesplanaden hejdas man ungefär vid vart tredje steg av en tidningspojke, som skriker ut sina blad, börjande från Aftonbladet och fortsättande i samma andedrag via Haparanda-bladet, Uleåborgstidningarna, Wasa-tidningarna, Tammerfors-tidningarna, Jyväskylä-tidningarna, S:t Michels-tidningarna, Kuopio-tidningarna ända ner till Karjalan Sanomat. Då måste han ett tag hämta andan, men efter en halv minut är han färdig att börja visa om igen. – En fiffig pojke brukar numera skrika följande vits: *Köp Huvudstadsbladet!* En person som icke hört vitsen förut skyndar fram med förvåning och glad förväntan mer blir ganska flat när pojken räcker honom – Wasabladet. Detta har han tyvärr redan läst på säng, men han måste le åt vitsen.²²⁸

Detta är en alldaglig bild av temporära huvudstaden från en esplanadsoffa betraktad. Råkar det vara någon seger- eller begravningsdag blir bilden ännu mera livfull. Då tätta massorna och fylla den breda Hovrättsesplanaden så att man knappt kan komma framåt. Större folkmassor än

²²⁸ Wasabladet söndagen den 28 april 1918. Av signaturen Knutpatrioten.

de som voro på benen då de första 80 jägarna kommo eller vid paraden med jägarnas huvudtrupp har man knappast sett i Wasa på en gång. Folkmassorna räcka också till för det många hjältebegravningarna med sin förut osedda militäriska ståt och stämning.

Ack ja, kära Wasa! Vilken glansperiod har du icke upplevat under tiden från den 28 januari 1918. Hur många förnäma män och klingande namn ha icke trampat dina raka gator, hur många oförvägna krigare ha icke här njutit vila och lugn innan de givit sig av på den sista färden. Du såg jägartruppens landstigning på Finlands jord, du var hjärtat i frihetskampens organisation, där den röda våldsvågen bröts innan den ens hade hunnit höja sig. Du har besjungits av skalder på båda sidor om Bottenhavet, ditt namn, som förr knappast nådde de stora allfartsvägarna, har flugit kring världen ärat och glansfullt.

Snart är väl glansperioden förbi. Alla de förnäma gästerna lämna landsortsstaden i norr och draga mot söder, där Finska vikens drottning vinkar och snart ligger du åter, kära Vasa, fridfullt och stilla och andas ut efter allt bråk och väsen. Men kanske sända dina nyförvärvade vänner någon gång en varm tanke och en hälsning till frihetskrigets trygga borg i högan nord.

Knutpatrioten.²²⁹

+++

28 april 1918. Rubrik "Strödda notiser".²³⁰ "Den långskjutande kanonens verkningar. En projektil från den långskjutande tyska kanonen träffade långfredagen en kyrka i Paris, varvid 75 människor dödades och 90 sårades. Man har väl närmast tänkt sig katastrofen som en följd av granatens explosion. Så är emellertid icke förhållandet, såsom framgår ur franska tidningar." I *Le Temps* står ... etc. Men vilken kyrka som träffades står inte. Förödelsen blev stor för att pelare i kyrkan träffades, tak störtade in och delvis vissa väggar.

+++

Wasabladet sista april 1918 Rubrik: "Tre månader", ledarartikel²³¹

"Då de första skotten ljödo natten till måndagen den 28 januari, var det en ny epok, som gick in i Finlands historia.

Man hade **under år av tröstlöst förtryck – tröstlöst kanske mera genom sin mardrömslika oslipplighet än genom sin hårdhet** – gjorts förtrogen med tanken att Finlands folk ej mera var handlingens och ej kunde bli det. Vår lott hade varit alltför mycket av kvävande och förlamande förtryck. **Vi hade för sällan sett klingor blixtra och hört eggande stridsrop.**

Så löstes den **ryska envåldsmaktens gastkramning**, och upplösningens Ryssland föll över oss med sitt godtycke och sitt planlösa våld. Blodet som legat stelnat, svallade upp. Nu kunde man åtminstone svara, när det talades med hugg och djuriskt meningslösa överfall.

²²⁹ *Wasabladet* söndagen den 28 april 1918. Av signaturen Knutpatrioten.

²³⁰ *Wasabladet* söndagen den 28 april 1918.

²³¹ *Wasabladet* tisdagen den 30 april 1918.

Den ryska militärens våldsgästning löste sålunda de band, som fjättrat folkets handlingsvilja. Resningen blev oväntat allmän och laddad med entusiasm och vilja. Att en del av landets egen befolkning ledd av djuriska instinkter eller av en missriktad internationalism förrådde den stora saken stod ej att hjälpa.

Striden kom i gång. Ett efter ett falla under de första dagarna ryssarnas och deras medhjälparens tillhåll i norra och mellersta Finland. Och småningom formeras en front, som löper några mil norr om Björneborg, över Ikalis, Kuru, södra Virdois och Ruovsi till Filppula och vidare genom Kuhmoia, Heinola socken, Mäntyharju, Joutseno och längs Vuoksens västra strand.

Denna linje håller sig tämligen oförändrad i flere veckor. Under tiden erfar man att tyskarna den 6 mars landstigit på Åland. I mitten av samma månad börjar våra truppers snabba framstöt på Filppula-fronten, som inom några dagar leder till Tammerfors' inringning och den 6 april resulterar i stadens erövring.

Nu följa stora händelser slag i slag. **Den 3 april ha tyskarna landstigit i Hangö, och i snabb marsch rycka de fram mot Helsingfors, som besättes den 13 april. Samma dag faller Åbo i den nybildade skärgårdsbataljonens händer. De norra trupperna taga Björneborg den 12 april, några dagar senare faller Raumo, och ett intensivt rensningsarbete börjar i de sydvästra delarna av landet.**

Under tiden fortsätta tyskarna sitt verk i söder. Borgå tages. Från Lovisa rycker en avdelning norrut och avklipper järnvägsförbindelsen mellan Riihimäki och Viborg. Hyvinge och Riihimäki besättes några dagar senare.

Den 20 april kunna de vita trupperna från norr förena sig med tyskarna i Lahtis och därmed är de rödas territorium definitivt sprängt.

Karelska fronten, som under hela krigstiden varit utsatt för stark påtryckning av de ryska trupper, som kastats dit från Petersburg, har under två krigsmånader förblivit i stort taget oförändrad. I förra hälften av april vinnes emellertid den betydande segern vid Rautus, och omkring den 20 april börjar en energisk offensiv längst mot öster. Kivinebb tages, och snart därpå falla Terijoki, Raivola och Nykyrka stationer i de vita truppernas händer. Fienden inom det egna landets gränser är därmed avstängd från Petersburg.

De senaste dagarnas händelser äro i färskt minne med Viborgs nu skedda erövring som kronan på verket och behöva därför icke här särskilt bringas i erinring.

Någon fast front kan man ej mera tala om. Det återstår endast att slå en hord här och en annan där.

Om ock arbetet ännu ej är slutfört, så kan man i dessa tre månader se den tid, då vår frigörelse förverkligades med blod och en kraftanspanning, som vi aldrig förr varit mäktiga. I vår historia skola de ständigt leva.²³²

²³² Wasabladet tisdagen den 30 april 1918.

30 april 1918. "Ett nödbröd för vårtiden." ... tidningen har fått in ett recept taget från *Svenska Dagbladet*. "Då brödnöden gör sig allt mera kännbar, är det skäl att taga vara på alla uppslag till dess lindrande, som givas. Vi meddela här receptet:

Al-, björk-, eller hasselhängen i full blom, insamlas, rensas från vidsittande stjälkdelar och vissna blad samt torkas på varmt ställe. Då hängena känns absolut torra, söndermalas de till mjöl; om kvarn ej finnes att tillgå, kan man begagna en träskål och en mortelstöt. Av lika stora mängder av detta mjöl och rågmjöl bakas sedan brödet.

Alen blommar rikligt i år, varför några svårigheter att erhålla hängen ej finnes.

Insändarinnan meddelar att hon inom en knapp timme insamlade 3 liter hängen, vilka torkade och stötta gävo 210 gram mjöl.

Det erhållna brödet var fullkomligt njutbart; en svagt besk smak, som det hade, torde härrört av att hängena ej voro fullt utslagna i blom, då de torkades. ...²³³

+++

"Den 30 april intog Mannerheims trupper Viborg. Därmed var inbördeskriget i praktiken slut." Von Goltz hade med tyska trupper hållit en segerparad i Hfors i mitten av april.²³⁴

+++

30 april 1918. Carl Lindhagen, socialdemokratisk borgmästare i Stockholm, ville tillsätta en kommission för att medla mellan de stridande i Finland.²³⁵

+++

3 maj 1918 "Ur dagboken". "Första maj, den traditionella vårfestdagen, förflöt här på orten stillsamt och fridfullt. **Arbetarnas demonstrationståg, som under föregående år till stor del tryckt sin prägel på dagen, syntes i år icke till,** och då man erinrar sig första-maj-svabådan i fjol, var kontrasten mellan då och nu högst betydande. Visserligen gjorde sig det militära inslaget i gatulivet även nu gällande, men det var icke längre **det ryska soldatslöddret**, som flöt överst, utan det var **våra egna, präktiga, lugna pojkar**, som i sina fältgrå munderingar gävo omväxling åt gatubilden.

Bland den flanerande publiken kunde likväl iakttagas spridda **grupper av civilklädda ryska officerare, vilka ännu befinna sig här, men deras långsamma vandring i solskenet på espen och deras drömmande, melankoliska uppsyn hade något av sömngångare över sig.** Det var de sista resterna av en tid, som vandrade på sin egen grav.

På morgonen spelade bataljonsmusiken å Sandwiks villa i närvaro av en tacksam publik. Musikkåren i fråga får alltjämt vara i farten, än vid glada, än vid sorgsna tillfällen, på vitt skilda orter och snart sagt alla tider på dygnet. Men musiken håller sig tappert och verkar outtröttlig. Dess kapellmästare, herr J. Skrabb har liksom levat

²³³ *Wasabladet* tisdagen den 30 april 1918.

²³⁴ Stenquist 2009: 126.

²³⁵ *Wasabladet* tisdagen den 30 april 1918.

upp på nytt. Han utgör en direkt föreningslänk mellan den gamla finländska militären och den nu återuppståndna och uppbär traditionerna från tredje Wasa finländska skarpskyttebataljonens minnesrika tid med all heder.

På aftonen gav bataljonsmusiken konsert i Sandvikens sommar-teater till förmån för de stupade frihetshjältarnas familjer, och i stadshusets festsal sjöngo Wasa sångarbröder till förmån för en minnesvård på deras grav. Publik fanns det gott om på vardera stället. Konserten i stadshuset celebrerades bl a av statsminister Swinhuvud, senator Renwall, tyska ministern frih/erre/ v/on/ Brück, legationsrådet Goldbeck-Löwe m fl bemärkta personer ur den huvudstadsmiljö, som snart är ett minne blott för den från händelsernas brännpunkt åter avlägset liggande landsortsstaden Wasa.

Sångarbröderna voro på grund av tidsförhållandena rätt mycket decimerade, men sjöngo friskt och medryckande ett rätt väl valt konsertprogram av sin gamla rikhaltiga repertoar. Publiken sparade ej på bifall, och kören icke heller på omtagningar och extra nummer. **Bl a utfördes utom programmet Die Wacht am Rhein och Björneborgarnas marsch.**

Sålunda hade våren högtidligen välkomnats. Bara den nu ville komma på fullt allvar med varma vindar, regn och spirande grönt. Jorden törstar, och isbandet kring kusten sprider ännu en förlamande kyla över Österbottens slättland.”²³⁶

+++

3 maj 1918. "Länet och staden. De rödas illgärningar. Agronom Björkenheim mördad.”²³⁷ Och texten: "Från Kymmene bruk har ingått meddelande om att disponenten vid Kymmene aktiebolags lantbruksavdelning, agronomen Edward Athniel Björkenheim blivit mördad av de röda banditerna. Mordet har sannolikt inträffat någon av de senaste dagarna, då de röda sett sin undergång nalkas, och ännu den 24 april anlände till anförvanterna i Österbotten bud om att allt stod väl till.

Den mördade var född 1883, son till lantbruksrådet Edward Björkenheim och hans maka, född Rancken. Efter avslutade studier förestod han några år sin faders egendom Orisberg i Storkyro, varefter han övertog ovannämnda disponentbefattning. I denna egenskap handhade han särskilt livsmedelsanskaffningen till arbetarnas å bolagets inrättningars fromma.

Den så bortryckte var en stillsam och fin personlighet. Alla, som kommit i beröring med honom, bevara minnet av en nobel och hjärtegod människa och en god kamrat. – **Han sörjes närmast av ung maka, född Finnilä, som tidigt i början av frihetskriget på samma brutala sätt**

²³⁶ Wasabladet fredagen den 3 maj 1918. Ingen signatur under.

²³⁷ Wasabladet fredagen den 3 maj 1918.

berövades sin enda broder, amanuensen Carl Finnilä, även han mördad av de röda i södra Finland.”²³⁸

+++

4 maj 1918. Dödsannons ”Min älskade make Athniel Björkenheim, född den 15 juni 1883, ljöt en våldsam död i trakten av Kymmene bruk natten mot den 1 maj. Närmast sörjd av mig, föräldrar, svärföräldrar, syskon och svägerskor.

Hjördis Björkenheim, f Finnilä.” - ”Jordfästningen försiggår å Orisberg, torsdagen den 9 maj.”²³⁹

4 maj 1918. Rubrik ”Riktlinjer.”²⁴⁰ Tar bara början : ”I den ungfinska huvudorganet Hels. San. har prof. K. J. Ståhlberg dragit i härnad för en fortsatt valhänt eftergivenhetspolitik gentemot våra socialister och deras bolsjevikiska samhällsprogram. Det är samme man, vilken i fjol såsom en av de främsta i det längsta kämpade för den ryska orienteringen och motarbetade det politiska självständighetsprogrammets förverkligande.”²⁴¹

+++

5 maj 1918²⁴² Ledare: ”Kasärnområdets återbördande till staden”

Staden ska ta tillbaka det central området i staden där kaserner legat och flytta byggnaderna förslagsvis till Gamla Vasa. Området är stort och centralt. Området hade fram till 1902 upptagits av ”den inhemska militären” men sedan 1 mars 1902 har ryssar varit förlagda där. ”De tidigare välvårdade gräsmattorna och trädgårdarna ha fullständigt förvildats” under de år som de disponerats av ryska soldater.

”Byggnaderna ha förfallit och förete i detta nu en jämmerlig anblick, även om de värsta spåren av ryssarnas härvaro hunnit i någon mån utplanas.” Stadsfullmäktige ska avgöra nu vad som ska ske med området men Vasabladet hoppas att kasernerna ska rivas eller flyttas och att nya sådana inte ska ligga inne i staden. Det verkar som om de förordar annan bebyggelse där eftersom det är ”ur byggnadssynpunkt rent idealiskt” läge i en högt belägen mark som sluttar mot söder och väster.

5 maj 1918. ”Ur dagboken. Småbetraktelser ”²⁴³ ”... **Det känns verkligen lite ödsligt här, i staden idag, då glansperioden har tagit slut. Nu är Vasa småstad igen och vi alla vanliga landsortsbrackor.** Men vi få trösta oss med frihetskorset, icke sant. Det har ingen annan stad i Finland.” ... skribenten har dock inte ”fått något gott intryck av atmosfären i Helsingfors. Den verkar så underligt black. Även frånsatt prof/essor/ Ståhlbergs betraktelse i Helsingin Sanomat, synes hela den politiska miljön vara liksom belagd med silkestassar medan den uppe i Österbotten mera karaktäriseras av järnklor. **Man lär**

²³⁸ Wasabladet fredagen den 3 maj 1918.

²³⁹ Wasabladet lördagen den 4 maj 1918.

²⁴⁰ Wasabladet lördagen den 4 maj 1918.

²⁴¹ Wasabladet lördagen den 4 maj 1918.

²⁴² Wasabladet söndagen den 5 maj 1918.

²⁴³ Wasabladet söndagen den 5 maj 1918.

behandla de röda banditerna ungefär som vita lamm och det kanske är att befara att de ett tu tre belönas med frihetsmedaljer för sin vänlighet att icke mörda ännu några hundra fredliga medborgare. Jag hoppas livligt att den notisen är sann, som säger att alla röda fångar skola överlämnas till bevakning och dom av den norra vita armén.

Sannerligen, österbottningarna och jägarna ha icke offrat liv och blod för att man i Helsingfors skall fördärva hela frihetskrigets vinning. Man hör också att de kloka tyskarna ha sagt, att vi ha ett nytt rött krig inom två år, om vi icke nu förstå att sköta affärens avveckling ordentligt.

Jag hoppas senaten kommer ihåg var den residerat och rensar luften en smula i den synbarligen alldeles bortkomna huvudstaden."²⁴⁴

*

Monarki eller republik, det blir också en fråga för dagen. Man skulle tycka att frågan vore utan vidare klar för alla förnuftiga människor, ty **vi ha just sett vart det bär med republik i Finland. Och sedan gammalt äro vi ju konungsligt sinnade här i landet.** Den österbottniska bonden talade visst sanning, då han slog knytnäven i bordet framför de till Vasa resande senatorerna och sade:

Mutta minä sanon, että tätinä tasavalta on kerrassaan lopetettava. (Men jag säger, att den här republiken verkligen bör avskaffas).

Dock, man kann nicht so genau wissen, som tysken säger. Det finns folk och tidningar som älska att gå mot strömmen. Jag är t ex livligt intresserad av att få se vad en viss landsortstidning säger om den saken. Det skulle rakt icke förvåna mig om den sade republik bara för att en kollega säger monarki. Ty man vill vara originell och följer i övrigt samma linjer som det sorgligt beryktade partismåsinnet i Sverge. Då t ex högern i Sverge säger att månen är obebodd, måste vänstern ovillkorligen – oberoende av vad den faktiskt tänker – säga att den är bebodd.

... Lidelserna gå även högt i Sverge och Norge, men där synes regeringsmaktens styrka ändå vara förmögen att hålla dem på avstånd från sådana samhällsomstörtande excesser som i Finland och Ryssland.²⁴⁵

Sedan en bankdirektör i Helsingfors dessutom bevisat, att en republik icke ens blir billigare än monarki, utan tvärtom, så borde saken vara klar.

Det gäller bara att försöka finna den rätta kungen, en kraftig och duktig kung, helst med någon förmögenhet och med goda europeiska förbindelser. Leve kungen!

*

En medborgare i staden har bett mig framhålla, att Vasa stad för egen del borde låta prägla en minnesmedalj av frihetskriget. Medaljen borde påminna om den historiska morgonen den 28 januari 1918, då Österbotten med ett slag satte en damm för den röd-ryska

²⁴⁴ "Ur dagboken" av sign. Neger, *Wasabladet* söndagen den 5 maj 1918.

²⁴⁵ "Ur dagboken" av sign. Neger, *Wasabladet* söndagen den 5 maj 1918.

anarkivågen, som sköljdes upp från södra Finland, och härigenom räddade icke blott Finland, utan helt säkert ett par andra länder från den röda terrorn. Wasavapnet med Frihetskorsen borde naturligtvis också ha sin plats i medaljen.

Förslaget är onekligen beaktansvärt ... **Ty den 28 januari är i alla fall viktigare än dagen för jägarnas landstigning och den förra hör särskilt till Vasa.**²⁴⁶

*

En gång inne på lokalpolitiken kan jag icke låta bli att i trycksvärta prägla den ideligen upprepade frågan: **när skola våra poliskonstaplar få uniform? Frågan är verkligen allvarsamt menad, ty våra poliser göra icke någon glad, där de vandra i de mest olikartade huvudbonader och dräkter, utan den minsta hållning och utan särskild vakenhet. Man har svårt att förstå att icke vederbörande hinna anskaffa en enkel om också provisorisk uniform åt några tiotal poliskonstaplar, då man hinner med både vinter- och sommaruniformer åt armén.**

Det vittnar om en oerhörd slentrian att icke en så enkel fråga kan bli löst av stadens myndigheter. Den är dock viktig, **ty i sin nuvarande skrud påminner polisen ganska obehagligt om den sorgligt röda strejkmilisen.**

Lite mera fart på restaureringsarbetet, goda herrar!"²⁴⁷
 Rubrik "Viborgs erövring"²⁴⁸ - nätterna till den 27 och 28 april hade varit de avgörande för att de vita skulle segra.

+++

7 maj 1918 är ledarens rubrik "Monarki eller republik?"²⁴⁹ Den långa artikeln konkluderar: **"Efter det vårt experiment att vara republik inom så otroligt kort tid förde oss ända till inbördes krig, kan naturligtvis icke den statsformen tillfredsställa oss.**

Vår enda räddning synes vara, att staten styres av en möjligast väl utbildad monark, som känner sig ansvarig inför högre makter än en tillfällig parlamentsmajoritet eller folkopinion."²⁵⁰

7 maj 1918. stor artikel "Från revolutionens Helsingfors" av en som tillbringat frihetskriget där s a s under jorden. *Fria Ord* hette en tidning som maskinskriven cirkulerade bland dem som inte tillhörde de röda. **Inget nytt val gjorde efter kriget** eftersom de socialdemokratiska lantdagsmännen antingen hade flytt landet eller var så komprometterade att de skulle häktas. En borgerlig majoritet var därmed säkrad och det var man nöjd med. **Folket skulle inte frågas.**

+++

²⁴⁶ "Ur dagboken" av sign. Neger, *Wasabladet* söndagen den 5 maj 1918.

²⁴⁷ "Ur dagboken" av sign. Neger, *Wasabladet* söndagen den 5 maj 1918. Det var slutet på artikeln

²⁴⁸ *Wasabladet* söndagen den 5 maj 1918.

²⁴⁹ *Wasabladet* tisdagen den 7 maj 1918.

²⁵⁰ *Wasabladet* tisdagen den 7 maj 1918.

8 maj 1918 Ledare "Nationell självhävdelse".²⁵¹ Här är det tal om att språkstriden nog kommer att tas upp igen genom att ett upprop om detta har publicerats i den finska tidningspressen i Hfors.

+++

9 maj 1918 Ledare "Rättfärdighetskravet".²⁵² Början: "Medan samhällskroppen ännu skälver i smärtryckningar och tusende hem och hjärtan blöda efter de begångna illdåden, **får man till sin häpnad höra röster höjas till ordande om skonsamhet och förlikning, när det gäller att utmäta det rättmätiga straffet åt brottslingarna och utstaka riktlinjer för framtiden.**

Företeelsen vore nästan ägnad att väcka ett visst psykologiskt – för att inte säga psykopatiskt – intresse hos människoforskaren.

...

Det brott, som här blivit begånget och som söker sin like i mänsklighetens historia, är så himmelsskriande och så blottat på förmildrande synpunkter, att varje försök till en avprutning av den rättvisa vedergällningen kommer att av nationen uppfattas som en upprörande kränkning av själva rättens princip och såsom sådan bekämpas. **Vårt folk fordrar, att anstiftarna av det hemskaste brottet i vårt lands historia straffas exemplariskt."**

Dessutom vill ledaren att rösträtten ska inskränkas för att "utestänga de omogna och ansvarslösa elementen från allt inflytande på statsstyrelsen." Dessutom måste statsmakten hindra "det tryckta ordets missbruk till den grad som våra socialister gjort sig skyldiga till, då de i årtionden tillåtit att genom sin reptilpress utströ den giftsådd över landet, som nu burit dessa blodiga skördar."²⁵³ **Censur alltså!!**

"Den som fruktar för reaktionens spöke i jämförelse med en missbrukad frihets följder, den har ej sinne för mått och proportioner."

...

+++

9 maj 1918, Artikel "Från det röda Helsingfors". Damer hade forslat vapen under sina kappor till de vita som bodde i staden när de röda hade makten. "Ännu torsdagen den 11 april påstodo de röda att inga tyskar funnos i landet. Vi hade dock hört om landstigningen i Hangö och de vita voro beredda vilket ögonblick som helst. I de flesta hem hade arrangerats lediga rum för inkvartering och även mitt rum var lovat åt tyskarna / av "ett ögonvittne" utan namn/

Fredag morgon den 12 /april// lade vi sista handen vid storstädningen och jag var till torget för att skaffa lite blommor och grönt. Då såg allt ännu helt lugnt ut. Jag kom hem och ordnade just den sista blomvasen då jag hörde ett rop från gatan och tittade ut. Döm om min häpnad och förskräckelse då jag nere på gatan ser en trupp rödbanditer, som ordna sig och rikta sina gevär rakt mot vårt hus! Jag rusade ut för att tillkalla de andra men i detsamma smällde de första skotten. Några vitgardister rusade in besatte

²⁵¹ Wasabladet onsdagen den 8 maj 1918.

²⁵² Wasabladet torsdagen den 9 maj 1918.

²⁵³ Wasabladet torsdagen den 9 maj 1918.

fönstren och en het skottväxling uppstod. Jag hann knappt in i mitt rum innan en kula genomborrade fönstren och gick upp i taket, så att en stor del av rappningen föll ned. Då jag störtade genom tamburen hördes skarpa skott från trappan.” Beskrivningen fortsätter men är inte från Vasa. Det måste vara en kvinnas vittnesmål! De vita var 35 man som hade ett gömställe i huset, det blev strid. De vita lyckades försvara sig. Telefonen hade fungerat och man hade ringt ut. Men bara läkare fick ha telefon. MKT drastisk skildring. Ja det är en dam som beskriver. Ja hon lagade kaffe och kom med till de ”käcka gossarna” som stod på post vid fönstren. Och de fick ”senare en god soppa som vår röda jungfru fick nöjet att koka.”²⁵⁴ mer men inte från Vasa

+++

Wasa den 9 maj 1918²⁵⁵

Högtvärderad Ellen Key.

Mitt varma tack för Ert kära brev till min hustru och mig!

Vår frihetskamp är ju nu slutförd, men någon jubelstämning råder dock ej i landet. Reaktionen efter allt vad vi utstått är alltför kraftig för att utlösa större känslor av entusiasm. Såren efter kampen äro så djupa och bekymren för framtiden så tunga att konvalescenten ännu icke har kraft att glädja åt det återvunna livet. Och så rastlöst jäktande efter nya mål, nya segrar nya ideal är vårt nutida släkte att det redan uppnådda liksom Bismarck uttryckte sig ”nichts ist”. Under dessa oerhörda jäsningstider formligen lever människan av sensationer och då irriteramentet – enligt Fechners lag²⁵⁶ – måste växa i geometrisk serie för att den av densamma alstrade känslan skall oförslappad vidmakthållas, så synes det mig som om mänskligheten skall gå värmedöden till mötes, skall domna i apati, då engång världskampen, sedan den mänskliga elasticitetsgränsen överskridits, slutligen avstannat. - - Men nya generationer födas ju och med dem mottagliga sinnen, nya strävanden och nya ideal. Ja, måtte mänskligheten ur denna upprivande, litet upphöjande och mycket neddragande kamp om tillvaron och makten en gång nå ett jämviktsläge, som helst för en kortare period kunde betecknas med ordet ”lycka”. Huru önska icke de flesta att romantikens tidevarv åter kunde uppstå, så att vi under några årtionden finge rasta och vila ut oss i det kontemplativa själslivets lyckotillstånd och icke endast som en privilegierad klass utan såsom en till paradiset återvändande ångerköpt mänsklighet. - Men man ser då, såsom vi sett och erfarit här i Finland, vilken djurisk råhet vidlåder skapelsens krona, huru oändligt lång väg vi har att vandra på utvecklingens och människoblivandets törnebeströdda väg förrän den onda anden övervinnes av den heliga och vi äro värdiga att inträda i paradiset. Ja, då vill man förlora solidaritetskänslan med

²⁵⁴ *Wasabladet* torsdagen den 9 maj 1918.

²⁵⁵ L 41:59:2:51, Ellen Keys Samling, KB, Sthlm.

²⁵⁶ En psykofysisk lag om känslighet för stimulans.

mänskligheten i dess helhet och t o m med det samhälle man tillhör och inom den egna familjen eller helst därtill inom en god vänkrets skapa sig den romantik själen trängtar efter. Men tusen trådar binda en vid den sociala trampkvarnen. Isoleringen störes av tusende missljud och så ryckes man med i den orofyllda kämpande beständigt nya former skapande mänsklighetens Sisyfosarbete.

Just nu då vårsolen, symbolen för det oberörda och lidelsefria, för rättvisan och kärleken väcker naturen till livs, då växt- och djurvärlden paradiskt omedveten av ont och gott njuter av tillvaron, då krigets åskor i vårt land tystnat, just nu vaknar reflexionen igen för ett ögonblick. Målet framskymtar genom medlen. Vad kämpar mänskligheten för, vad vilja vi alla, vilken längtan bor i vårt bröst, i de vitas såväl som i de rödas, i tyskens, fransmannens och engelsmannens? Jo, lycka. Kan kampen aldrig övergå i ett lyckobringande ömsesidigt uppskattat samarbete? Eller är olyckan en beståndsdel av livets eget väsen. Sannolikt. Onatur är natur. Död är liv. Det skapades ovilja. Skapelsens vilja. Tragiskt!

Det är våren och segern som frammanar dessa tankar. En kontrastverkan mellan den i naturen framskymtandes och segerns "heliga ande" och folkens helgelse omedvetet trängande "onda ande".

Från Schweiz har jag ej ännu hört om min uppsats blivit antagen. Jag är glad att Ni fann den koncentrerad och överensstämmande med Er egen syn på vår sak. Vilka vanföreställningar och lögner läser man ej dessa jesuitismens glanstider då ändamålet helgar alla medel! När skall den stora massans okritik och okunnighet upphöra att vara maktlystna ledares och statsmäns starkaste fäste? När skall Stats- och partimoralen höja sig till vetenskaplig objektivitet eller helst till genomsnittsindividens rättsuppfattning? När skall lögnen störtas från sin piedestal? - - Förarbetena för Finlands uppbyggande äro redan igång. Skarpa realpolitiker behövas nu. Man kan lätt konstruera upp ett idealsamhälle byggd på stark tro på det godas seger inom människan. Men nu måste vi räkna med att hålla belsebub i styr. Kanske måste åtgärder vidtagas som ännu för en kort sedan synts reaktionära, men sanningen är en under en tid, en annan under en annan. Vi måste ha kraft och mod, att om så fordras, mer eller mindre frånga våra gamla för alla förhållanden eller en riktig människovärdering avpassade sociala synpunkter: att ett vika av till venster, ett annat till höger; ja, vi måste anpassa oss för själva anpassningen. Regeringsreform, landtdagsreform, sociala reformer, ekonomi, uppfostran äro alla frågor som redan nu ivrigt bearbetas i tidningspressen. - Länge komma efterdyningar av kampen att uppröra folkhavet.--- Glada äro vi för de svenska frivilligas hjälp; dock varken kan eller vill jag se enbart altruism i denna hjälp ty striden har gällt Sverige; vi ha nu skapat ett fäste mellan Ryssland och Sverige och det skulle nog ha varit mer än naturligt om Sverige för tryggheten att ha denna mur uppförd, också officiellt deltagit i murningen. - Min hustru Victoria skriver även just nu ett brev och å hennes och mina egna vägnar tackar jag er för att ha fått lov och blivit uppmuntrad att tillskriva Eder och personligen värmas av Edra höga kulturtankar. Med tillgivenhet och högaktning Gunnar Heikel.

+++

Wasa 9 maj 1918²⁵⁷

/detta brev börjar utan "tilltal"/

Då mina tankar för några korta andaktsstunder får samla sig i samtal med Er, goda Ellen Key och de söka en ingress som med ens skulle säga Er all min vördnad, all mitt hjärtas hängivenhet – då finner min penna intet som skulle ange det. Vad vårt språk är armt på nyanser – när man på hjärtespråk vill tala till undantagsmänniskor! Så slätstruket profant att kalla Er som hela världens kvinnor, fruar och fröknar. Drottningen i andens rike! Det är Ni, för mig som för alla tänkande människor. Ellen Key är Ni. Ett kort klangfullt sägande namn för en härlig själ! Jag ämnar aldrig mer kalla Er något så banalt som fröken.

Ert kära brev till oss båda har så glatt oss. Det har varit oss så oersättligt värdefullt och tryggt att under dessa själsslitningens tider veta Er vara Vår förstående medkännande vän. Ni har, mer än Ni säkert vet, och därigenom ingivit oss kraft av Er kraft, mod av Ert mod. Nu börjar nydaningsarbetet på alla sociala områden. Måtte det blott ej bliva ett första iverns grunda skenverk, utan först och främst gripa djupt i människors själar, formande dem efter stabila, högresyftande ideal än de nu med jorden grusade. Man vill totalt förtvivla då man sett all den slagg som vidlåder mänskossinnen, både arbetarens och borgarens. Och av krigets lidelser har rent otrolig egoism, hårdhet och känslolöshet haft sin näring. Varthän det skall leda vet ingen. Har ni Huvudstadsbladet? Därav ser Ni all vår förbistring i reformförslag. Monarki eller republik? Med ens betecknas och rosas det monarkiska styrelsesättet som det ända universalmedlet för ett sådant söndringens rike som vårt. Gunnar och jag har långa diskussioner om dess för- och nackdelar. Det synes som hela den svenska pressen och gammalfinnarna vore eniga därom. Särskilt för svenskhetens bevarande vore det nog en vinning. Ty mer än någonsin förut vill man kringskära svenska folkets existens. Fennomanin har på nytt samlat sig till ofördragsam förtryckspolitik, sen svenskfolkets gemensamhetskänsla med Sverige fått så allvarsam knäck. Aldrig mera kan vi säga i vår övergivenhet och svaghet: Sverige stöder, Sverige vakar över vår rätt. Bittert övergivna och isolerade, utan framtidsmöjligheter stå vi svenskar. Sänder Er en liten artikel som tidigt i mars ingick i Sydsv. Dagbl. Kanske är den i Ert tycke väl aggressiv men min stämning var sådan då. Det var mig ofattligt att inte Finlands nöd var Sveriges, oberoende av alla partisynpunkter.

Förstår Ni då, kära Ellen Key, vad tröst det var när jag förnam att Ni, den klarsyntaste och klokaste av alla politiker var med oss. Det var som om Ni rent personligt kommit in till mig och lyft upp mitt modstulna huvud och ingivit mig ny tro på framtiden. Så evigt har Ni min välsignelse därför. – Naturligtvis kommer också allmänna och lika rösträtten att undergå skärselden. Som efter alla krig är alla reaktionära rörelser bestyrssamma. Kvinnorna ha dock dessa

²⁵⁷ L 41:59:2:68,69 Ellen Keys Samling, KB, Sthlm

nådens år – i stort sett – visat sig så ansvarsmedvetna, måttfulla och – ofarliga i sina landtdagsvärdigheter, att mannen nog i praktiken ej längre vill motsätta sig deras likställighetskrav. Underbart huru högern där hemma finna nya och nya förevändningar att hålla kvinnorna utanför samhällsansvaret i lagstiftningen. Nog borde svenska kvinnan fått sin rösträtt flera decennier tidigare än den finska. Ty jag kan inte tro annat än att allmänbildningen är grundligare, vakenheten större bland Sveriges kvinnor än här. I genomsnitt taget, ty visserligen har det politiska intresset de senaste åren främst bland den bildade klassens kvinnor varit större än i Sverige, men folkbildningen är dock, på grund av bristande skoltvång, gles befolkning, dåliga kommunikationer lägre än i Sverige.

Jag har så gott som alla år jag varit här under tiden av landtdagsvalen arbetat för upplysning och enighet i kvinnors led på landsbygden och här i staden, men inte har den uppgiften alltid gjort mig glad. Men nog har det ryckt upp kvinnan och vidgat hennes intressen och förbättringslust både för hennes egen lilla värld, hemmet, och det stora gemensamma samhällets. Jag hörde en klok man som av fronten mot samhällsomstörtarna ville provocera fram front mot kvinnorösträtten. Och omöjligt är det ju ej att det röda elementet i landtdagen ökats genom kv. rösträtten. Ty i regeln är det ju så att de tillbakasatta och förfördelade samhällsklasserna använda alla medel för att förbättra sin ställning, medan de konservativa, de, med det gamla beprövade nöjda, äro politiskt tämligen indifferent.

Socialistiska partiets kvinnor gå alltid fulltaligt till urnorna, vilket alls inte är fallet med borgarkvinnan.

Hur fanatiskt uppgående och lidelsefull den socialistiska kvinnan kan vara utvisar de sorgligt stämplade aktivt deltagande amazonerna i de rödas led. I Tammerfors tillfångatogs 300 fullkomligt förvildade kvinnor. En jägarlöjtnant fick där strupen avskuren av ett kvinligt barberarbiträde. I Rühimäkki nedskjöto kvinnor hundratals vita fångar, dem de röda vakterna vägrat nedskjuta. Sådant utvisar på nytt kvinnans lidelsefulla känsloliv. Hon uppgår helt i kärlek som i hat. Därför röstar hon också merändels med den hon älskar.

Goda, avhållna Ellen Key, jag trodde Ni mindes att jag i min mans första brev skrev att jag var från Skåne. Eller uppriktigt sagt ansåg jag det lika godt om Ni glömt det. Kanske – trodde jag – misskänner Ni mig då objektivitet och omdömesförmåga i finska angelägenheter. Annars är jag djupt fästad vid mitt fosterland, min hembygd och mitt kära älskade hem i Hököpinge, som jag, tyvärr, alltför sällan får besöka. En varmt avhållen barndomsvän, ehuru senare år skildt våra vägar, var Signe Månsson, nu tandläkare i Lund. Sist jag träffade henne talade hon om sin bekantskap med Er. Jag beundrade henne och – avundades henne det. Men nog var hon värd det. –

Har Ni kommit i kontakt med Frkn Furuhjelm²⁵⁸? Mycket tungt har ju ödet drabbat henne. Två bröder mördade. Jag nämnde om Hjärdis

²⁵⁸ Annie Furuhjelm (1859-1937) journalist, politiker, feminist. Delvis uppväxt i södra Sibirien, fadern var amiral i rysk tjänst. Sen i Helsingfors. 1901-27 redigerade hon Nutid. Från 1907 till sina sista år var hon ordförande i

Björkenheim²⁵⁹ som miste sin enda bror, Carl Finnälä. Sedan hon ända till det sista uppehållits i hoppet att hennes man skulle bli räddad till livet, kom slaget – mördad just innan de vitas segrande ankomst. Hon är totalt bruten, och hämtar sig nog aldrig, svag som hon alltid varit.

Kära Ellen Key, tack igen att jag fått skriva till Er! Vårt liv har blivit oss så mycket dyrbarare sedan Ni velat komma oss nära som människa och vän. I varma tillgivna tankar är jag Eder Victoria Heikel

Vad jag förstår Er sorg och saknad efter Er sällsynt vackra, präktiga bild! Har hans plats ersatts? ber mina små mig fråga.²⁶⁰

I kanten: Jag sänder i dag Edra uppsatser för Finland till Frkn F.²⁶¹ – Jag ville gärna behållit dem själv men då Ni bad mig – Väntar med intresse den artikel Ni ... utdrag av våra brev bekräfta.

+++

11 maj 1918. Alma Söderhjelm vill framför allt ha "vedergällning" vilket hon skrev om i *Svenska Tidningen* citerat i Wbl.²⁶² "Denna fordran på vedergällning är det främsta motiv som bör inspirera dem som äro utsedda att sikta och sälla bland **skräckmän och banditer**. Men de enskilda medborgarna måste även låta den utgöra mätaren för sina ord och gärningar."

Mildhet mot förrädarna är ingenting annat än förräderi mot den heliga sak, för vilken vår ungdom gått ut att kämpa och – vi skola ej glömma det – fortfarande kämpar, förräderi mot de ideal, för vilka främlingar frivilligt givit sitt liv. Det är också förräderi mot det starka folk, vars förtjänst det ytterst är att vi lyckats kuva vår fiende."

+++

14 maj 1918²⁶³ Stort upprop "Till Finlands Medborgare" om kung och om lantdag. Om en ny konstitution?

+++

15 maj 1918.²⁶⁴ Ur Dagboken. Diskuterar uppropet och kallar det så. Tycker det var väl långt men bra. Särskilt gillade skribenten argumentet för kungadöme. "... "den monarkiska statsformen säkrast betryggar våra förbindelser med centralmakterna." /Det är svårt att se framtiden. Finland tror ännu att Tyskland ska segra! // Efter kriget kommer det att bli olika stora maktsfärer. "För Finland är platsen given: en bestämd uppslutning vid den tyska maktsfären. En god försyn länkade Finlands öden i den rätta riktningen redan långt innan Tysklands seger vara fullkomligt säker och tack vare våra jägares modiga anslutning veta vi att vi av den tyska

Svenska Kvinnoförbundet (som ju Victoria var aktiv inom). Även i lantdagen och riksdagen emellanåt, för Svenska Folkpartiet.

²⁵⁹ Hjördis Björkenheim f Finnälä finns enstaka brev i Åbo Akademis brevsamling. Har inte kollat vidare.

²⁶⁰ Bör handla om den hund som Ellen Key mist och som hon uppenbarligen skickat ett kort på till makarna Heikel mitt under det krig då så många människor dog! UW

²⁶¹ Furuholm, det är en stjärna vid hennes namn och detta hör nog dit fast VH glömt denna. UW

²⁶² *Wasabladet* lördagen den 11 maj 1918

²⁶³ *Wasabladet* tisdagen den 14 maj 1918.

²⁶⁴ "Ur dagboken" av Neger. *Wasabladet* onsdagen den 15 maj 1918.

maktsfären icke upptagas som en makt, den där suttit och lurpassat åt vilket håll segern skulle luta, utan som en fullt frivillig, uppriktig bundsförvant, som varit och är beredd att dela både ljuvt och lett.” Och som alternativ står att igen komma under Rysslands maktsfär vilket Finland minst av allt vill.

"Neger" önskar att bestraffningen av "de fångna landsförrädarna" skulle ha tagits upp också i uppropet men så blev det inte. **Österbottningarna tycker att Ståhlberg är för mild mot fångarna.** Och Neger instämmer i en militärläkare som skrivit ett öppet brev till professor Ståhlberg där han begärt "1) ingen nåd med dem som deltagit i upproret mot Finlands lagliga regering, ingen blödsinnig undfallenhet 2) stränga, ytterst stränga straff 3) Militärdomstolar, icke civildomstolar böra döma och ifrån dem gives ingen appel 4) Militärlagar böra tillämpas; icke våra nuvarande civila lagar".²⁶⁵

Paasikivi blev regeringschef i maj och Svinhufvud temporär riksföreståndare = det förstärkte "den tyskorienterade inriktningen i finsk politik". ²⁶⁶

+++

16 maj 1918 i Helsingfors. "Än idag står i det borgerliga Finland ett skimmer runt den 16 maj 1918. Vädret var strålande. Den högste Mannerheim. En utmärkt ryttare, var oklanderligt klädd när han mottog folkets jubel i spetsen för paraden längs Esplanaden. Stora mängder av vita blomblad regnade ner från de omgivande byggnaderna." ... Redan när han avtackades av representanter för Helsingfors stad framhöll Mannerheim i sitt tal att stadens invånare 'inte längre behövde beskyddas av de tyska vapenbröderna.' Hans stora demonstration kom dock när han i senatsborgen skulle möta regeringen, ledd av Svinhufvud. I regeringsbyggnadens entré påmindes Mannerheim om att senatens ledamöter önskade träffa honom ensam. På detta reagerade Mannerheim med att vända sig mot sitt stora officers- och soldatfölje, många av dem i allt annat än nypressade kläder, och uppmana dem att mangrant följa honom in i den sal där regeringen väntade."²⁶⁷

+++

"Den 16 maj 1918 tågade frihetskrigets segrare, den vita armén, in i Helsingfors. Avsikten med segerparaden var att visa för Helsingfors, som tyskarna hade befriat och vars hjältar de ända sedan dess hade varit, de dåligt klädda och i många avseenden bristfälliga, med de egna trupperna. Krigsutgången var ju dock först och främst dessa förtjänst. Mannerheim ville styra över beundran för tyskarna till den egna armén –

²⁶⁵ "Ur dagboken" av Neger. *Wasabladet* onsdagen den 15 maj 1918.

²⁶⁶ Stenquist 2009: 126

²⁶⁷ Stenquist 2009: 117f

både publikens och i synnerhet senatens, som enligt överbefälhavaren på ett ödesdigert sätt knöt Finland till Tyskland och dess krigsmakt.”²⁶⁸

+++

18 maj 1918.²⁶⁹ ”En fest för de österbottniska frihetshjältarna. På Svenska teatern i Helsingfors” är rubriken.

+++

19 maj 1918. Rubrik: ”Den stora militärparaden i Helsingfors” och referatet är taget ur Hbl. Urval ur den artikeln. Gitter inte excerpiera. Om denna parad skriver också ”Ur dagboken” : **”Pingsthelgen är inne med sol och värme och paradstämning. Det dallrar liksom ett eko i luften över hela Finland från Mannerheims stora parad i Helsingfors.” och ett annat tema i samma dagbok ”Frågan om monarki eller republik tröskas med berömvärd iver av landets tidningspress. Inhemska tronkandidater lanseras redan. ...”**

+++

22 maj 1918. Rubrik till ledare ”På väg till monarki”.²⁷⁰

+++

... Schism mellan Mannerheim och Svinhufvud.

”Redan nästa dag /den 17 maj // mötte Svinhufvud Rüdiger von der Goltz och godkände hans förslag till organiseringen av den finska armén på tysk basis. ... **I allt väsentligt innebar den plan för Finlands krigsmakt som Svinhufvud och regeringen Paasikivi stödde att landets militär skulle fungera som ett militärt redskap för Tysklands omskapande av Finland efter den förväntade segern i det pågående världskriget.”²⁷¹ ...**

”I slutet av maj hölls ett avgörande möte där senatens representanter inför Mannerheim långsamt ... började lägga ut texten” om hur framtiden skulle bli. En senator Alexander Frey avbröt och sa i klartext att han stödde von Goltz plan och ville att Mannerheim skulle underordna sig denne.

Mannerheim förklarade då att han följande dag skulle avsäga sig sitt befäl och lämna landet. Vilket skedde. Han for nästa dag till Stockholm, till sin svåger Hjalmar Linder och for med denna på jakt till Norge. Linder var en av Finlands rikaste personer. ”Han väckte skandal genom att i slutet av maj 1918 i *Hufvudstadsbladet* uttala sig mot de omfattande arkebuseringarna och döden i fånglägren.”²⁷²

”Den 28 maj 1918, i stort sett samtidigt som Mannerheim avgick i protest inflöt en insändare i *Hufvudstadsbladet* med rubriken ’Nog med blodbad!’. Det är osäkert om en sådan insändare hade publicerats om det inte varit för avsändaren: Hjalmar Linder, Finlands då rikaste man.”²⁷³

²⁶⁸ Klinge 1994: 39

²⁶⁹ *Wasabladet* lördagen den 18 maj 1918.

²⁷⁰ *Wasabladet* onsdagen den 22 maj 1918.

²⁷¹ Stenquist 2009: 119

²⁷² Stenquist 2009: 119f

²⁷³ Stenquist 2009: 127 Insändaren var undertecknad Svartå den 25 maj 1918.

Den insändaren blev "ett socialt självmord". ... Linder sålde sina tillgångar i Finland och flyttade till Hjularöds gods²⁷⁴ utanför Eslöv." ... "Linder vantrivdes i Sverige, sålde slottet med stor förlust och flyttade till Frankrike. Där ska han ha delat ut sina sista miljoner till de fattiga i Marseilles och sköt sig 1921." enligt Stenquist²⁷⁵

+++

Brev från Ellen Key till Victoria och Gunnar Heikel:

Strand, Alvastra 24/5 1918

Kära människa Viktoria Heikel och hennes man Gunnar, som äro ett.

Livet är rikt på oväntade trådar, som leda ur labyrinter! Just som jag hade **skickat av mitt frågebrev till Er**, kom min kära hjälpreda, mitt allt i allo, som är från Skåne och heter Malin Blomsterberg och frågade: månne den fru Heikel som skriver de vackra breven, heter Viktoria? Jag svarade ja. Då har jag sett henne som förlovad, då hon umgicks i byggmästar Hanssons hem i Malmö, där hon var vän med Sigrid Anne, som barnen kallade sig och särskilt minnes jag när hon kom och tog avsked för att resa till Amerika. Hon var så söt och strålande lycklig åt sin framtid med sin trolovade.!

När nu Ert brev och barnens kort kom, sade Malin att hon undrade om ej flickan med vita rosetten liknade sin mor? Kära, tack, tack för Era härliga brev! Jag är så enig med Er i allt! Tyska artikeln var utmärkt koncentrerad hoppas den kommer in! **Jag har av den, av bitar ur bådas Era brev av andra brev, sammanställt med största varsamhet, utelämnande av ortnamn och alla andra namn o. s. v. sammanställt en artikel för att /.../ mina vänstervänner att en smula besinna sig, i sitt usla prat om att "ojärningarna äro lika hos de vita som de röda" o.s.v.** Jag sänder Er den sedan. Var ej orolig, jag har varit pedantiskt varsam (och fri) i brevens behandling (t. ex. ersatt G. H. tal om "minima"²⁷⁶, som kunde röja honom, med andra ord t.o.m! Var god sök upp och ge kortet /i kanten står: eller sänd per post/ åt en fru (fröken?) i Wasa, som tackat mig anonymt – men xxxxxxxxx någon sade mig namnet – för min insats.²⁷⁷ Barnen Era äro så rara, se så orädda och klarögda ut. Det nya Finlands vår! All god makter /signe?/ dem! Er E. Key. På första sidan har sedan tillagts:

(Idag för ett år sedan miste jag i en farsot min älskade Bernardiner hund. Och tänker idag på honom och de svenska mödrar, som idag jorda sin i Finland fallna söner. Tack för Era sanna och vackra ord vid graven i Vasa!)

²⁷⁴ Hjularöds slott med anor från medeltiden men byggt i fransk medeltidsstil 1894-97. Står ännu. Privat.

²⁷⁵ Stenquist 2009: 130

²⁷⁶ "Lagen om minimet tillämpad på det 'högre livet'" finns återpublicerad i Gunnar Heikel, *Litet om livet och dess betingelser*. Hfors 1919: 84-101

²⁷⁷ Det är Agda Salin

+ på kortet av Wilds grav /...../ blåsipporna ligga som blåa sjöar (ingen överdrift) det är en av naturens underbaraste skönhetssyner blåsippstiden på Omberg.

+++

29 maj 1918. Ledare: "Regeringens ombildning"²⁷⁸ "Från Helsingfors har omsider ingått den med otålighet motsedda underrättelsen om regeringens rekonstruktion såsom ett fullbordat faktum. Regeringskrisen började draga alltför länge ut på tiden. ... Betecknande för det slapphetstillstånd som är rådande, är den hänvändning tyska ministern nödgas göra i syfte att påskynda den sorgligt beryktade flaggfrågans bringande i hamn. Att avgörandet sedan efter denna välbehövliga påminnelse skedde snabbt nog, men utföll fullkomligt galet är en sak för sig, som emellertid i sin mån på ett säreget sätt bär vittne om det finska folkets politiska omogenhet och bristande förmåga att låta sakkunskapen och förnuftet fälla utslaget. Det är partisinne och masshypnos, som fortfarande synas bli de bestämmande faktorerna – nu såsom under den socialistiska makt- och glansperioden.

... Hittillsvarande statsminister Svinhufvud har i egenskap av högsta maktens temporära innehavare stigit upp så att säga i ett högre plan. Statsmakten har därigenom fått ett slags påbyggnad, som väl kommer att giva det hela större stadga och auktoritet, men av allt att döma kunna vi icke motse full stabilitet vid statskeppets manövrering innan frågan om det monarkiska statsskickets införande blir avgjord i positiv riktning. Och ju förr detta sker desto bättre.

Hr Svinhufvuds efterträdare som regeringschef, förra senator J. K. Paasikivi, har ju namn om sig att vara en kraftkarl med stor och mångbeprövad erfarenhet i statsangelägenheter. Hans inträde i senaten måste därför tvivelsutan betraktas som en verklig ackvisition.

... Valet av krigsminister torde särskilt ur synpunkten av vårt nuvarande intima förhållande till Tyskland få anses väl lyckat. Överste Thesleff²⁷⁹ torde åtnjuta stort anseende hos de tyska militära myndigheterna och man kan förutsätta, att samarbetet mellan honom och dem skall gestalta sig till allmän belåtenhet, att döma av hans hittillsvarande framgångsrika förmedlande mellan vår regering och vederbörande tyska militärkretsar.²⁸⁰

Att beklaga är emellertid att överbefälhavaren general Mannerheim på grund av överste Thesleffs utnämning funnit sig föranlåten att förnya sin avskedsansökan. Enligt en uppgift i Hbl. omöjliggöres general M:s kvarstående

²⁷⁸ *Wasabladet* onsdagen den 29 maj 1918.

²⁷⁹ Wilhelm Thesleff (1880-1941) militär i en ryska armén, tog avsked 1911 men inkallades vid krigsutbrottet. Togs tillfånga av tyskarna 1917 och blev på finsk begäran ansvarig för den jägarbataljon som utbildats i Tyskland och fördes till Vasa i Finland under inbördeskriget. /Konstigt men så kunde det alltså gå till - från ryska till tyska armén som finsk medborgare. Han blev i maj 1918 krigsminister en kortare tid. Efter kriget blev han affärsman. //

²⁸⁰ *Wasabladet* onsdagen den 29 maj 1918.

på den grund att samarbete mellan honom och den nyutnämnde krigsministern icke vore möjligt.

Gärna hade man sett de svenska intressena starkare företrädta vid senatens rekonstruktion, men såsom vår inrikespolitik nu utvecklar sig i finsk nationalistisk anda är det kanske bäst för de svenske att stå något åt sidan, mer eller mindre som kritiska åskådare. De skola kanske framdeles behövas när skutan nästa gång hotar att kantra.”²⁸¹

29 maj 1918 Rubrik: **”Senaste nytt. En ny stor tysk offensiv på västfronten.” med underrubriker ”Offensiven utvecklar sig framgångsrikt” samt ”Bombarderingen av Paris även återupptagen.”** Kort notis därunder **”Berlin, 28 maj. Beskjutningen av Paris med långskjutande kanoner återupptogs tidigt på måndag morgon.”**²⁸²

+++

31 maj 1918. Ledarrubrik: **”Oro i lägret”.**²⁸³ ... handlar **om oro för svenskheten i Finland. Österbottniska bönder är oroliga. Någon som varit med i frihetskriget påtalade ”de skriande orättvisor som kommit de svenska soldaterna till del och vilka fördelar de finstalande framom de svenska tillskansat sig vid fronten. Redan medan frihetskriget pågick som bäst började de med sin obligatoriska språkfanatism och sitt ’yksi keili ja yksi mieli’.**”

Därför kommer ett möte för hela Österbotten sammankallas av Arbetets Vänner i Vasa för att dryfta denna fråga. Landets svenska befolkning måste ”se om sitt hus”.

Annons om **”Utdelning av bröd- och tvålkort”** undertecknat Vasa Livsmedelsnämnd.²⁸⁴

31 maj 1918. **”Ur dagboken”.**²⁸⁵ **”Den finska nationalismens vågor gå högre än någonsin nu sedan frihetskriget lyckligen slutförts** och man tycker sig icke mera vara i behov av några svenskar. Före och under kriget voro de nog så bra att ha, men sedan moren gjort sin plikt kan moren gå.” Och så exempel på hur man vill att den finska armén enbart ska bestå av finnar och finskspråkiga. Ett möte i Jyväskylä om detta har ägt rum och där är man också mkt nöjda med att Mannerheim avgått och vill ha **”en finsk-nationellt sinnad överbefälhavare”.** /och senare i denna artikel:/ **”Flaggfrågan är avgjord i finsk nationalistisk anda i direkt strid mot alla heraldiska, estetiska och praktiska regler, vilka dock framburits av så goda finsksinnade som Akseli Gallen-Kallela och Eliel Saarinen. Frågan har avgjorts i lantdagen utan att lantdagsmännen haft tillfälle att med egna ögon beskåda och jämföra**

²⁸¹ Wasabladet onsdagen den 29 maj 1918.

²⁸² Wasabladet onsdagen den 29 maj 1918.

²⁸³ Wasabladet fredagen den 31 maj 1918.

²⁸⁴ Wasabladet fredagen den 31 maj 1918.

²⁸⁵ Wasabladet fredagen den 31 maj 1918. Undertecknat Neger.

alla de olika projekt som sett dagen. Men väl finner man av ett referat, att lantdagsmännen sedan *frågan var avgjord* tågade i flock och /farnöte?/ ut för att beundra den på lantdagshuset hissade ryska duk, vilken de i sin outrannsakliga vishet upphöjt till Finlands flagga. ...”²⁸⁶

+++

1 juni 1918. /fortsättning om flaggan i slutet av ledare²⁸⁷/: **”Flaggfrågan blev i går slutligen avgjord. De kärvordna röd-gula färgerna utdömdes och den blåvita duken upphöjdes till Finlands stats- och handelsflagga. Grämelsen har beslutet framkallat. Det vittnar om bristande förståelse för våra ärorika historiska färger samt om bristande hänsyn till praktiska krav samt de omdömesgillas uttalanden i flaggfrågan; jag syftar här på våra fartygsbefälhavare vilka som en man protesterat mot en blåvit handelsflagga, så starkt påminnande om den ryska örlogsflaggan att förväxling lätt kan äga rum.**

På finskt håll kan man icke tåla de rödgula färgerna, ty vi svenskar ha dem kära. Detta har visserligen inte blivit utsagt men så förhåller sig nog saken i alla fall. **Allting varslar för resten om, att hårda tider skola möta oss svenskar här i landet.**”²⁸⁸

Tidigare i samma artikel: ”Domen över röda gardets och socialistledarnas blodsgärning har redan fallit, och de vilsefördas ögon hava efter hand – tyvärr alltför sent! – öppnats inför den gränslösa olycka deras ledare genom sin hets mot borgarna bragt över landet. Ja, dessa ledares ansvar är så oerhört stort och deras brott så gräsligt att det ej ens med deras liv kan sonas.

De rödas värde är nu brutet, men verkningarna av upproret komma att sträcka sig långt in i framtiden – till största men för arbetarna själva, vilkas inflytande, tack vare den allmänna och lika rösträtten, varit så stort, men som härefter måste bli mycket begränsat.”²⁸⁹

Förut satt 92 socialister i lantdagen och nu endast en. De är alla tydligen häktade. Kanske tio av dem kommer att kunna ”styrka, att de med det avskryvda, blodiga upproret haft intet att skaffa.” Men fler blir det inte i ”denna lantdag”.

/fler hårda ord om ”socialisterna och deras hänsynslösa ledare”./

”För att nu ernå lugn och ordnade förhållanden kräves framför allt en stark och målmedveten regeringsmakt. Vidare kräves långtgående sociala reformer. Först och främst måste torparfrågan ordnas på bästa möjliga sätt. Den som tager sin näring från jorden, måste också såsom *ägare* vara bunden vid torvan. Vad representationen nu bör akta sig för, är att slå in på reaktionära stigar, så lockande detta i första ögonblicket än kan synas. På bakåtsträvandets väg botas icke upprorets djupa revor. Mer än någonsin kräves nu av lagstiftaren

²⁸⁶ *Wasabladet* fredagen den 31 maj 1918. Undertecknat Neger.

²⁸⁷ Ledare: Lantdagsbrev av sign J. S-m. *Wasabladet* lördagen den 1 juni 1918.

²⁸⁸ Ledare: Lantdagsbrev av sign J. S-m. *Wasabladet* lördagen den 1 juni 1918. Slutet av ledaren.

²⁸⁹ Ledare: Lantdagsbrev av sign J. S-m. *Wasabladet* lördagen den 1 juni 1918.

klokhed, vidsynthet och god vilja att ställa allt till rätta. Ett nytt inbördeskrig vore vår död." ... Svinhufvud har blivit "riksföreståndare". Men inte enhälligt. Agrarerna hade varit emot. Men det hade varit lykta dörrar när lantdagen diskuterade. Lantdagen är djupt splittrad: den stora frågan är nu monarki eller republik. **Svenskar och gammelfinnar är för monarki – ungfinnar och agrarer för republik.** Varannan plats i lantdagen står dock tom – kan man då bestämma en så stor sak? ²⁹⁰

+++

från slutet av maj till 15 juli gick det bra för Tyskland under Ludendorff i dess framryckning mot Paris, i ett försök att avgöra kriget innan de stora styrkorna från USA skulle hinna över till Europa.

+++

2 juni 1918 Ledare "Kraftmätningen i Frankrike". Tyskarna går framåt. "Det ligger nära till hands att med hänsyn till den nu inslagna riktningen i offensivrörelsen och det relativt ringa avståndet till Paris tänka sig denna stad såsom mål för den nya gigantiska kraftansträngningen. /Mkt intressant i denna ledare, om vad som står i fransk press. Slutet av artikeln lyder: "Så länge ententen är dövd för förnuftsskäl och framhärdat i sin vanvettiga tro på Tysklands besegrande, kan det icke bli fred i världen. Tyskland är emellertid i detta nu på god väg att tvinga ytterligare en av sina oförsonliga motståndare på knä. Frankrike darrar åter en gång i sina grundvalar som det gjorde i augusti under det första krigsåret." ²⁹¹

2 juni 1918. "Landet runt. Högkvarterets avskedsfest för Mannerheim" ²⁹²
Underrubrik: "Uppseendeveckande politiska tal".
Samma dag: "Ur dagboken" om hot om presscensur vid kritik av regeringsmedlemmar.

+++

Under juni månad diskuteras regeringsformen i lantdagen och i tidningar: bl a monarki eller republik.

+++

Wasabladet den 4 juni 1918. Rubrik: "Växande livsmedelsbekymmer", ledare ²⁹³:

"... Vasa län ... de onekligen lyckligast lottade landsändarna ... tack vare sin idoga småbrukarbefolknings omsorg och sparsamhet ... /men/ ... det nuvarande läget är ägnat att ingiva de allvarligaste farhågor. ... Huru det oundgängligaste behovet av mjölk och smör ... skall kunna tillgodoses under nästa vinterhalvår ter sig i detta nu som ett enda stort frågetecken.!

+++

²⁹⁰ Ledare: Lantdagsbrev av sign J. S-m. *Wasabladet* lördagen den 1 juni 1918.

²⁹¹ Ledare *Wasabladet* söndagen den 2 juni 1918.

²⁹² *Wasabladet* söndagen den 2 juni 1918.

²⁹³ *Wasabladet* tisdagen den 4 juni 1918.

5 juni 1918. Rubrik "An unsere deutschen Gäste"²⁹⁴ en ledare på tyska och parallellt på svenska – ett långt tacktal till Tyskland som hjälpt Finland mot Rysslands bolschevism. Man tackar "representanter för världens ärorikaste armé" som hälsas välkommen till Vasa. Det tycks handla om trupper och stab.

+++

Strand, Alvastra 6 juni 1918

Kära människor, tack för goda brev! Nu hoppas jag Ni ej finna mig ha begått några ogrannlaga saker i min uppsats!? Jag har dels brukat Gunnar Heikels brev, dels hans uppsats, som Herr professor Brode²⁹⁵ icke tagit in. (!! Så likt dem. Ljuga kunna de, dementera icke.) Som jag är oviss om censuren så ber jag Er lämna fr. Sahlin hennes ex. och sedan sända, per person post, om så behövs de andra ex! (De äro alla 3 ej de brevskrivande i uppsatsen men böra ha den) Eller i +band /korsband, billigare än vanligt brev för trycksaker/ om det går. /Borussia?/ ligger nu tung över Finland. Och det gör mig mycket ledsen. Man förstår ju men beklagar det. Hos oss radikaler borde man blygas för "vår" skuld i saken. Bed Agda Sahlin vänta litet på brev från mig; jag har med glädje fått alla hennes. Malin har skrivit ett brev. Hon är en skatt som ej kan vägas upp i guld! Och aldrig nöjd med sig trots allt hon gör. Kalla henne fröken Blomsterberg: så föreställer jag henne alltid, hon skall bli föreståndarinna på Strand efter min död. I vilohemmet som jag stiftat för arbetande kvinnor, som skola njuta Strand efter mig. **Mina tankar äro så i världskriget och i Finland att denna underbart härliga, vansinnigt blommande vår ej kunnat njutas helt. Även för torkans skuld. Sedan Februari Mars ingen nederbörd att tal om och nu absolut torka 2 månader.** Jag undrar ej på att himlen ej ids ge jordens vanvett sin välsignelse! Kära, kära människa, Tack för att jag fått Er! som Rosenius tyckt var bara bra och rättvist. Jag är lika bitter mot Sveriges "frisinnade" och folk just i denna saken!

Er tackar med hjärtlig sympati och hopp att råkas en gång (jag har 4 turisthotell på 10 och 20 minuters avstånd!) Eder Ellen Key

+++

6 juni 1918. Rubrik "Brev från H-fors", i vilket det står att det var tyskarna som befriade Helsingfors från "bolsjevikförtrycket".²⁹⁶

+++

8 juni 1918. Rubrik "Härbärgen för värnlösa barn", skrivet av f d fattigvårdsinspektören Gustaf Adolf Helsingius.²⁹⁷ Artikeln, som är en debattartikel, tycker att de stora skaror barn som nu finns bör placeras i särskilda barnhem. Barn ska inte få uppfostras av ensamstående

²⁹⁴ *Wasabladet* onsdagen den 5 juni 1918.

²⁹⁵ En prof Broda från Paris besökte Vasa och föreläste hösten 1912. *Wasabladet* 28/9 1912 annonserar hans föreläsning.

²⁹⁶ *Wasabladet* torsdagen den 6 juni 1918

²⁹⁷ *Wasabladet* lördagen den 8 juni 1918

mödrar – underförstått vars fäder dödats i inbördeskriget – och inte heller placeras i enskilda hem "då man alltid riskerar att placera barnen i 'röda' hem, där deras uppfostran skulle förfelas."

+++

16 juni 1918. "Ur Dagboken".²⁹⁸ "I dag skulle jag hellre vilja skriva med spetsen av ett bart huggande svärd än med en oskyldig Humboldt-stålpenna.

Jag är nämligen ändå till botten av min för all humbug reagerande själ **upprörd över det allmänna jobbandet, detta 'ständiga spektakel', såsom en kollega i /A. U.~/ uttrycker sig.**

Vad är det slutligen som icke jobbas med, och var finns snart en människa, som icke jobbar med ett eller annat? Jobbardjävulen har gripit Finlands folk med hull och hår.

Det ges saker och ting, som kunna jobbas med utan att vanliga fredliga människor bliva förbannade, men den gränsen är för länge sedan överskriden. **Nu jobbas det med *allt*, och i synnerhet med saker, som ingen människa kan undvara. Jobbandet har blivit en epidemi, som angriper både gammal och ung liksom pesten.**

Så snart två eller tre personer är församlade blir det fråga om jobbandet. En berättar om potatisjobbare, en annan om mjöljobbare, sockerjobbare, brödjobbare, tobaksjobbare, trådjobbare, tvåljobbare, tygjobbare, strump- och vantjobbare och gud-vet-vadjobbare. Specialisterna är lika många som det gives olika förnödenheter för en syndig människas timliga behov.

Jobberiet är en stor synd, sedan det övergått till livsförnödenheter, som varje människa måste köpa. Det är ett smutsigt, omoraliskt hantverk att spekulera i sina medmänniskors nöd och på nästans svält öka sin rikedom. Men var finnes numera hänsyn för medmänniskan!

Den som har penningar mer än han behöver köper upp förnödenheter i parti tills de tagit slut, håller dem en tid i säkra gömställen och säljer sedan för ett flerdubbelt högre pris åt de stackare, som måste köpa sitt behov för dagen eller veckan. Och han icke blott gnuggar sina händer över den sköna vinsten, han känner sig rakt som en mänsklighetens välgörare, då han ser den glädje, med vilken hans medmänniskor betala det mångdubbla priset.

Man frågar sig var detta egentligen skall sluta, om icke samhället får någon möjlighet att stävja **den hejdlösa spekulationen**. Livsmedelsnämnderna vrida sina händer i förtvivlan och medborgaren ser med växande bekymmer mot morgondagen. **Jobbare resa landet rund och överbjuda flerfalt de pris livsmedelsnämnderna kunna bjuda. Kortsystemet blir en fullkomlig parodi, då varje människa för att komma till rätta är tvungen att köpa 'bredvid' till fabulösa pris, om hon icke vill svälta.** Producenterna tröstar sig med att de naturligtvis ha rätt att sälja åt den mestbjudande, och jobbarna veta att det alltid finns rika människor som betala vad som helst för att samla i

²⁹⁸ *Wasabladet* söndagen den 16 juni 1918. Undertecknat av Neger.

skafferierna. Den stora allmänheten blir lidande och spörjer förgäves efter någon ljusning.

Problemet är mycket svårt att lösa. De enda som kunde lösa frågan är producenterna och andra innehavare av förnödenheter, om de nämligen skulle besluta att icke skatta enbart åt vinstbegär, utan helt enkelt vägra att sälja åt enskilda personer större kvantiteter än han kan anses behöva för sitt eget behov. Då bleve jobbande omöjligt. Innehavaren av förnödenheter har naturligtvis rätt att beräkna sig en skälig vinst, men han kunde lätt se till att alla konsumenter finge sin del av vad som finnes. En säljare bör utan svårighet kunna hålla reda på vanliga konsumenter och jobbare.²⁹⁹

Sen kom ett exempel med kaffe ... och sedan om en "tant Amalia" som köper upp tobak genom att skicka ut en liten flicka och sedan tänker sälja vidare med 100% vinst.

"Tant Eulalia åter har låtit en annan flicka löpa omkring i staden och köpa upp sytråd. Hon har nämligen hört att det skall bli ont om sådan och tänker göra en god affär. Hon behöver inte trådrullar grosstals, men hon kan förtjäna grovt, då tråden tagit slut i butikerna." Båda dessa ska Neger komma ihåg när "ockerlagen" blir färdig. En sådan håller på att genomdrivas tydligen. "Den blivande nya lagen stadgar ända till 10 000 marks böter. Det borde vara ganska hälsosamt. Jobbarnas namn skola vi sedan pränta i tidningarna till allmänt begrundande även om det icke är kringresande främmande individer utan kända personer med medborgerligt förtroende. Kanske det också hjälper en smula.

En offensiv mot jobbarna är en av de viktigaste frågorna för dagen, viktigare än både regeringsformen och torpfrågan. Jobbarpesten måste utrotas ur vårt samhälle. Det är en röta, som tär på samhällskroppen och gör vårt folk ovärdigt sin nyvunna frihet. Neger.³⁰⁰

+++

18 juni 1918. **"Nödtidsbröd"** ³⁰¹ – beskriver olika försöka att baka bröd med fiskmjöl som blandas med 50 % rågmjöl. Olika misslyckade utfall. En insändare har hittat en god kombination och ger ett detaljerat recept.

+++

19 juni 1918. "Brev från H-fors" = "Jobberiet och dyrtiden" om att man måste reglera priser. Jobberiet har blivit utbrett.³⁰²

19 juni 1918. "Ur dagboken".³⁰³ **"Den finsknationalistiska trollflöjten har på senaste tid icke spelats så flitigt som under tiden närmast efter frihetskriget.** Propositionen till ny regeringsform och senator Paasikivis densamma åtföljande värdiga andragande, som gav fullt erkännande åt de

²⁹⁹ Wasabladet söndagen den 16 juni 1918. Undertecknat av Neger.

³⁰⁰ Wasabladet söndagen den 16 juni 1918. Undertecknat av Neger.

³⁰¹ Wasabladet tisdagen den 18 juni 1918.

³⁰² Wasabladet onsdagen den 19 juni 1918.

³⁰³ Wasabladet onsdagen den 19 juni 1918. Av Neger.

svenskes insats i frihetskriget och deras oegennyttiga fosterlandskärlek, lade kanske ytterligare stillande olja på de upprörda vågorna.”

Sen dock exempel på motsatsen. En författare som publicerat sig i tidskriften Kalevala (dock ges inte hans namn) menar att eftersom Sverige inte hjälpte Finland i 'frihetskriget', dessa som "uppträda under benämningen 'finländare' och anse sig genom härstamning höra till Sverge samt ställa sig främmande för vårt nationalspråk." /detta är alltså ett citat från den författare som Neger angriper. Sen skriver Neger sin kommentar till detta : **"Frukterna av det officiella Sverges ställning till Finlands frihetskamp visa sig redan. Och det går lös över oss svenskar i Finland, som man kunde vänta. I stället för att räcka oss en kraftig hand har den svenska regeringen i hög grad skadat och försämrat den förut icke avundsvärda ställningen för svenskarna här på andra sidan Bottenhavet** / Man blir knappt förvånad över tillvitelsen om politisk opålitlighet – strax efter frihetskriget, där svenskarna gingo med i främsta ledet utan tanke på annat än Finlands väl. Men detta blir nog icke den enda skymfen vi få lida tack vare de fega och förblindade regeringsherrarna i Sverige."³⁰⁴ Slutet av artikeln refererar igen **till "författaren" som vill att svenskarna i Finland ska förbjudas att kalla sig finländare samt få svära särskilt trohetsed till Finland eller så lämna landet.** Neger är såklart upprörd.

+++

21 juni 1918. Ledare "Vår kamp för brödet"³⁰⁵. Helsingius skriver som sitt eget förslag om nydaning av fattigvården som blivit försummat av den ryska regimen fast det lämnades in redan 1909 men nu kommer ut som bok. Finland har gått igenom tre missväxtperioder: 1891-93, 1899-1900 och 1902-1904.

+++

22 juni 1918. Rubrik: "Jobbarna i Helsingfors ansättas. Hos judar ha anträffats stora lager av dolda varor." Om judar i Hfors.³⁰⁶ Myndigheterna har letat efter dolda lager. "Hos såväl i staden bosatta som där tillfälligtvis sig uppehållande judar och deras finska eller utländska agenter ha anträffats betydande partier av fruntimmers- och herrylletyger och beklädnadsartiklar av alla slag, såsom pälsverk, beredda hudar m m varav största delen icke torde ha anmälts vid senaste inventering.

Vid med anledning av dessa fynd hållna förhör ha de flesta varuinnehavarna, dels affärsjudar, dels ryska och polska judar dels affärsbiträden, förklarat att varorna tillhöra affärer å andra orter, dit varorna i dagarna skulle sändas." Artikeln säger sig inte tro på dessa förklaringar. Den tror att varorna skulle exporteras – olagligt – till Estland och Tyskland. Några personer ha anhållits, några frisläppts och varorna har tagits i beslag.

+++

³⁰⁴ Wasabladet onsdagen den 19 juni 1918. Av Neger.

³⁰⁵ Wasabladet fredagen den 21 juni 1918 av f d fattigvårdsinspektören Helsingius.

³⁰⁶ Wasabladet lördagen den 22 juni 1918.

23 juni 1918. Referat av artikel i *Aftonbladet* av en kapten Ernst Liljedahl. Rubriken är "Tysklands seger är självskriven" med citattecken omkring.

23 juni 1918. **I lantdagen diskuteras en "jobbarlag" mot oskäligen prisstegringar.**³⁰⁷

+++

26 juni 1918. "Ur dagboken"³⁰⁸. **"Midsommarn har varit och farit. Icke särdeles vacker ..."**

... "En blick ut genom fönstret över den sommarleende fjärden utanför med dess talrika segel, den starka doften från några blommande syrener som en vänlig hand placerat på mitt bord ... Det skarpa åskknallarna och störtregnet som omväxla med det härligaste solsken och den behagligaste temperatur, äro enbart ägnade att göra det hela" Ute på öarna har det varit "Regnbyar, åskknallar, genomvåta kläder ..." Men regnet har varit bra och nu blir det inte missväxt.

"I går fortsattes midsommaren med den traditionella marknaden som ehuru avlyst för årtionden sedan fortfar att samla folk till staden som i forna dagar. Marknaden var dock ovanligt flau/?/ i år. Det märktes granneligen, att vår landsbygd börjar bli renons på allt vad till livets nödort hör. ... Träslöjdsartiklar funnos dock på marknaden något så när efter vanligheten. Salt fisk också i någon mån men knappast heller något annat.

Allting gör numera ett tomt och hungrigt intryck. Nöden, försakelsen, umbärandet grinar fram över allt, här såsom annorstädes i landet. " Sen om att det i pressen i Hfors sprids att man i Vasa har så mkt att äta men det är tvärtom att Vasa och dess landsbygd har delat med sig och har föga kvar.

+++

27 juni 1918.³⁰⁹ Ledaren berättar att det införts **en rigorös pressförordning. En landshövding kan t o m förbjuda en tidning för alltid. Regeringen har av lantdagen fått "utomordentliga fullmakter".**

+++

/Victoria och Gunnar planerar en resa till Sverige ganska snart. De behöver visum för att kunna resa//

Tryckt brevhuvud: Gunnar Heikel, Doctor-Engineer, Director of the State Chemical Laboratory in Wasa, Generalagent for Russia and Finland of the Norwich Pharmacal Company, Norwich. NY. U. S. A. and The National Aniline- & Chemical Company, Newyork City, U.S.A.

Wasa (Finland) 27 juni 1918

Käraste Föräldrar!

³⁰⁷ *Wasabladet* söndagen den 23 juni 1918.

³⁰⁸ *Wasabladet* onsdagen den 26 juni 1918. Undertecknat Den fridfärdige.

³⁰⁹ *Wasabladet* torsdagen den 27 juni 1918.

Jungfrun (Hilma) och Ulla och Gunnel gingo just på markna' n. Sådan är här alltid 2 dagar efter midsommar. Ren i går kväll såg man överallt bondjantor och –pojkar. Flickorna i prålande kläder och alltid i sjalett. De äro mycket efterblivna i klädedräkten – fast de kunna vara nog så rika. Bönderna ha det kolosalt bra dessa tider. – Så gick Gunnar på labben och jag är ensam hemma på ett par timmar. De skola naturligtvis mor och far få. Får se om vi skall tillåtas prata med varann på närmare håll än med brev. Inget pass ännu. Många svenskfödda Vasabor gå och vänta därpå. – Tack kära far och mor för brevet till oss båda. Det är ju bra roligt och mycket nödvändigt att ni kommit er till elektriskt ljus. Vad det skall bli bekvämt för er i vinter. Nu borde ni också få telefon, så ni kunde telefonera med Helmer och Einar varje dag. Då skulle ni inte känna er så ensamma. –

Ja, morsan nog var jag lite lång i syn för sprattet mor spela mig. Jag kände mig så bedragen. Gick här och gladde mig så innerligen över vilan och glädjen jag tänkte mor njöt i /.../ - och så gick mor på sitt vanliga sätt mellan hönshuset, kastrullerna och fars knorrande mage. Men det kan ju inte hjälpas och värre skulle det ju varit om mor förkylt sig på resan och i stället för bättre blivit sämre. Om mor nu bara kunde vila sig och ha det bra i sommar så mor med stärkta krafter kunde möta den långa dystra vintern. Vet mor så det har plågat mig att veta att ni så skulle behöva smör och inte kunna hjälpa er. Gunnar fick köpa från landet nu när han for med Inga och Armas³¹⁰ – 30 kilo. 16 Mk kilot så det hela kostar 480 Mk. Därav skall vi sälja bort de 10. Då jag har saltat ner 20 och får beting /det måste vara ransoneringen hon menar/ ett kilo varje lördag reda vi oss utmärkt långt ut mot jul. Jag skulle så förfärligt gärna velat ge mor de 5, men hur ska det gå för sig? Får jag i sommar fast den där kaptenen som slarva bort kaffepaketen så nog skall jag försöka igen. Mor får ett kilo kaffe genom skånskorna som resa hem i slutet av nästa vecka. Jag har haft dem här på två fina middagar, kaffe, te och givit 20 Mk på lista till deras resa så nog kunna de göra den tjänsten att ta med ett kilo kaffe. Einar är kanske så snäll och hämtar det en gång då han kommer till Trelleborg.

Nog är det då märkvärdigt att fast ni bor på landet så får ni inte en sådan naturprodukt som smör. Måtte nu Jeppsons gett! Jag skriver ju så vänliga brev till Gerda, så det kanske hjälper lite. – Vi har haft så regnig midsommar. Gunnar var ju på landet i söndags, men kom hem på kvällen. I går sovo vi ett par timmar, läste och slattra resten av dagen. Har det så ljuvlig godt i vårt vackra hem och vänner äro vi alltid. Jag har så härliga blommor framför mig. En gul ros som Einar gav mig och **en vacker hängväxt gav Vera mig**. Blommande syrener och pingstliljor har jag även fått.³¹¹

Armas och Inga äro, tills vidare, överförtjusta på landet³¹². Armas har stigit opp kl 5 på morgonen och sen hela dagen kört ut gödsel med pigorna.

³¹⁰ barnen placeras på landet på sommaren - hos andra. Som jag och min systrar. Utplacerades.

³¹¹ Hon fyllde år 27 maj - kvar från dess?

³¹² Armas är snart 12 år och Inga är 10 år. De två stora barnen har placerats på en bondgård; de två små tas hand om av Hilma (?) i Vasa och föräldrarna, också i Vasa, kan ta det lugnt?

(Kvinnorna göra allt hårdt arbete här på landet.) Stått i lorten högt ovanför knäna och skinit som en sol. Ack, om han en sommar fått vara hos Martin och Amanda³¹³. Det skulle vara ett paradiset för honom. Inga har två lika stora flickor som hon där, så nog få de trevligt. Smörgås och mjölk få de huru mycket de vilja. Det är ju huvudsaken. Ty konstig mat ha de lite, så jag tror nog Inga tittar lite snett ibland, hon som inte ens kan svälja ett lite större havregryn. Efter ett par veckor reser jag och ser om dem. En eremit hade de besökt, som bodde i en bergshåla. Var lite konstig. Gjorde fina fioler och davidsharpor åt sig och andra. Hade ett fönster som var mindre än detta ark efter G-rs beskrivning. Ja, allt sånt skulle vi berätta om ifall vi kommer. Nog skulle vi hålla språklådan igång.

Jag har fått långt rart brev av Gunhild H. Gett mig sin pågs adress så jag skall i förtäckta ordalag uppmana honom att fly och komma hit. /Är han kanske svensk frivillig i Finland?/ Tycker han att det är för stort vågspel gör han det väl inte. Många har gjort det och lyckats. Misslyckas det är det ändå inte annat än de förs tillbaka igen, skjuts inte som Gunhild tror. Adjös me er nu igen. Skall nu sätta potatis på till frukost. Kl. är 11. Blir så sen frukost då vi ligger nästan till 9. Varmt hälsar eder Victoria. Sänder mor mina brev till Lippa nån gång? Gör det då jag inte hinner skriva.

I kanten: Tack för brevet! Hoppas vi får pass men mörkt ser det ut då vi anhöll redan 1 maj. Många hjärtliga hälsningar till Svärfar och mor Gunnar.

+++

UW: Armas och Inga har placerats på landet, dit Gunnar far och hälsar på dem. Gunnel och Ulla tas om hand av en barnpiga i Vasa. Gunnar och Victoria försöker få pass för att kunna resa till Sverige sommaren 1918.

+++

28 juni 1918.³¹⁴ **Insändare av signaturen Fruntimmer: "Ryttare. Kan man icke fordra av våra så kallade bildade unga män, att de vid sina ritter icke upptaga hela gatan, såsom det var fallet på midsommarkvällen, att tre redo jämnsides och icke vejade för velocipedister eller någon som kom i deras väg? Kunna icke våra herrar lämna vägen så mycket fri, att en person till velociped kan passera, så är det bäst att förbjuda all ritt på stadens områden."**

+++

4 juli 1918. "Förhållandena i Vasa fångläger. Fångarnas behandling god. Bevakningen bereder svårigheter", ett reportage.³¹⁵

+++

5 juli 1918.³¹⁶ Rubrik: "Ett svenskt kulturlotteri. Till förmån för svenska skolor och Svenska kvinnoförbundet."

+++

³¹³ Amanda var kusin till Victoria, troligen av släkten Jacobsson i Träa. Martin var nog hennes bror.

³¹⁴ *Wasabladet* fredagen den 22 juni 1918.

³¹⁵ *Wasabladet* torsdagen den 4 juli 1918.

³¹⁶ *Wasabladet* fredagen den 5 juli 1918.

6 juli 1918. Rubrik "Länet och staden": Landshövdingen i länet åtnjuter en månads semester från den 8 juli. Landshövding Heikels ansökan om en månads tjänstledighet för enskilda angelägenheter har avslagits."³¹⁷

+++

7 juli 1918. Rubrik: "Resor till Sverge. Passen böra viseras."³¹⁸ och texten: **"För tillträde till Sverge fordras, att resandes pass skall vara viserat** av tjänstemän i utrikesdepartementet eller vid svensk beskickning eller av avlönad svensk konsul. Viseringen av pass kan även göras av icke avlönad svensk konsul, som är svensk undersåte och av ministern för utrikesärendena bemyndigats verkställa visering."

+++

10 juli 1918. "Ur dagboken"³¹⁹ **Om frimärken. "De provisoriska Wasa-frimärkena äro nu ur rörelsen."** och så om att de har hamstrats av frimärkssamlare som köpt upp massor av ark, för att senare tjäna på dem. Gjorde de måne det? Vidare "Jag stod i postkontoret en dag, då det började bli på upphällningen med de Renvall-Gallén-Björksellska märkena. I luckan radade expediten upp ark efter ark åt en avnämare. Det blev en decimeterhög laddning och värdet gick upp till fyrsiffriga tal. Omedelbart efteråt köper en flicksnärta för femtio mark. Så en pojke för tjugo mark. Och endast av de högre och mindre kuranta valörerna: 5 mark, 1 mark, 70 penni, 50 penni, 30penni. " **Sen menar Ne att de får ligga på lagret ett slag men sen kommer de nog att kunna sälja ett 5 marks frimärke för 50 mark, dvs det tiodubbla. Undrar hur det gick.**³²⁰

+++

13 juli 1918. "Ur dagboken"³²¹ berättar att **såden kontrakteras redan nu när den står halvmogen på åkern. Och att "Den senaste förhöjningen av smör- och mjölkpriset har väckt mycket ont blod."** En liter kostar **1 mark och 30 penni. Och "mindre bemedlade" kan därmed inte köpa det alls.** "Från lantbrukshåll framhålles emellertid med rätta behovet och nödvändigheten av ett reglerande i allmänhet, icke blott i fråga om livsmedelsproduktionen. " Och så skrivs det om att "grossörer och företagsamma mellanhänder får rent svindlande provisioner på den stora allmänhetens bekostnad. En måttlig förtjänst må vara en affärsman gärna unnad, men som det nu är går skammen på torra landet."

+++

14 juli 1918. "Ur dagboken"³²² **skriver att mjölkförsäljningen nu går ner för att folk inte ha råd att köpa mjölken. Missnöjet med ökning har**

³¹⁷ Wasabladet lördagen den 6 juli 1918.

³¹⁸ Wasabladet söndagen den 7 juli 1918.

³¹⁹ Wasabladet onsdagen den 10 juli 1918. Av sign Ne.

³²⁰ Wasabladet onsdagen den 10 juli 1918.

³²¹ Wasabladet lördagen den 13 juli 1918. Sign Den fridfärdige.

³²² Wasabladet söndagen den 14 juli 1918. Sign Den fridfärdige.

dessutom sänkt priset till 1:25. Leverantörerna får 1:15. !!! Priset 1:30 var ett maximipris men får underskridas.

14 juli rapporteras också att "Monarkisk statsform godkänd" med 57 röster mot 52.

+++

Gunnar och Victoria kom iväg till Sverige i början av juli och var där cirka en månad.

14 juli ett Vykort från "Åreskutan fr Edsåsen" och med en präktig stämpel "ÅRESKUTANS TOPP. 1419 m. över havet. 13 jul. 1918". Det är adresserat till "Fröken Gunnel Heikel, Skolhemsg 5, Wasa, Finland och har ett svenskt frimärke. Det har en ankomststämpel med Wasa 19.VII.18. Skrivet " 14/7. Älskade Pappas Pia! Pappa och Ma tänka ofta på dig och Ulla och hoppas att ni har det riktigt roligt och inte alls ledsamt. Hilma lagar väl ibland kalasmat åt er. Ägg ska ni få ibland. Säg att Pappa sa så. Snart resa vi härifrån till Malmö och efter 3 veckor är vi hemma igen. I nästa sommar kommer vi hit hela familjen. Hälsa Hilma och Fredrika och säg åt Ulla att Pa och Ma nog komma snart. Ni fick väl karamellerna av Kronman och skorna. Pappnish (UW eller ngt sånt, ett smeknamn?)

+++

Efter den 15 juli 1918 vände krigslyckan för Tyskland på västfronten efter de s k andra Marne-slaget. Det var början till slutet. Amerikaner hade i ngn mån deltagit och allt fler kom till Frankrike.

+++

17 juli 1918. Ledare "Finlands ödestimma" och en bit in "Om republikanerna framhärda i sin envetna obstruktionspolitik mot den enda praktiskt förnuftiga lösningen av vår stora livsfråga, som nu står oss till buds, så kunna vi med detsamma gravlägga alla förhoppningar om ett bättre och lyckligare sakernas tillstånd i landet."³²³

+++

20 juli 1918. Ledare "Början till slutet?"³²⁴ och början av texten: "Tyskarnas senaste anstormning på västfronten, som tog sin början på måndagen och ännu pågår, har i likhet med de två föregående tyska storoffensiverna detta år alltmer tydligt visat, vart det slutliga avgörandet i världskriget omsider börjar peka. Den tyska krigföringens överlägsenhet framträder genom dessa Hindenburgs väl förberedda, säkert beräknade och målmedvetet utförda framstötar i hela sin storslagenhet. Korta vilopausar och relativt korta men så mycket mera effektiv och positivt resultatrika stridsperioder."

+++

³²³ *Wasabladet* onsdagen den 17 juli 1918.

³²⁴ *Wasabladet* lördagen den 20 juli 1918.

25 juli 1918 Ledare "Fred med Ryssland". Början "Fredsförhandlingar med Ryssland skola i dessa dagar vidtaga. För första gången i historien äro vi med som självständig part ..." ³²⁵

+++

Under Sverigeresan hälsade Victoria och Gunnel på hos Ellen Key. Det bör ha varit på vägen från Åreskutan till Malmö.

Ett vykort, sänt i kuvert, visar att de fått träffa Ellen Key under vad de kallar sina "Ombergsdagar"/:

/Vykortet föreställer VHs föräldrahem/:

Hököpinge 24de ³²⁶ / juli 1918//

Kära älskade Ellen Key! Ännu uppfyllda och betagna av hela tjugningen av Er personlighet vilja vi säga vårt varma, ödmjuka tack! för all godhet vi under våra minnesrika Ombergsdagar av Er mottagit. För livet äro vi Edra hängivna barn Victoria & Gunnar * /och här växlar handstilen från att ha varit Victorias till att bli Gunnars/ , vilken sistnämnde bestrykts i den beundran och aktning som blicken, stämman, lyssnandet – ja livet – förlämnar det tryckta ordet. Tack! * Heikel från Vasa i Finland.

+++

27 juli 1918. "Tesurrogatrecept" som rubrik och så att man kan göra te på smultron- och jordgubbsblad, björnbärs- och hallonblad, hagtorn samt olika grässorter. ³²⁷

+++

2 augusti 1918. "Ur dagboken". "Den senaste 'Vädjan till de makthavande i Finland' varmed vi nyligen lyckliggjordes av ett antal bildade rikssvenskar, är icke annat värt än ett stilla förakt och den har redan fått sin riktiga värdering i Finlands press." Mest upprörd är skribenter här över att skriftställaren H. Zetterström, d v s skämtaren Hasse Z som är Söndags-Nisses redaktör har skrivit under. Och så hela spalten om detta otroliga. ³²⁸

Samma dag bredvid en rubrik "Surrogat för olika sötningsmedel."

+++

4 augusti 1918. Ledare: "Mannerheim tillbaka!" ³²⁹ och i den står bl a " ... Ja skada var det att Mannerheims uppfattning av lägets krav icke fick göra sig gällande. Säkerligen hade han vid ifrågasatt tidpunkt kunnat, **såsom man allmänt väntade, bliva landets diktator, och lyckligen hade de säkert varit, ifall han blivit det, men han ville det ej.**" ... "Ja, i konungadömet

³²⁵ Wasabladet torsdagen den 25 juli 1918. Sign Neger.

³²⁶ L 41:59:2:73 Ellen Keys Samling, KB, Sthlm

³²⁷ Wasabladet lördagen den 27 juli 1918.

³²⁸ Wasabladet fredagen den 2 augusti 1918.

³²⁹ Wasabladet söndagen den 4 augusti 1918.

må vi främst se landets räddning." Det ska avgöras under de kommande dagarna i lantdagen. Men fram till att allt är klart behövs en stark riksföreståndare. "I varje händelse har landet det största behov av general Mannerheims starka hand." Slutet blir högstämt **"Må han komma, den höge, bjudande, ridderlige gestalten, den starke mannen, som har råd till godhet och känslighet, som kan icke blott näpsa och straffa, utan även lindra och försona. A. E."**³³⁰

+++

4 augusti 1918. "Ur dagboken". **"Fortfarande ingen sockerutdelning, intet smör, intet kött, inga potatis."** och så att i södra Finland delas ransoner ut men att Österbotten inget får för de anses ha haft det så bra tidigare. Och ..."vi råka i händerna på smör- och sockerjobbare och får betala sju för tu." Situationen skylls på **"helsingforsarna"** och **"livsmedelsstyrelsen"** där.³³¹

Under augusti fortsätter livsmedelspolitiken att vara under debatt med mkt klagomål. Varvat med rapporter från västfronten. **England är verkligen hatat av Wasabladet** Se t ex ledare "Den engelska hasarden"³³².

Cirka 4 augusti 1918 återkom Victoria och Gunnar Heikel från sin Sverige-resa. De besökte Ellen Key någon gång mellan den 14 och den 22 juli 1918 (se vykort skrivet på Åreskutan 14 juli samt brev till Ellen Key 24 juli från Hököpinge).

+++

8 augusti 1918 har UW någonstans sett kallad för tyskarnas svarta dag.

+++

11 augusti 1918. Ur dagboken" ³³³ **"Det blir således i alla fall kungaval. Vilket hela den förnuftiga delen av Finlands folk med verklig tillfredsställelse antecknar."** ...

"Stadens hyrkuskar strejka för att polismästaren ägnat dem en smula närgången uppmärksamhet. ... Efter vad man kan förstå att det inga orimligheter polismästaren begär, då han anvisar dem en – för övrigt mycket lämplig – ny hållplats, där de icke är i tillfälle att fördärva Hovrättsplanaden och uppställer vissa fordringar i fråga om renlighet och ordning." I slutet av artikeln att det nog kan bli någon lösning av sockerfrågan i slutet av augusti.

+++

13 augusti 1918 Rubrik: "Slaktningen på västfronten"³³⁴

+++

14 augusti 1918. Ledare: "Åtgärder mot jobberiet".³³⁵

³³⁰ Wasabladet söndagen den 4 augusti 1918.

³³¹ Wasabladet söndagen den 4 augusti 1918.

³³² Wasabladet söndagen den 11 augusti 1918.

³³³ Wasabladet söndagen den 11 augusti 1918. Av sign Neger

³³⁴ Wasabladet tisdagen den 13 augusti 1918.

+++

Den tyska krigsledningen meddelade den 14 augusti kejsaren, rikskanslern och utrikesstatssekreteraren att någon form av avslut av kriget vore av nöden även om Tyskland inte hade besegrats på någon av fronterna. Man ville ha ett krigsslut utan underkastelse så att säga. Men inget företogs efter detta.

+++

16 augusti 1918. Rubrik "Den finländska deputationen hos kejsar Vilhelm".³³⁶

+++

Obs Wasabladet tycks nu komma ut varje dag. Hur länge varade det??

+++

18 augusti 1918. Rubrik "Skandinavien. Den svenska socialistaktionen mot Finland. Ett misslyckat protestmöte mot 'den vita terrorn.'" löd rubriken.³³⁷ Om ett möte som skrivits om i svenska tidningar som hållit på Ladugårdsgärde, som blivit ett "fullständigt fiasko" enligt borgerliga och socialdemokratiska tidningar. Det var söndag och vackert väder. Folkets Dagblad – Politiken sägs skylla misslyckandet på den "tropiska hettan". Och sen referat ut olika svenska dagstidningar. /dåligt filmat, svårt att läsa//

+++

20 augusti 1918. Två rubriker "Kampen på västfronten" och "Fredsunderhandlingar med Ryssland".

+++

22 augusti 1918. **'Rubrik "Fiskhandeln i staden. Fiskbörsen kritiseras av magistraten och länsstyrelsen, vilken sistnämnda föreslår dess avskaffande."**³³⁸

+++

22 augusti 1918. "Senaste nytt. Kampen på västfronten. Nya fransk-engelska genombrottsförsök".³³⁹

+++

25 augusti 1918. Rubrik "Sverige och vi. Interiörer från andra sidan Bottenhavet" som börjar: **"I Svenska Tidningen berättar Alma Söderhjelm på följande intressanta sätt om sina erfarenheter beträffande stämningen och uppfattningen i Finlands frågor i vår gamla moderland:**

Den som under sommaren vistats en längre tid i Stockholm har kunnat konstatera att trots mycket tal om vilka av ens vänner om förvägrats pass för resa och vistelse i det gamla broderlandet, åtminstone dess huvudstad vimlar av finländare ... /forts i egen fil//

+++

³³⁵ Wasabladet onsdagen den 14 augusti 1918.

³³⁶ Wasabladet fredagen den 16 augusti 1918.

³³⁷ Wasabladet söndagen den 18 augusti 1918.

³³⁸ Wasabladet torsdagen den 22 augusti 1918.

³³⁹ Wasabladet torsdagen den 22 augusti 1918.

28 augusti 1918.³⁴⁰ Ledare: "Manliga eller kvinnliga lärare?" och så texten: "För någon tid sedan upptog en pedagog med det röda upproret som utgångs- och anknytningspunkt i Sv. T. till behandling frågan om disciplinens upprätthållande i skolorna och konstaterade denna frågas nära sammanhang med den företeelse som heter lärarkårens förkvinnligande. Då denna fråga tidigare varit föremål för diskussion även i våra spalter och säkerligen icke förlorar på att ägnas uppmärksamhet, skola vi i huvudsak redogöra för de synpunkter pedagogen i fråga anlägger:

Icke minst i vårt land, skriver han, har tidens upplysta opinion tillerkänt kvinnan fri konkurrens med mannen på snart sagt alla de arbetsområden, där hon genom gämlig verksamhet kunnat göra sig gällande. Bunden av århundradens fördomar och hindrad att tillägna sig högre bildning intog kvinnan i gången tid en nog så underordnad ställning, vilket var den ena ytterligheten. Men när kvinnan i vår tid dels av självhävelse, dels beroende på uppfattningen hos män, vilka upphört att tro sig duga till något, vill tillskansa sig företräde framom mannen bl a på folkskolans område, då innebär detta en motsatt ytterlighet, som från samhällsbevarande synpunkt påkallar allvarlig uppmärksamhet.

Vid det röda upproret för tillfället kväst och dess huvudorsaker tyckas vara konstaterade. Men den sorgliga företeelsen hade ock en del djupt gående rötter i vårt folkskolesystem, i lärarkårens förkvinnligande.

Må man blott noga studera en uppväxande gosses böjelser från t ex 1 ½ års ålder, eller må man fråga de många föräldrar man träffar, vem gossen i hemmet mera respekterar, fadern eller modern, och svaret skall bli *fadern!* Ingen, som haft eller har med barnuppfostran att skaffa och som rätt kan fatta sin uppgift, bör kunna sluta ögonen till för detta obestridliga faktum och vart det pekar. **Erfarenheten lär ock, att i de hem där fadern saknas, mödrarna ofta uppfostra sina gossar så, att de får fram deras sämsta egenskaper: egensinne, härsklustnad, råhet m fl men ingalunda ödmjukhet, kärlek och lydnad. När sådana gossar sedan komma till skolan, och av dem finnas också i regeln några exemplar i varje folkskola på landet, så göra de sig ofta skyldiga till de fräckaste förseelser, om skolan förestås av en lärarinna. Därpå kunde många sorgliga exemplar framdragas. Mödrarna, vilka grundlagt gossarnas olater, äro ej sena att taga sina älsklingars parti, skyllande allt på skolans lärarinna, om vilken i hemmet talas vad som helst i skolbarnens närvaro, vilket ytterligare är ämnat att ödelägga gossarnas moraliska begrepp. När lärarinnan icke rå med sina gossar, "tar hon till ögonen" d v s gråter inför dem eller vänder hon sig till deras husbonde, när sådan finnes, eller skoldirektionens ordförande, bedjande dessa straffande ingripa, ett tillvägagångssätt som ytterligare förvärrar de stackars gossarna, vilkas dåliga anlag till skada för dem och samhället, växa allt**

³⁴⁰ Wasabladet onsdagen den 28 augusti 1918.

starkare, tills rödgardisten är fullt färdig med en anarkists alla egenskaper.

Något annorlunda gestaltar sig i skolan sådana gossars uppförande om skolan förestås av manlig lärare." **lärares "fysiskt starka överlägsenhet" gör att gossarnas "karaktärslyten" hämmas och utrotas.** Och sen om att en manlig lärare också är bäst för "de snällare gossarna". **Fast gossarna ska förstå att "läraren i allt söker deras bästa, även då han agar."**³⁴¹

Sen slutar artikeln med att säga att manliga lärare bör anställas av kommunalstyrelser och folkskoledirektioner om man vill kunna upprätthålla disciplinen. Ingenstans i artikeln nämns något om flickorna i skolan.

"Mycket vore ännu att säga om den manliga slöjden, som i ett stort antal folkskolor handhaves av lärarinnor /Vera Hjelt var en sådan från början!// med ett hallstämplat kompetensintyg, men saknande verklig kompetens ..."³⁴² /vad sådan är sägs inte. Sen är artikeln snart slut. Det blir som om ledaren ansluter sig till denne pedagogs uppfattningar.

+++

31 augusti 1918.³⁴³ "Landet runt. Förhållandena i Ekenäs fängläger. Enligt en rapport av prof. Tigerstedt till Finlands regering." Texten: " 'Dagens Nyheter' och ' Socialdemokraten' publicera en av överläkaren vid fånglägret i Ekenäs, prof. R? Tigerstedt till Finlands regering inlämnad rapport, i vilken anhålles om snabba åtgärder för avhjälpande av de i fånglägret rådande hygieniska vitsförhållanden.

I rapporten, som torde inlämnats i början av augusti, ingår en statistik; berörande tiden från den 6 juni till den 31 juli, av vilken framgår, att av fångarnas hela antal, som varierade mellan 6 027 och 8 597, avlidit inalles 1 347. Det har funnits dagar, då antalet dödsfall varit ca 40. Dödligheten har oavbrutet tilltagit. Under den sista veckan i juli var den 7 gånger större än under andra veckan i juni. Propositionstalen på dödsfallen, 42 på 1000 personer per vecka, är oerhört stor, och något liknande torde knappast påträffats ens i tsarväldets fängelser. Av de 1 347 fångar, som under tiden 6 juni -31 juli avlidit, hade 1010 dött på träbänkarna i poliklinikens väntrum.

Prof. Tigerstedt påpekar, att det ej är farsoter eller smittosamma sjukdomar som förorsakat denna stora dödlighet utan att orsaken härtill är de dåliga hygieniska och näringsförhållandena."³⁴⁴

31 augusti 1918. "Ur dagboken" en betraktelse om "trötthetens och undergångens tid" som lär komma för varje folk och till slut för hela mänskligheten men skribenten hoppas att den tiden ännu inte är inne. Temat är mera "Alles nur ein Uebergang" men jag har svårt att läsa det hela eftersom

³⁴¹ *Wasabladet* onsdagen den 28 augusti 1918.

³⁴² *Wasabladet* onsdagen den 28 augusti 1918.

³⁴³ *Wasabladet* lördagen den 31 augusti 1918.

³⁴⁴ *Wasabladet* lördagen den 31 augusti 1918. Hela notisen.

det är så extremt dåligt avfilmat. Efter detta datum och vidare ... till ... ja det blev nästan helt svart. Bättre den 8 september men inte alls bra!

+++

Vasa 9 sept 1918

Kära lilla älskade Mor!

Jag skulle nu riktigt vilja krama om mor och önska mor allt gott för det nya året. Tänk att "gå på 70talet" och ändå vara så ungdomlig och glad som mor är. Det är blott högst få beskärt. Inte mig, tyvärr, jag har inte alls något lätt, glatt humör. Men man kan göra så lite från eller till sin medfödda natur så det är att ta med jämnmod, allt som det gestaltar sig här i världen. Så har mor framför alla andra lärt sig att bli tuktrad under ödet. Måtte nu mors nya levnadsår bli fritt från stora prövningar, helst rikt på glädje- och lyckodagar. Ack ja, skulle varma önskningar ha kraft, så nog skulle mor då bli välsignad. Blir det kaffekalas, eller smälter det ihop? Nu blir kaffeutdelningen slut här "tills vidare", så bra nu att ha sina små påsar i skåpen. Jag börjar det här söndag kväll. Lektor Cajanders kommer hit efter en stund på the. Hon skulle mor tycka om. Så glad och trevlig och anspråkslös. Teodor med fröken³⁴⁵ bjöd jag också in, men han anser sig vara för fin för att komma in med så enkla människor. Sade sig vara trött. Han har i dagarna förtjänat 80,000 Mk på aktier som stigit så kolosalt. Vi ha dumt nog sålt bort vår innan denna /slöa?/ stegring så istället för att vinna 20000, blev det bara en 5, 6000 tusen. Och naturligtvis ha vi förargat oss väldeliga. Men Teodor han grugar sig dock för varje mark som hans fröken ger ut. "Där gick igen 50 Mk till gardiner", sade han härom kvällen. Hon är en riktigt trevlig duktig människa, som det är roligt att ibland tala med.

Vi har nog fått ett par svar från Tyskland av fröknar till laboratoriet. Får se om de skola lyckas få pass. Vi ha bestämt oss för en, men tro ej hon får komma då Tyskland behöver alla sina kvinnor. Vi skulle be om ett rum hos landshövdingen och hoppas hon bleve mig till hjälp med barnen. Då lämnar jag förstås tankarna på Gerda. Är så väldigt bunden som det nu är, så jag är så trött ibland.

Vi voro ute på motorbåtsfärd i förmiddags.³⁴⁶ Det var skönt men ganska kallt. Snart är sommaren till ända. Jag har försökt göra allt för att få en gris och ett par får men har ej lyckats än. Tänk, fläsk kostar här 25 Mk kilot. Jag bjöd 17 Mk för hel gris. En enda gris betalade/s/ 3000 Mk för. Ja, inte talas här om annat än mat. Rika som fattiga beskärma sig. Mor borde nödvändigt försöka få lite fläsk till vintern. Huru är det med smöret nu? Har mor fått nedsaltat något? Och har ni fått elektriskt ljus sen? Mor lilla! Jag ger nu till födelsepresent

³⁴⁵ Teodor Heikel har tagit sig en sambo men inte gift om sig? En s k hushållerska som går på släktmiddag och väljer gardiner. Intressant att det kunde göras så öppet. Han var dock guvernör/landshövding. Hon hette Lolo Neumann och finns på fotografi taget 1918 tillsammans med Victoria i tjocka vinterkappor och hattar men fotot är taget inomhus.

³⁴⁶ Har de männe köpt motorbåt själva?

att få grindarna målade. Kan inte Johan G. göra det nu med samma? Eller tycker han det är bättre till nästa vår? Det får gärna kosta 100 Kr. och jag sänder pengar så fort jag lyckas få kronor. De hålla dem inne, utom på bankerna där kursen alltid är högre än dagens pris. Tänker det är många koppar som Johan G. dricker hos mor, så han gör det nog så billigt han kan. Således avgjort. Fina grindar till vi kommer hem härnäst, kom ihåg det! Vi har fått målat matrumsgolvet och måste nu några dagar äta i köket.

Teet har nat/urligtvis/ aldrig kommit fram sen? Så kanälje! Vad skulle man kunna göra vid honom? Hämta honom genom polisen i Umeå? Fråga Einar. Det var te för en 100 Kronor och ett kvart kilo kaffe fick han för besväret samt 50 Mk i hjälp. – Efter ett par timmar far jag med cykel till Gamla Vasa för att plocka svamp. En postexp/editörs/ fru kommer med och kanske G-r också. Inga har utfärd dit också. – De där bölderna äro nu på retur, men Gunnel får visst ännu en stor, mitt i rektum. Det har varit en plågsam sjuka, både för oss som plåstrat om dem, kramat ut dem, och barnen stackare som sluppit ryggen till. Himlaskrik. - -

När jag nu kom ut i köket, låg mors kära kära brev där. Tack så innerligt för det och för Klaras och Lippas. Mycket nyheter. Roligt att mor fick lite mat men inte var det så fasligt för att vara av så rik syster. Men skönt att de försonat sig. Nästa vår skriver jag att Amanda kommer hit. Det vore nog roligt för henne och bra hjälp för mig. Läste för Inga det mormor menade om henne och hon såg mycket lång och skamsen ut i synen.

I kanten: Tänk om Einar sände ett brev till polismyndigheterna i Umeå och förhörde sig efter Boktryckerifaktorn J. Hedlund, Umeå. Han kanske ändå kunde svara vart han har de 4 teförsändelserna till Einar, Helmer, Dr. Lindskog och Frkn Malin Blomsterberg.³⁴⁷ Den 8. Aug. for han härifrån, direkt till Umeå påstod han.

Annan kant: Nog skall hon nog få lära sig kamma sig. Samt allt mor skrev! Ack, om mor blott en gång fick komma hit och se huru vi ha det, så skulle mor alltid kunna följa oss i tankarna. Hälsa nu alla kära vänner. Hoppas de ej glömma mors födelsedag. Så kysser jag varmt och tacksam för all kärlek mor alltid så uppoffrande och ömt givit sin dotter Victoria.

I kanten med barnslig stil: Käraste mormor gratuleras hjärtligt. Jag skall nog försöka hjälpa mamma. Inga.

I annan kant: Kära svärmor gratuleras hjärtligen på födelsedagen. Låt nu måla grindarna. I dag köper jag aktier för 80 000 Mk. Hoppas det blir vinst, så vi snart igen kunna komma till kära föräldrar i Sverige. Svärfar hälsas, tillgivne Gunnar.

+++

³⁴⁷ Ellen Keys allt-i-allo.

10 september 1918. ³⁴⁸ **Ledare om hur Finland är illa omtyckt numera av både ententen och av de neutrala länderna. Finlands "tyska orientering" hade blivit nödvändig och det var det enda landet som gav någon hjälp.** "I spetsen för dessa fientliga krafter gå naturligtvis våra egna rödas själsfränder. Några av de till utlandet undkomna upprorsmännen bära ivrigt fram bränsle till bålet i form av lögnaktiga skildringar av förhållandena i Finland. **Sagorna om vit terror upprepas om och om igen, vinna tilltro på vänsterhåll och framkalla slutligen tvivel till och med hos de element, vilka ha betingelser för större kritik och som äro benägna att ta oss i försvar."** ... "Vid sidan av denna diskussion om den förmenta terrorn dyka andra beskyllningar upp. **Så förebråelserna mot oss för judehat och judeförtryck."** Och detta trots att judar fått bli medborgare så snart som Finland blev självständigt.

Sen är det Ålandsfrågan som vållar ovilja i utlandet, särskilt då i Sverige. För att förbättra bilden av Finland har man en pressbyrå i Berlin.

Nu ska också en sådan upplysningsbyrå öppnas i Köpenhamn och professor Werner Söderhjelm ska bli den som leder det. "professor Söderhjelm är en europeiskt känd kulturbärare och hans personliga förbindelser sträcka sig vida" slutar artikeln.³⁴⁹

+++

Påfrestande ofta är här fotograferingen av sidorna under all kritik, rakt av dålig!

+++

12 september 1918. Ledare "Kungstanken förverkligad".³⁵⁰ **"Med en känsla av lättnad och tillfredsställelse erfar man att frågan om kungstankens förverkligande numera tagit ett stort och avgörande steg framåt, i det att en tysk furste, prins Friedrich Karl av Hessen förklarat sig villig att mottaga Finlands krona."** nu återstår bara formaliteter!

"En konung äger helt andra och bättre förutsättningar än en vanlig medborgare, vore han än beklädd med vilken republikansk värdighet som helst, att framför allt utått representera riket och väja undan för de blindskär, som försvåra statsskeppets navigering i den internationella politikens farvatten. Och härpå ligger den största vikten.

En konungs intåg i vår huvudstad ... Kungadömet skall föra oss upp ur det iråcade dödvattnet och sammanföra de splittrade väljarna i en kraftig, målmedveten fosterländsk gärning." var slutklämmen.³⁵¹

+++

13 september 1918.³⁵² **Ledare: "Den ryska häxkitteln."** och textens början: **"I Ryssland rasar den röda terrorn värre än någonsin.** Regeringen har

³⁴⁸ *Wasabladet* tisdagen den 10 september 1918.

³⁴⁹ *Wasabladet* tisdagen den 10 september 1918.

³⁵⁰ *Wasabladet* torsdagen den 12 september 1918.

³⁵¹ *Wasabladet* torsdagen den 12 september 1918.

³⁵² *Wasabladet* fredagen den 13 september 1918.

proklamerat ett oblidkeligt skräckvälde mot de återstående spillrorna av det borgerliga samhället ..."

13 september 1918. "Ur dagboken" ³⁵³ **"Jobberiet och smuggeriet fortsätter med rasande fart. Sjukdomen synes ha gripit omkring sig som den värsta pest bland Finlands folk. Det är icke mera endast mystiska, främmande, mörkhyade och ljusskygga individer med solkig krage, som jobba och smugla, det är lika ofta s k hederliga eller bildade människor som slagit sig på trafiken. Ja, icke ens personer som stå myndigheterna nära, äro främmande för densamma."** och så att poliser varit inblandade m m

"De hederliga människor, som ännu finnas, konstaterar med bekymmer hur djupt inrotade och lätt framkallade de av oss så gärna förkättrade 'ryska fasonerna' ändå äro hos vårt folk.

Jämsides med denna bedrövliga företeelse kan man dock äntligen även spåra en tilltagande energi i kampen mot spekulanter och smugglare. Det första fängelsestraffet har ådömts en skojobbare i Helsingfors och en oljejobbare i Jakobstad har fått 10 000 marks böter. Det ena beslaget efter det andra göres i landet."

Och så om petroleumjobberiet - det finns att få men till mkt höga priser fast inte till tröskverk eller till sättmaskiner på tryckerierna.³⁵⁴

/slutet på denna artikel oläslig för den är så mörk//

+++

17 sept 1918.³⁵⁵ Ledaren är Brev från Helsingfors, om "Det tyska journalistbesöket". Efter självständigheten har Finland blivit mkt mera intressant för pressen i alla länder. Från skandinavien kommer "specialkorrespondenter" och det finns "fast anställda telegraf- och brevrapportörer" Och efter att tyskarna landsteg har intresset i Tyskland ökat betydligt. Nu har en grupp tyskar kommit och stannat i tre dygn /bitvis svårt att läsa!!/ Och de har varit artiga och uttryckt sin beundran för att Finland kommit så långt - "en formlig lisa att erfara detta efter alla de angrepp, allt det gnatande för vilka vi utsättas av den skandinaviska pressen".

+++

Dålig kvalité på fotograferingen av Wasabladet. Hela rullen 28/8 1918 - 14/3 1919 borde göras om.

+++

Under augusti och september gjorde ententen en offensiv vid västfronten.

+++

20 sept 1918.³⁵⁶ **Ledare "Den kroniska brödbristen". Om att folk svälter långsamt och att det på sikt leder till döden. Och trots att det nu har**

³⁵³ Wasabladet fredagen den 13 september 1918. Av sign Neger.

³⁵⁴ Wasabladet fredagen den 13 september 1918. Av sign Neger.

³⁵⁵ Wasabladet tisdagen den 17 september 1918.

³⁵⁶ Wasabladet fredagen den 20 september 1918.

varit ny skörd är folk inte säkra på att staten klarar av förvaringen och ransoneringen ... om livsmedelsnämnderna ... "Om vi äntligen skola komma ur det anarkiska förnedringstillstånd, i vilket den för ett år sedan utbrytande röda upprorsrörelsen försatte oss, så är det oeftergivligt av nöden att statens auktoritet med alla till buds stående medel upprättas i fråga om livsmedelförhållandenas ordnande, ty framför allt på detta området är det som den moraliska förvildningen har lättast att fördärva folket från ovan till nedan eller omvänt hur man tar det."³⁵⁷

+++

22 sept 1918.³⁵⁸ Ledare: "Ett geschäft som bör stävjas." och så början där spanska sjukan nämns f f g. "Jobberiet med stadsfastigheter grasserar utan hejd och måtta. Företeelsen har allt mera fått karaktären av en epidemi, vilken griper sina offer lika oemotståndligt som någonsin **den modärna spanska sjukan**. Är den sistnämnda en icke ofarlig kroppslig massåkomma, så är den förra en icke mindre ödesdiger andlig farsot, vars verkningar kunna komma att göra sig förnimbara i samhället långt efter det dansen kring guldkalven avstannat och deltagarna vaknat – helt säkert många av dem för sent – till besinning från sin sjukligt uppdrivna penninghunger." ...

22 sept 1918. "Vår blivande kungafamilj. Några personliga intryck". "Häradshövding Hj. Procopé³⁵⁹, som tjänstgjort som sekreterare i den från Tyskland nyligen återvända kungsdeputationen, " har gett en intervju i Huvudstadsbladet om sina intryck av den nya kungafamiljen som sedan plankas i Wbl.³⁶⁰

+++

24 sept 1918. Ledare "Smuggeriet. Ett energiskt ingripande av myndigheterna erfordras."³⁶¹

+++

26 september 1918 inledde ententen en ny offensiv i väster. Hindenburg och Ludendorff ville, tre dagar senare, att tyska regeringen skulle anhålla om omedelbart vapenstillestånd. Bulgarien lade ner sina vapen. Tyskland och Österrike skickade noter till Wilson alltmedan offensiven fortsatte på västfronten. Tyskarna fick dra sig allt längre tillbaka.

+++

/Följande brev är daterat i slutet, inte i början/

Vasa den 30 sept 1918

Kära Älskade Ellen Key³⁶², vet Ni om huru stort kärleksfullt rum Ni eger inom vår, G-rs och min gemensamma värld. Igen och igen minns vi med glädje och

³⁵⁷ Wasabladet fredagen den 20 september 1918.

³⁵⁸ Wasabladet söndagen den 22 september 1918.

³⁵⁹ Wikipedia nämner bara Hjalmar Procopé (1868-1927) som var poet och tidningsman. Det kan knappast ha varit han? Eller?

³⁶⁰ Wasabladet söndagen den 22 september 1918.

³⁶¹ Wasabladet tisdagen den 24 september 1918.

tacksamhet Ert goda hjärtevinlande väsen, som – det känna vi – omfattade även oss med välvilja och sympati, varefter vi så varmt längtat, och som vi hoppas att vi alltså må kunna åt oss bevara och förstora.

Nej, aldrig, aldrig, vilja vi tappa bort varann; om därpå av mig beror! (G-r svare för sig själv!) Jag hör till de där gamla trofasta själarna, som från vaggan till graven är mina idealer – som min kärlek – trogen och gärna gåve mitt liv för dem, om så begärdes. Men, än hellre lever jag för dem, och så förflyter nu mitt liv, under ständig, ofta nog mödosam vård och omsorg för mitt hus, småttingarna och maken min. Mycket längre når jag inte dessa tider, huru gärna jag än ville. **De olidligt abnorma förhållandena har så komplicerat och försvårat de rent materiella levnadsvillkoren att man för sina käras skull, nödgas ge en avsevärd del av sin tid och sina tankar till prosaiska, ofta illojala matanskaffningar, dem ens bättre människa under bättre förhållanden starkt skulle reagerat mot.** Livet är icke skönt längre. Hade man ej sin egen inre skönare värld – i älskat hems trevna lugn och ro, bleve man en ohjälplig, bitter livsförnekare. –

Huru är jag icke glad över att Ni eger Er trogna Malin, som sörjer för att Ni åtminstone/ förskonas den sidan av livets mångahanda. Jag ville jag finge vara hos Er en endaste kväll, kära Ellen Key, där Ni läser högt för den avundsvärda Malin. Få igen känna Er varma förtroliga handtryckning, möta Er goda talande blick! Ack, varför skall livet alltid vara så njuggt med skönhet och godhet, så rikt på det som är hårt och fult och tomt och armt? Och ändå älskar och trängtar vi alla efter en himmelens drömda härlighet. –

Jag har på mina få ensamma stunder läst på nytt Edra "Tankebilder" ³⁶³ och av dem fått mycken tröst och styrka. Ofta ville min själ fråga Er, eller be Er förtydliga ett och annat jag ej står klar med, men så nära och så länge får jag nog aldrig vara med Er att jag så finge byta tankar med Er. – Även med Amiel³⁶⁴ har jag med nöje stiftat bekantskap. Mycket går mig dock tyvärr förbi, då jag känner så lite av den litteratur han så djupsinnigt åberopar. Tillsammans ha vi på aftnarna – begeistrade och betagna – läst den av Er så

³⁶² L 41:59:2:70, 71 Ellen Keys Samling, KB, Sthlm

³⁶³ Ellen Key, *Tankebilder*. Vol 1 *Kvinnorna – Lifsbehov – Individualitet*. Vol 2 *Patriotism – Själens evolution*. Stockholm: Bonniers /första upplagan 1898?/ andra genomsedda upplagan 1901. Om denna skriver Ronny Ambjörnsson 2012: 516ff att det är en förklarande bok efter de anfall som hon fått motta efter Missbrukad kvinnokraft 1896. Hon hävdar att hon inte är en eftersägare till Nietzsche utan länge varit individualist på egna villkor, även om hon tagit intryck av honom. I boken finns "en ny ton och en ny övertygelse" i det närmaste "en ny religion", som kan kallas "monism". Mänskan kan själv forma sin egen personlighet så att den blir bättre, hon ska bli intelligentare, känsligare och uppskatta skönhet och sundhet. Ambjörnsson finner dock en mot ...

³⁶⁴ Henri Frédéric Amiel, *En drömmares dagbok*. Urval och översättning av Klara Johansson. Förord av Ellen Key. Stockholm: Wahlström & Widstrand 1900. UW: som motto i B Mannerheims *Med Lydia* ... 1989, står " ' Den enda reskost, som är tjänlig genom livet är en stor plikt och några allvarliga kärleksband.' (Ur Amiels 'En drömmares dagbok' som Klara Johansson översatt 1900 och gett till Lydia med inskriften 'Till Dig från översättaren'.)"

varmt anmälda Krigets Biologi av Nicolai.³⁶⁵ Stor skada att den når så få läsare, än färre själar.-

Min man fick i går helt oväntat förfrågan av en förläggare om han på nytt ville utgiva sin bok: Litet om livet etc. Med stor iver och intresse har han ren tagit itu med en del förändringar och utvidgningar därav och för några veckor framåt har han en välkommen hjälp att hålla alla det krassa nuets enerverande tankar bannlysta. Jag skall ha det varmt och tyst och godt för honom, och inte en endaste gång skall jag klaga för honom huru hisnande mycket allting kostar – tror jag.

Ack, det var ett förflutet stort löfte! Men nu hjälper Ni mig, goda, starka Ellen Key, att hålla det och överkomma sådan småaktighet, som rakt ingenting båtår till. **Kälborgerlig vill jag minst av allt vara.** –

Efter några veckor få vi i vårt hem en bildad ung tyska, dels som assistent i Kem. Lab. (ett par tim.), dels som sällskap och hjälp för mig och barnen. Är hon en normal genomsnittstyska väntar jag mig stor hjälp för de små. Dessa sist mån/ader/ ha av mig krävt mycken omvårdnad och mycken tålmod. Nu äro barnen lyckligtvis så godt som friska åter.

Duktigt har landsmans/rackarn?/ förargat mig. Att t.o.m. icke frambefordra brev. Det är då för gement. Tyvärr icke ända **dåliga erfarenheten vi ha av medlemmar av Sv. Brigaden. Just idag står det i tidningen om ännu en som orätt denna gång förfarit med växlar.** Även oss har han besökt. **Under militärrocken döljer sig ofta mycken sedefördärv. Och krigaryrket är minst av allt ägnat att bortarbета medfödda moraliska defekter, utan brutaliserar och förråar.** Säkert skall detta samhällsskadliga inflytande i oanad omfattning göra sig gällande när all denna militärmassa hemförlovas. **Det uppfostrade legaliserade vildjuret skall nog också i hemmet visa sin rovdjurständ.**

Allt godt till Er, käraste Ellen Key! I varmaste hängivna tankar Er VictoriaH-I
+++

2 okt 1918.³⁶⁶ Ledare: "Krigsläget". Centralmakterna är i ett allvarligt läge. Bulgarien och Turkiet sviktar under det långvariga kriget. Båda har ju egentligen befunnit sig i krig nästan oavbrutet sedan 1911 då det första Balkankriget bröt ut. Samtidigt gör ententen en generaloffensiv på västfronten vilket ökar på den akuta inrikespolitiska krisen i Tyskland. Men ledaren tror tydligen på att Tyskland

³⁶⁵ G. F. Nicolai, *Krigets biologi. En naturforskarens betraktelse* (ty Die Biologie des Krieges). Översättning av Algot Ruhe. Förord i den svenska upplagan av Ellen Key, Strand, Alvastra, juni 1918.. Stockholm: Tiden 1918 2dra uppl. Redan samma år kom en 3dj uppl. Boken är skriven av en läkare (Med. D:r, professor i fysiologi vid universitetet i Berlin) . Han hade ämnat göra en föreläsningsserie om bokens tema men blev inkallad som läkare och placerad långt från Berlin, på fästningen Graudenz. Han skrev boken under sin militärtjänst och smugglade ut manus till Schweiz där det trycktes under kriget. Han kallar själv boken för en "fredsbok" (s 16) som var färdigskriven redan sommaren 1915. Förordet av Orell Füssli bl a "Författaren ser i kriget ett för länge sedan tillryggelagt skede i människosläktets utveckling, lika övervunnet som människoätande och slaveri. Om i trots härav den nu rasande katastrofen kunde bli verklighet, står detta närmast i samband med fortvaron av en hel rad uråldriga inrättningar och förnimmelser, som vårdas och vidmakthållas med målmedveten seghet av intresserade kretsar." (s XIII)

³⁶⁶ Wasabladet onsdagen den 2 okt 1918

kommer att klara av detta. Och så citat ur Vorwärts som visar att socialdemokraterna i Tyskland står bakom krigsansträngningen. /hm// "Detta uttalande vittnar ojävigt om att den tyska demokratin icke ämnar låta sig kujonera sig av ententens imperialister. Om Tyskland hädanefter inskränker sig enbart till försvar, kan det hålla ut praktiskt taget i oändlighet. Ännu återstår en bred marginal innan riksgränsen i väster är nådd, och mycket kan inträffa ännu i fiendelägret, innan fronten sammanfaller med den linjen. Men pressas Tyskland till det yttersta, så skall förvisso den i tidigare prövningar härdade germanska folkandan föra nationen trots allt till en hederlig fred. Därom kan icke ett ögonblicks tvivel råda. Ententen far storligen vilse, om den tror att ett demokratiskt genombrott i Tyskland skall öppna ljusare utsikter för den hänsynslösa maktfred på Tysklands bekostnad som triumviratet Wilson – Lloyd George – Clemenceau i själ och hjärta eftersträvar." lyder slutraderna.

+++

4 okt 1918. "Ur dagboken".³⁶⁷ **Bra med början "Man må säga vad man vill så är det ändå frågorna om livets nödtorft och näring som i detta nu för 90 procent av mänskligheten tränga alla de stora politiska problemen åt sidan. Icke minst i Vasa.** Framom västfronten, den bulgariska vapenvilan, rikskanslersskiftet i Tyskland, vårt kungaval och regeringsformen gå så prosaiska saker som socker, kött och smör. I herrsällskapen på klubben dominera visserligen de politiska frågorna oftast, men så mycket mera ... / ev fortsätta excerpering - nej det går inte så dålig är filmningen// ... **Med ett tålamod som man knappast trott sig vara i besittning av har man väntat på den sockerutdelning som myndigheterna frikostigt utlovat redan veckor tillbaka. Det är icke för mycket sagt om man betecknar sockermyndigheternas förfarande i denna utdelning med ordet nonchalans. Det heter att utdelningen skall bli 300 gram per person och att det endast är raffineringen i sockerbruket som förorsakar dröjsmålet. Därom vore ingenting ont att säga, ty vem vill icke hellre ha sockret i form av bitar än i form av kristallsocker.** ... /svårt att tyda// ... De enda som vinna på saken äro sockerjobbarna, vilka för sina fortfarande stora hemliga lager kunna debitera vilket pris som helst. " Senare också om att systemet med **kötthandeln inte alls fungera. Och smörfördelningen fungerar inte heller. Vasa har varit så gott som utan smör under flera veckor. Men bara "officiellt". Jag tolkar den oläsliga texten som att det handlar om att det finns en stor svart marknad för dessa tre varor.**

+++

11 okt 1918 Ledare: "Kungavalet"³⁶⁸

11 okt 1918. "Ur dagboken"³⁶⁹ " ... **Jag försökte i går möta kungsstämningen i Vasa stad. Det svajade visserligen några flaggor, den stolta lejonfanan på stadshuset och det vackra paret lejonfanor över Vasa Banks**

³⁶⁷ Wasabladet fredagen den 4 oktober 1918. Av sign Neger.

³⁶⁸ Wasabladet fredagen den 11 oktober 1918.

³⁶⁹ Wasabladet fredagen den 11 oktober 1918. Av sign Neger.

huvudingång främst fallande i ögonen. Gulröda fanor över svenska samskolan och svenska fruntimmerskolan, huset Commerce och Carl Finniläs gård vid torget samt några andra privata byggnader, vit-blå flaggor voro som förut i minoritet.

Vädret var icke ägnat att höja kungsstämningen. Gråkallt med vinande höstvind, som dansade ringdans med esplanadernas fallande gula löv och damernas fladdrande kjolar och en himmel, som täcktes av ett trist grått dok och syntes färdig att när som helst leverera en regnskur. Människorna bjödo emellertid till för att hålla humöret uppe. 'Leve konungen' hette det ofta i stället för den vanliga hälsningen i gathörnen. Glada ansikten visade i synnerhet ungdomarna från svenska samskolan som hade lov, medan statsskolornas elever med illa dold avund fortsatte den knaggliga stigen in mot vetenskapens förgårdar som om ingenting hade hänt. Med de lära ha lov i dag i stället och bli ju således icke missbytta.

Det hade också varit för mycket begärt att fordra en upphöjd och livfull allmän kungastämning efter allt det trassel som föregått det slutliga valtillfället. Visst kände man en stor tillfredsställelse men man orkade icke giva densamma något jublande uttryck. Dagen före valet, då agrarerna för andra gången dräpte den nya regeringsformen – *skammens dag* som kyrkoherde Bäck så träffande karaktäriserade den – stod kvar i ens medvetande med sådan styrka, att valdagen nära nog bortskymdes. Det kunde icke undgås, att reflexionerna blevo trista och grå som höstdagens moln.

Mörk och bekymmersam ligger horisonten där den nyvalde kungen snart gör sitt intåg. ... ³⁷⁰ /Detta är inte slutet men mer är ytterst svårt att läsa och behövs heller inte. Antagligen slutar det lite mer optimistiskt//

+++

9 okt – 11 nov 1918 var Finland formellt ett kungadöme, dvs i 33 dagar. Svinhufvud avträdde som riksföreståndare till förmån för Friedrich Karl av Hessen³⁷¹ som kung. Men denne kom aldrig till Finland. Valet av honom till kung i lantdagen den 9 oktober bojkottades av lantmannaförbundets representanter och en del andra folkvalda. Socialdemokraterna var uteslutna p g a sitt stöd till de röda i inbördeskriget. De få närvarande valde honom sedan "enhälligt".³⁷²

+++

13 okt 1918. Art "Gå med i skyddsskåren" ulla wikander?

+++

³⁷⁰ *Wasabladet* fredagen den 11 oktober 1918. Av sign Neger.

³⁷¹ Wikipedia den 28 januari 2012: Friedrich Karl von Hessen-Kassel-Rumpenheim, Prinz zu Hessen (1868 – 1940). Efter att Tyskland förlorat kriget avsåg han sig 18 december 1918 sin finska kungakrona i ett brev.

³⁷² Stenquist 2009: 98f

17 okt 1918. Ledare: Frankrike hotar³⁷³ och början: "Frankrike stämplar vårt kungaval som olagligt och vägrar godkänna detsamma. ... Så brast alltså på detta sätt den skimrande såpbubblan."

+++

18 oktober 1918 besvarade Wilson kejsarens not med att kräva monarkins upplösning för att ge vapenvila. Dagen före hade kejsaren upplöst kejsardömet och infört en förbundsstat i Tyskland. Kaos av detta och andra skäl uppträdde bland alla de allierade där nationalismen blev stor. Många stater såg sin möjlighet till självständighet.

+++

18 okt 1918. Art "Hos prinsparet Fredrik Karl av Hessen. En tyskfödd finländska i audiens."

+++

Den 26 oktober 1918 avsattes general Ludendorff.

En serie vapenstillestånd gjorde slut på krigshandlingarna medan freden blev föremål för förhandlingar i början av år 1919.

Bulgarien, vapenstillestånd den 29 september 1918; Turkiet den 31 oktober 1918; Österrike 3-4 november 1918 och Tyskland den 11 november 1918³⁷⁴.

Även stilleståndsvillkoren blev hårda för Tyskland. "Det korta slutskedet i kriget hade sålunda fört Tyskland från den uttalade men ännu villkorliga fredsviljan fram till den fullständiga underkastelsen." ³⁷⁵

+++

19 okt 1918³⁷⁶ Ur Dagboken att det finns stora frågor men inga svar i dagens värld och i Finland. De två största är "1. Vad tror du om freden? 2. Vad skall det bli av vårt arma land?" och sen skriver "Neger" två långa spalter om detta. Slutet "Framför allt, må vi icke förlora tron på Finlands framtid och hängiva oss åt obotlig pessimism, som många redan göra. De kan aldrig vara försynens mening att Finlands frihet skall gå under. Det kan komma nya prövningar men vi skall bära dem. Neger."

+++

20 okt 1918³⁷⁷ Ur Dagboken igen från vilken man kan förstå att det har uppstått två läger: republik vill socialister och agrarer ha medan de andra partierna är monarkisktiska. Sen handlar det om en artikel som drar gränser för vilka områden i Finland som tycker vad i denna konstitutionsfråga och Neger är inte ense med den vars artikel han refererar. Jag konstaterar bara att detta var en fråga under stor debatt. Och Vasabladet vill ha monarki.

+++

23 okt 1918³⁷⁸

³⁷³ Wasabladet torsdagen den 17 oktober 1918

³⁷⁴ Svensk Uppslagsbok volym 31, 1955 sp 949

³⁷⁵ Svensk Uppslagsbok volym 31, 1955 sp 976

³⁷⁶ Wasabladet lördagen den 19 okt 1918

³⁷⁷ Wasabladet söndagen den 20 okt 1918

³⁷⁸ Wasabladet onsdagen den 23 oktober 1918

Ledare "Apropå amnesti" – det sägs att regeringen kommer att ge vidsträckt amnesti för "de i upproret delaktiga röda". Man vill inte egentligen säga ngt om detta i förväg men gör det ändå. "Men denna plötsliga hjärtnupenhet vis å vis de röda banditer som var med i historien härintill osedd, ja man kan med fullt skäl säga oanad, grymhet och bestialitet mördad och misshandlat oskyldiga landsmän, plundrat och bränt vida trakter av vår odlade bygd, leder osökt tanken till amnesti för ett politiskt brott av långt mindre straffvärd natur." och sedan handlar ledaren om Lennart Hohenthal som gjort ett attentat mot prokurator Johansson. LH hade fått livstids tukthus, som han rymt ifrån. Men han gjorde vad han gjorde av "kärlek till fosterlandet". Ledaren argumenterar långt för att han ska få amnesti..

+++

25 okt 1918. Vasabladets ledare driver en kampanj för att det ska bli ett svenskt stift i Finland, här "än en gång". Vill åtminstone ha en utredning om det.

+++

Obs att stora delar av tidningen är tryckt med fraktur. Det gör det extra jobbigt att läsa när filmningen dessutom är undermålig

+++

26 okt 1918³⁷⁹ Ett "Upprop angående svenska dagen och svensk samling. Till Finlands svenska folk, Svenska folkpartiets lokalavdelningar och svenska sammanslutningar". Som ska firas den 6 november, uppropet kommer också med krav på regeringen: man vill ha svenska län i Nyland, i Österbotten och i sydvästra Finland på det vis som redan skett för Ålands del. Det ska vara "självförvaltningsområden". Det talas om "den svenska nationalitetens framtid" som måste säkras. Och man gör en insamling av medel för detta också, för kulturarbete till Svenska Kulturfonden. Underskrivet av Svenska folkpartiets centralstyrelse i Helsingfors den 22 okt 1918.

26 okt 1918 också rubrik "senaste nytt. Ett hänsynslöst svar på Tysklands tredje fredsnot".

+++

27 okt 1918 Neger i Ur dagboken skriver om Wilsons sätt att svara på tysklands fredsnot. Om Ententen "De frossa i det förödmjukande" ... och "Det återstår att se, vad Tysklands demokratiska regering har att säga till Wilsons hänsynslöst övermodiga not" och så skriver Neger att ännu står Hindenburg med sina arméer långt inne i ententens land och "ännu har han inte med en min antytt att han skulle vara besluten att ge sig."

+++

29 okt 1918³⁸⁰ Rubrik "Skyddskårernas nydaning." och text bl a "Vårt lilla land har ju helt nyss kämpat sig fram till den efterlängtnade friheten, om ock offren ha varit tunga. Nu stå vi inför den stora uppgiften att befästa ... /och efter en massa ord och t o m diktat // Landets regering har givit lagens helgd åt skyddskårsidén och samtidigt beslutat att omorganisera skyddskårerna enligt en enhetlig gemensam plan, för att det lagbundna samhället må ha ett tryggt och säkert stöd under dessa skickelsediga tider. ... Skyddskårerna hava till ändamål att befrämja folkets försvarsduglighet och värna en lagliga samhällsordningen. I detta syfte komma skyddskårernas medlemmar att få en för ändamålet motsvarande utbildning, främst i skytte, denna manliga och ädla idrott. Skyttetävlingar komma att ofta föranstaltas och det skall utan tvivel väcka

³⁷⁹ Wasabladet lördagen den 26 okt 1918

³⁸⁰ Wasabladet tisdagen den 29 okt 1918

intresse, sporra och egga till nya ansträngningar och övervinnande av svårigheterna. Alla, som ha öppen blick för den manliga bragdens skönhet och ära, skola glädja sig över dessa skyddskårens strävanden och mangrant ställa sig i ledet."

Gymnaster ska de också bli En hel massa om kroppen och hälsan... i "ädeltävlan" m m mm mk om manligheten.

+++

31 okt 1918³⁸¹ Ledare med rubrik "Spekulationen och prisstegringarna" vilket fårtala för sig självt.

Samma dag rubrik "Spanska sjukan i Vasa. En utpräglad epidemi av lättare art under denna månad". "influentaepidemi ... En intervju med stadsläkaren professor Woldemar Beckman. Den är inte spansk utan en epidemi som tidiare gått över världen. År 1889 hade den börjat i Ryssland och kallades få ryska sjukan. Den gick också på 1840-talet och även tidigare epidemier känner man till. Kommunikationerna gör att den nu sprider sig snabbare. Den har i Vasa hittills varit av "lättare art". Tre dödsfall har inträffat p g a lunginflammation tillstött. De flesta har varit över 20 år som fått den i Vasa och i skolorna har den inte förkommit så mkt. När man får den ska man genast gå till sängs. Den brukar vara över på 3-4 dagar och man ska inte gå upp för tidigt och inte gå ut på en vecka. Det finns inte något annat speciellt man kan göra. Man ska vara renlig och tvätta händerna ofta också som förebyggande. Artikeln är signerat "Reporter".

Samma dag Donaumonarkin faller sönder och Österrike kapitulerar.

+++

3 nov 1918³⁸² Ledare "Vårt politiska nödläge"

Och annons för "Om intryck och minnen från en resa i Tyskland berättar vicekonul Erik Hartman tisdagen den 5 nov kl 7 i Svenska lyseets festsal. Entré 2 mk. Eventuell behållning tillfaller Vasa Skyddskår."

+++

Det skulle vara intressant att läsa ledarna men filmningen ... Och det är ju inte direkt om Vasa.

+++

6 nov 1918 handlar ledaren om Den nya regeringen i form av Brev från Helsingfors.

Rubrik "Österrike-Ungerns underkastelse"

+++

7 nov 1918³⁸³ Ledare "Tyskland och dess bundsförvanter" ... "Tysklands kamp mot en hel värld" ... "heroisk och storslagen" övermodiga och skadeglada fiender på alla sidor, öppna och hemliga." "Den tyska soldatmoralen består provet till det sista på ett lysande storslaget sätt" och om detta folk " Det kommer inom kort att göra sig gällande ånyo, livat av det stolta medvetandet att det ärofullt kämpat och hållit ut i snart hela fem långa år mot hela den övriga världen, svarta, bruna, gula, röda vilda eller halvciviliserade folkslag däri inbegripna." mm

+++

³⁸¹ Wasabladet torsdagen den 31 okt 1918

³⁸² Wasabladet söndagen den 3 nov 1918

³⁸³ Wasabladet torsdagen den 7 nov 1918

10 nov 1918³⁸⁴ Ledaren: "En historisk fana" och så textens början "När Wasa skyddskår såsom representant för Sydösterbottens skyddskårer som tack för hjälp i nödens stund får övertaga den fana, som skall i synligt måtto representera dess höga mål, hemmets och fosterjordens skydd, dess enighet och styrka, kan det var skäl att om dess historia meddela några upplysningar." Fanan är "en trogen kopia av Wasa borgargardes duk från 1600-talet och den första såvitt känt är". Kanske fick staden den av Carl IX. Borgaregardet var en föregångare till "vår tids skyddskårer och skytteföreningar..." Den gamla sidenfanan hade förts till Petersburg vid 1800-talets början, nu har – verkar det som – Uleåborgs damer skapat en kopia av den.

"Rubrik "Kejsar Wilhelm och kronprinsen abdikerar"

+++

12 nov 1918 Ledaren är Brev från Helsingfors och skriven lördag kväll. Om "Jättehändelserna i Tyskland". Och en bit in i artikeln "Och dock, vilken mäktig och samtidigt tryckande stämning grep oss icke i kväll, då telegrambladen spridde budskapet om, att Tysklands kejsare nedlagt sin krona och av sagt sig tronen för sig och sin son. Det skulle alltså bliva slutet på kejsar Wilhelms saga, han som ännu nyss tycktes oss personifikationen av makt och seger, en härskare med de bästa och ädlaste intentioner i spetsen för ett starkt och sunt folk, som med framgång bjudit hela världen spetsen och därunder ännu funnit tillfälle att ge ett litet nödställt folk som vårt en kraftig handräckning i kampen mot barbariet. Och så plötsligt detta förfärliga sammanstörtande, denna upplösning av band, vilka vi trodde oupplösligt fasta." och farhågor finns att detta inte är slutet av händelserna "Skall det tyska folkets sunda och av kultur genomträngda sinnen lotsa det genom den vilda bränningar, i vilka dess fartyg nu råkat in? Eller skall ett skeppsbrott följa i stil med det som grannen i öster lidit?

Vi som äro Tysklands vänner, som vant oss att med beundran blicka upp til det, hoppas alla, att så jättehöga svårigheter än resa sig i dess väg i dag, det skall lyckas dess folk att besegra dem och att gå en lycklig framtid till mötes." m m och långt senare i en lång lång ledare "Vilka bli verkningarna för vårt land ... Den närmaste frågan är väl, om det tyska truppstyrkorna skola draga härifrån. Därpå kunna de själva ej ännu svara. Mycket beror av Finlands egna önskningar i detta avseende och vad den blivande regeringen i Berlin erkänner som Finlands mening. I själva verket äro de tyska styrkorna här förbluffande små. Skulle de dragas bort redan i närmaste framtid, något som samhällets lagtrogna element åtminstone i östra och södra Finland icke önska, återstår det blott att hoppas, att vår unga armé skall lyckas reda sig med de uppgifter av olika slag som kunna bli dem förelagda i vår av överraskningar och faror fyllda tid." var slutorden i denna ledare.³⁸⁵

Stor artikel "Invigningen av Vasa skyddskårs fana" som jag inte tar med. Denna invigning är redan gjord. Det har varit en stor manifestation och den går knappt att läsa i denna filmning.

+++

November 1918. "Mannerheim skulle inte komma tillbaka förrän Svinhufvuds och Paasikivis tyskorienterade politik led skeppsbrott i november 1918, i spåren av det wilhelminska Tysklands nederlag på slagfältet." ... "Mannerheim valdes av senaten till ny riksföreståndare

³⁸⁴ Wasabladet söndagen den 10 nov 1918

³⁸⁵ Wasabladet tisdagen den 12 nov 1918

efter den misskrediterade Svinhufvud. Paasikivi ... ägnade många av de följande åren åt det finska bankväsendet” och kom tillbaka till politiken först 1944 när landet än en gång behövde kapa banden till Tyskland – då tillsammans med Mannerheim.³⁸⁶

+++

13 nov 1918³⁸⁷ Ledare ”Förslaget till ny värnpliktslag”. En allmän värnplikt ska införas. Den ska bli på två och ett halvt år. Fullt med övriga detaljer.

+++

14 nov 1918. Ledare ”Lägets allvar” som börjar ”Finland har, skriver Hbl genomgått en svår bolsjevikisk kris och endast med stora offer räddat sin frihet och sin samhällsordning ur prövningen.” Men kanske kommer en ”ny röd hemsökelse”. Och så om att de som vill det finns både i Ryssland och kvar i Finland. Ledaren vill därför se ”bildandet av *starka, fullt pålitliga skyddskåror* överallt i landet”. Därtill får inte det ”röda inslaget i armén” bagatelliseras vilket ledaren menar skett av ”det högre militärbefälet”. ... ”Vi måste med kraft, ja med hänsynslöshet gripa in mot allt, som hotar att än en gång bringa vårt samhälle ur jämvikt.” m m

Rubrik denna dag ”Revolutionen i Tyskland”.

+++

15 nov 1918³⁸⁸ Ledare ”Tidens tecken” om att socialdemokratiska partiet försöker ombildas, av Väinö Tanner och Väinö Hupli som ledare. Men deras interimsstyrelse ”sätter likhetstecken mellan arbetarklassen och upprorsmännen” när de skriver om att ”denna befolkning” har varit tvingade att utstå ”oerhörda personliga lidanden och berövats de elementäraste medborgarrättigheter.” Så skriver de i ett upprop för bildande av ett nytt parti. Wasabladet vill se en skillnad mellan partiet och den fackliga verksamheten Och så undrar ledaren varför ”de som bära ansvaret för rikets säkerhet låta det gamla partiledarna gå på i ullstrumporna.”

+++

16 nov 1918³⁸⁹ Ledare ”Folkvälde och folkväl”. Märklig ledare som vänder sig dels mot bolsjevismen men också mot ”det feta munväder om folkvældets härlighet, som under krigsåren utgått från England och Frankrike”. Och till slut hoppas ledaren att ”vårt folk i kampens stund ska ha klart för sig att folkvälde i den betydelse, som ordet nu råkat få, är långt ifrån detsamma som folkväl.”

16 nov 1918 rubrik ”Regeringens förestående ombildning. General Mannerheim designerad till riksföreståndare. Nya lantdagsval i februari eller mars.”

+++

17 nov 1918 är Ur Dagboken av ”Neger” av intresse för den jfr den tyska och den ryska revolutionen och menar att Lenin och co inte kan vara glada över utvecklingen i Tyskland, de som ville ngt annat med världsrevolutionen. Men jag orkar inte läsa denna. Är den relevant här, för mig?

Också ett referat från D. R. (vad är det för tidning) om en ingenjör som varit i München under dess revolution och så rest genom Tyskland och berättar.

Intressant men ...

+++

³⁸⁶ Stenquist 2009: 120f

³⁸⁷ Wasabladet onsdagen den 13 nov 1918

³⁸⁸ Wasabladet fredagen den 15 nov 1918

³⁸⁹ Wasabladet lördagen den 16 nov 1918

20 nov 1918³⁹⁰ Ledaren är "Lantdagsbrev" skrivet den 16 nov. Mannerheim ska hålla gränsen mot öster. Och det blir nyval i februari "såframt ej inre oroligheter gör det omöjligt". Utgifterna för staten är många, Skattebördan ska ökas och så ska staten ta upp lån. Värnpliktslagen ska nog skjutas upp till efter valet – nu är lantdagen ju inte riktigt "moraliskt berättigad" till att besluta om alla.

Undertecknat J. S-m.

/Det kunde ha varit intressant att läsa Ur Dagboken denna tid. Han kåserar vitt och brett, mkt om politik men även om Vasa, men tyvärr är dels filmningen dålig och så är dessa texter till råga på allt satta med tysk frakturstil. Om filmningen vore bra skulle det inte vara något problem men nu blir det dubbelt svårt utan att eg handlar (??) om vad jag skriver om.

+++

26 november 1918³⁹¹ består ledaren av ännu ett Brev från Helsingfors, skrivet den 23 nov, som berättar om tyskarnas avfärd. Stadens fullmäktige har gett von der Goltz 200 000 mark "till understöd åt efterlevande till ryska soldater, vilka stupade då huvudstaden befriades från det röda tyranniet" samt till invalider. Beloppet är inte "överväldigande stort" men kan vara "en kännbar hjälp". Och så prisas det tyska soldaterna som "trivts bland oss" och som "anpassat sig efter våra förhållanden". Många har varit villiga att stanna kvar för att hjälpa till vid "utbildningen av vår unga armé, och i fall av behov kämpa med oss mot våra och kulturens fiender". Särskilt som läget nu är i Tyskland. "Huru många av dem ha ej deltagit i sin armés ärorika strider vid fronterna i världskriget, ha där varit med om glänsande men dyrköpta segrar, som aldrig låtit dem drömma om det förfärliga nederlag Tyskland nu upplever, de oerhörda sammanstörtande av militära och andra förhållanden, som hotar det.

Många av vår tyska vänner tyckes det som nu sker där borta ofattbart. Icke heller bland menige man röjas sympatier för den socialdemokratiska omvälvningen i hemlandet." De sörjer kejsar Wilhelms öde. "Fronttrupperna ha ett uttrycksfullt ord Etappenschweine för militären i sin rygg, för myndigheter och instanser bakom deras egna mot fienden uppbyggda järnmur. Ordet betecknar deras känsla av ringaktning för dem som ej äro med i elden. Denna känsla har också övergått på mycket av vad man bakom deras rygg tagit sig till."

Så är bilden som man får att tyska soldaterna i Hfors. Och officerare har "behållit ledningen i sina händer och allt förblivit i ordning" trots att det bildats ett soldatråd i Helsingfors av tyska soldater.

Ännu är det inte bestämt när de tyska soldaterna ska lämna Finland.

+++

27 nov 1918 Ledare "Världshändelserna o vårt eget öde" anklagar Clemenceau för att driva "sin våldspolitik mot Tyskland till de yttersta gränserna". Och därigenom spelar ententen bolsjevismen i händerna. Krigsoperationer mot Tyskland fortsätter. Ententen har inte tagit lärdom av vad som skett i Ryssland och spelar högt genom sina "fariseiska statsmäns propagande för Tysklands demokratisering". ... "Världens största kulturfolk, det tyska, har börjat häxdansen kring de röda avgudarna."

Och hur går det för Finland om också Frankrike och England dras in i "fimbulvinterns blodröda fasor"?

³⁹⁰ Wasabladet onsdagen den 20 nov 1918

³⁹¹ Wasabladet tisdagen den 26 nov 1918

"Börjar engång den röda häxdansen på allvar, skall det vara starka viljor och oböjligt hårda män för att hålla vårt land utom den rasande virveln."

Nyligen har en bolsjevikisk organisation avslöjats i Finland, ryktas det om. Regeringen har dementerat. Wbl kräver en snabb undersökning och stränga straff om sådan brottslighet föreligger. "Ömsinhet i ett fall som detta kunde medföra svåra följder. Genom slapphet kunna vi åter kastas in i ett nytt medborgarkrig ... Vi fingo alltför dyrt betala det förra."

+++

28 nov 1918³⁹² Ledare: "Sverige och vi. Apropå Aftonbladets Finlandsupplaga" är rubriken. Det handlar om finlandssvenskarnas roll i Finland och möjligheten av "ett politiskt närmande mellan nordens riken", som ledaren gärna vill se. Den utser ABs redaktör Harald Sohlman till en av Sveriges främsta Finlandsvänner. "Under den ryska våldsregimens dagar var han vår ropande röst i öknen, som mer än de flesta gjorde vårt nödläge känt i utlandet." Under inbördeskriget var han "den verksamme vännen och hjälparen".

28 nov 1918 stor artikeln "Skyddskårerna och våra plikter mot dem"

+++

29 nov 1918. Ledare om att det ska bli kommunala val.

+++

30 nov 1918³⁹³ i rubrik nämns "de nya kommunallagarna".

+++

3 dec 1918³⁹⁴. Om att en svensk ångare, Ångermanland, som går mellan Petersburg och Stockholm, har haft en last av "bolsjevikisk agitationslitteratur" på många språk. Det talas om ett "underjordiskt propagandaarbete" och "feberaktig verksamhet" som bl a gäller "Estlands erövring". Och så om att det officiella Sverige spelar en "ynklig roll" och att riket blivit en "huvudcentral för den samhällsfientliga propagandan." ... "Sverige öppnar stora famnen för förrymda finländska rödgardister och finner sig i att dessa där utgiva den bloddrypande Viesti, som insmugglas i vårt land i ohöljt omstörtnings- och upprorssyfte."

3 dec Rubrik "Fasansfulla massmord på judar i Lemberg". Referat från Berliner Tageblatt.

+++

6 dec 1918³⁹⁵ Stor annons på första sidan "I bokhandeln utkommer i nästa vecka Vasabygdens Folkhjärte, Jägarlöjtnant OSKAR PELTOKANGAS in memoriam.

Boken säljes till förmån för Oskar Peltokangas' minnesfond. OBS! Lämplig julgåva för österbottniska soldater!" /det var hela annonsens text//

6 dec 1918 Neger Ur Dagboken om Sverige som "lider verkligen f n av bolsjevikisk ohyra. Somliga plågas av den, men de som makten hava synas ta den med lugn. Alla bolsjevikernas vänner vilka småningom, t o m Schweiz, där ryska revolutionärer alltid haft sitt andra fädernesland, men Sverige står med stora famnen öppen. För några fat rysk linolja, kopparskrot m m äro svenskarna villiga att se genom fingrarna med den skandalösa bolsjeviktrafik, som numera har Stockholm till central. Bolsjevikfurirer resa fram och tillbaka som skottspolar

³⁹² Wasabladet torsdagen den 28 nov 1918

³⁹³ Wasabladet lördagen den 30 nov 1918

³⁹⁴ Wasabladet tisdagen den 3 dec 1918

³⁹⁵ Wasabladet fredagen den 6 dec 1918

mellan Petersburg och Stockholm, medförande massor av propagandalitteratur avsedd för hela världens nedsmittande. I Stockholm sitta bolsjevikregeringens representanter, både officiella och inofficiella, och sprida i lugn och ro giftet åt alla håll. Propagandabyråer och telegrambyråer arbetar för fulla muggar på att omstörta den bestående samhällsordningen icke minst i det land, som visar dem denna märkvärdiga gästfrihet.

...

Då finländska myndigheter taga fast bolsjevikångare och avslöja deras snygga trafik, upphäva de svenska vänstertidningarna formliga skrän av fasa över dessa 'övergrepp' mot den svensk-ryska sjöfarten. Då man bland passagerarna upptäcker 21 finska rödgardister och grova förbrytare, förklarar bolsjeviksändebudet i Stockholm att de 'av misstag' kommit ombord, och denna förklaring godtages synbarligen av det bleksotiga svenska folket. " m m
+++

Vasa 8 Dec 1918

Käraste min syster och hederssvåger³⁹⁶! Allerhjärtligaste lyckönskningar till Er lille gosses födelse. Vi glädja oss med er över er välförstådda lycka och hoppas innerligt att han må bli en duktig karl och göra er glädje och heder. Du, Lippahjärta vad jag känner med dig fröjden att efter de långa månadernas otymplighet och alla genomgångna plågor äntligen få hålla ett sånt där litet rött mjukt silkeslent byte i sina armar. **Nu är du riktigt en mogen, genomfärdig kvinna och bör kunna känna och lida med allt mänskligt. Så har jag åtm/instone/ förnummit det; att jag fått ögonen mera vakna för medmänniskors fröjder och sorger, när jag givit liv och iklädt mig ansvar för nya människoliv som skall överta vår plats när vår tid är ute. En länk blott i livskedjan framåt mot evigheten. –**

Då blir man ödmjuk i all sin stolta lycka och känner åtm/instone/ lust att lite offra av den mänskliga självisheten och självändamålsförgudningen. –

På vår kära mor tänkte jag varmare än aldrig förr under den tiden. Det var så mycket av hennes liv jag aldrig egnat en tanke som då tog form för mig. Stackars hon, hon gavs inte så ofta den självvalda rätten att i efterlängtat jubel föda sina barn. Tänk bara den livsplågan, bredvid allt annat.! – Vad du är lycklig mot henne. Tänk på henne och skriv ofta. Försumma dem inte för ditt eget myckna. Hon väntar och längtar alltid efter dig. Käraste syster, kom ihåg det! –

Kommer ni verkligen hem nästa sommar? Då måste ni komma till oss också! Jag vågar ej tänka på att vi också nästa sommar skulle få komma hem fastän jag alltid längtar så. – Nog skulle det ju även gå att vara här en sommar, ljusa härliga sommarmånader, men mor finns inte här. Och jag är inte samma frimodiga, levnadslustiga Tora som tog livet jublande glatt vart jag än förr i tiden kom. Jag är rädd jag skall ha ändrat mig mycket i ditt tycke när vi

³⁹⁶ Till Filippa och Rudolf Bothén; Filippa syster till Victoria.

åter råkas. Bra ha vi det annars. Lida ingen brist, ty för pengar ha vi kunnat få så godt som allt vad vi önskat. Men nog är här skriande nöd i landet, t.o.m. mycket bildat folk svälter. Jag vet familjer med flere små barn som ej på månader haft smör i huset. Brödet är nästan oätbart, /rådigt?/ frostsakat havremjöl sista veckans ranson. När jag delat av mitt smör (till 30 Mk kilot) till stackars människor som varit sjuka av undernäring ha de nästan gråtit. –

Ni sitter vid överfyllda visthusbodar, då blir man också ofta hård för grannens lidanden. Vad mänskligheten plågas i detta nu, och till vad nytta? Skall av lidandena framgå en ny mänsklighet, som går till mötes en ljusare, lättare framtid än denna? –

Träffar du nånsin Elna Haley? Huru förflyter deras äktenskapliga liv? – Vivi har plats på länsstyrelsen och samtidigt övertagit Gunnars engelska lektioner. Har 500 Mk i mån. och reder sig bra. Har sin mamma³⁹⁷ och en husfröken hos sig. Hon hälsade dig. Vi voro däruppe idag. – Har Torsten fått mitt brev måne? Hälsa honom!³⁹⁸ Dela varmt och tillgivet hälsas ni båda av eder syster. Skriv nu snart. Kanske har du gjort det dessa veckor till sängs. Victoria.

Under: Varmaste lyckönskningar till äktenskapets stora fulla lycka. Välkommen till vår krets. Du är varmt i våra tankar. Hälsa och gratulera även din man från tillgivne svågern Gunnar.

I kanten: Varför går du efter det franska bruket och antager helt din mans namn? För det den franska kvinnan har lusten eller koketteriet till att utplåna sin egen individualitet, ända till namnet, tycker jag ej det vore nödvändigt att du ens till skenet behövde följa ett dylikt löjligt och antikverat bruk. I Amerika var det samma sed vilket dock jag fullständigt åsidosatte.³⁹⁹

+++

/Vykort. Med svenskt frimärke på 20 öre och så har det betalats lösen på ytterligare 20(?) öre för det. Det är dock poststämplat i Wasa 9 XII 18/

Adresserat till

Skriptställarinnan Fröken Ellen Key, Strand, Alvastra, Sverige

Vasa 7 dec 1918

Vördsamma gratulationer till den ädla kulturkämpen vår älskade vän Ellen Key! Må Eder eldsjäl länge än få lysa och värma vår mörka och kalla värld. Edra innerligt tillgivna Victoria och Gunnar Heikel.

+++

³⁹⁷ Anna Heikel har tydligen flyttat tillbaka till Vasa och bodde med sin dotter. Joel Heikel hade dött den 17 febr 1918.

³⁹⁸ Har alltså denne bror tagit sig till Paris eller ska hon hälsa i brev?

³⁹⁹ UW antar att hon här menar att man kallade sig Madame Rudolf Bothén som gift i Frankrike. I Sverige kallade man sig sin mans efternamn oftast men behöll sitt eget förnamn.

/Ett odaterat vykort föreställer ett litet barn i linne sittande på en månskära, blickande ner på stjärnor och en vattenyta /kan vara handmålat?/ och kanske jorden. Det verkar vara skickat till julen eller kanske till nyåret:/

Vår älskade Ellen Key!⁴⁰⁰ Se här en sinnebild av Er själv där Ni, ovan stridsvimlet, med Ert oförvillade, storvuxna barnahjärta begråter planetens självförbrännelse i hämndens och hatets lågor. – Måtte Ni och vi alla få fira den mörka men dock så efterlängtnade midvinterfesten i förvissning om ljusnande dagar i naturen som i människors och nationers kvalfyllda hjärtan önskar och hoppas Victoria och Gunnar Heikel.

+++

8 dec 1918⁴⁰¹ - Gunnar Heikel tycks inte ställa upp i det kommande kommunalvalet. Har han redan bestämt sig för att söka annat arbete eller ...?

+++

10 och 11 dec 1918 gav Maggie Gripenberg dansföreställningar i Vasa i stadshusets festsal, enligt annons m m

+++

14 dec är nästan helt grå – oläslig i Wasabladet.

+++

Det är oerhört dåligt avfilmatiserat i slutet av 1918. Går knappt att läsa. Bara delar av sidor.

17 dec 1918 Mannerheim riksföreståndare.

+++

20 dec betydligt bättre filmat. 21 dec igen gråaktigt.

24 dec 1918⁴⁰² del av en serie av artiklar som har titeln "Vasabygdens insats i frihetskriget. En återblick på kampförberedelserna, krigets utbrott och förlopp." /oläslig text som dock vore mkt intressant att läsa//

29 dec svårt att läsa – vill veta vilken klok kvinnoakskvinna som gästade Vasa men får nog inte det genom tidningen som är svårtydbar.

/Enl följande brev var en "klok kvinnoakskvinna" hos landshövdingen men Victoria fick träffa henne hemma hos Vivi inte hos Theodor Heikel fast hon bett om det. Vem kan det ha varit? Senare var denna kvinna gäst hemma hos Gunnar och Victoria./

Vasa 29 dec 1918

Käraste Föräldrar!

⁴⁰⁰ L 41:59:2:74 Ellen Keys Samling, KB, Sthlm

⁴⁰¹ Wasabladet söndagen den 8 dec 1918

⁴⁰² Wasabladet tisdagen den 24 december 1918

Gott Nytt År! Gott humör, god hälsa, så går nog allting annat. Måtte vi träffas 1919. Det är min allra största önskan. Eller kommer någon av syskonen hit, så kommer jag hem först fram på hösten. En sommar här bör väl också gå. Fast nog är här trist. Så litet vänner, så ringa hjärtlighet, så mycken ensamhet. Gunnar sökte en chefsplats i New York för ett år, men fick den ej. Han borde få något annat. Är så missnöjd med labben, som nog ger arbete, men så lite inkomster. Nu har han igen gått i bolag med tre andra, apotekare Roos och Brander samt en tysk affärsman, för att importera medieinalier /??kan inte läsa men det bör vara ett längre ord för mediciner, kanske medikamenter?//. Få se om det skall löna sig. G-r skall sköta importen från Amerika, men de tycks inte där kunna konkurrera med engelska pris. Men varen aldrig oroliga för våra affärer! Försiktig är G.r nog och jag håller alltid tillbaks då han vill ta i för stor skala. – Nog vore det ju roligt om man bleve så rik att man kunde göra vad man ville. Resa och se sig om i världen och ha det gott. - -

Huru har er jul varit. Jag hoppas någorlunda god. - - - Här har just suttit en postexpeditörsfru en tim/mes/ tid och pratat. Egentligen gjorde hon inte annat än skällde på sin man hela tiden. En stor stackare och slöflock också. Nåja onödigt att lägga fram andras, alldeles obekantas, bekymmer för er. – Väl man själv har det bättre. – Bredvid mig ligger en hel del julkort och brev som vi fått. En liten religiös bok från Alma Bauer⁴⁰³. Brev från Alma A. Hälsa henne om mor ser henne. Från Ragnar och Torsten brev. Torsten med sin politik däri han tror sig sitta inne med ofelbara sanningen, och därför anser sig ha rätt att klandra allt och alla som inte tänker som han. Han säger Filippa ännu – den 8 dec. ; ej var riktigt bra. Men det var ju inte mer än 10 dar efter lille "Klas Axels" födelse så hoppas hon är bra nu. Har ni hört av henne? –

Kan ni tänka att på hela julen har vi inte sett till landshövdingens. Sonen har varit hemma. Och främmande ha de haft, en mycket klok kvinnosakskvinna från Hfors var där 3-4 dar och jag hade ren sagt Teodor huru gärna jag skulle vilja bli bekant med henne. Ej ett ord till mig. Sen träffade jag henne hos Vivi. Frkn Blomgren kände henne och bjöd henne dit på kaffe tillsammans med G-r och mig. Vivi gav så präktiga julklappar. Förklän till barnen samt även andra saker. Dyrbar bok till G-r. 4 mtr breda knypplade spetsar till mig. Vera⁴⁰⁴ ger alltid en massa skräp som kostar mycket pengar men snart äro förstörda. Armas fick dock en utmärkt fin boyscoutkniv. Inga en vacker brosch. G-l ett halsband. Jag fick noter och böcker. Av G-r fick jag 500 Mk till någon extra önskan: sådana har jag i hundratalet men så länge allt är så dyrt och dåligt går man i gamla slarvor. När Lippa kommer hem hoppas jag att hon vill ta med sig något fiffigt.

Ni har på er bankbok 954 Mk. Så fort kursen blir bättre sänder jag ett par hundra atm/minstone/. Eller vill ni att jag skall sända ändå. Skriv i så fall.

⁴⁰³ Alma Bauer ? UW hittar bara en artikel hon skrev 1908 "Bref från Rimforsa" vilket var en liten ort i Östergötland. Kanske är det inte en författare utan en Alma Bauer som bor i Wasa?

⁴⁰⁴ Vera Hjelt (En Hj. Hjelt var folkskoleinspektör i Vasa och ordförande i bibliotekets direktion. Var han släkt med Vera?)

Vad fick mor för vackra saker? Jag tänker har brev snart från mor. Det är länge sen nu. Armas fick sina torkade äpplen, ostulna, och de fingo dela dem med varann. Tack, kära lilla mor! Har mor fått det halva kilot smör genom tysken. –

Armas och Inga gå i dansskola i år också och i dag har jag sömmerska som syr en ny klädning av ett vackert vinrött tyg jag fick genom Anna till Inga, då de ha avslutningsbal. Vivi har varit här en stund och drack kaffe med oss. Hon är nöjd med sin plats. Har 400 Mk i lön. Men väldigt mkt att göra. Imorgon nyårsafton komma de hit på kvällsvard. Vi har bra med mat. Fin skinka, fisk och gröt. – T.o.m. vetebröd som smakade så svenskt och minde om det kära hemmet. Ack, så varma mina tankar gå till er ofta. På nätterna drömmer jag om er. Alltid som friska och yngre och jag själv som en ung självisk tösasnärla som nya ansvar och plikter har. Ni tänker nog också på mig och mitt, det känner jag och är glad för. Varmt hälsade nu. Jag har huvudvärk och är på dåligt humör men det går nog om. Man kan inte alltid vara vid det bästa. Allt gott till er båda, kära! Eder Va

+++

/Filmningen allt sämre – om möjligt – och den är gjord 5.4.1955 av SS på OY
Rekolid AB Helsinki

